

naše planine

11-12

1978

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

Glavni i odgovorni urednik revije: prof. dr Željko Poljak
41000 Zagreb, Cesarčeva 5

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 150 dinara (za inozemstvo 15 USA dolara). Cijena pojedinog dvobroja 30 dinara (za inozemstvo 3 USA dolara). Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (br. 30102-678-5535). Na poleđini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine» i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Pretplate iz SR BiH šalju se na tekući račun Planinarskog saveza BiH 10102-678-710. Rukopisi se šalju Planinarskom savezu Hrvatske, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22 i Planinarskom savezu Bosne i Hercegovine, 71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22. tel. 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5449 od 26. XII 1972).

Godina 70 (30) Studeni—Prosinac 1978. Broj 11—12
Volumen 70 (30) Novembar—Decembar 1978. No 11—12

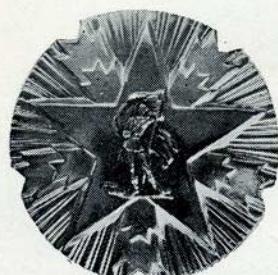
Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

S A D R Č A J

Donald Gašparac: 200 godina poslige	233
Ivo Slaviček: U rodnom kraju Luke Kerošca	238
Uzeir Beširović: Na planinskom krovu Jugoslavije	239
Mladen Trajković: Čudesan svijet Đavolje varoši	242
Lota Arh: Pireneji — uzduž i poprijeko	243
Tomislav Đurić: Kamačnik — hrvatski Vintgar	249
Agata Truhelka: Tunel Kalovita Brda	248
Vjekoslav Dežmar: Uređenje Medvednice	250
Vlastimir Jovanović: Na istarskom planinarskom putu	251
Ratko Pasarić-Dubrovčanin: Selo uz Kupu podno brda Transverzale	253
Uzeir Beširović: Bivak »Dr Rastko Stojanović«	255
Šefko Hadžilić: Planinarski partizanski put »Bratstvo i jedinstvo«	256
Alpinizam	258
Prvenstveni usponi	259
Speleologija	260
Orijentacija	261
Vijesti	262

Poseban prilog ovome broju:

Prof. dr Vladimir Blašković: PD »Zagreb-Matica« 1948—1978

Planinarski savez Hrvatske
odlikovan je 1974. godine
Ordenom zasluga za narod
sa zlatnom zvijezdom

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANICI

Ledenjak Argentière

Foto: Darko Berljak

Foto: Z. Hlebec

200 godina poslije

DONALD GAŠPARAC
ZAGREB

Prošlo je 200 godina otkako su četiri srčana muškarca stupila na krov naše domovine, pretekavši mnoge poznate osvajače i osvojivši Triglav prije nego je bilo osvojeno više značajnih evropskih vrhova. U ovoj jubilarnoj godini javila se u Planinarskoj sekciji Elektrotehničkog fakulteta u Zagrebu (koja manje-više uspješno djeluje već tri godine) ideja o osvajanju vrha i obilasku najljepših dijelova Julijskih Alpa. Ideja je zapravo već stara i nekoliko puta odgadana. Ovu priliku nismo htjeli ni smjeli propustiti.

Nas četvorica, Branko, Veljko, Vlatko i ja, prepostavili smo ovaj pohod našim fakultetskim obvezama (pripreme za ispite) kao i drugim oblicima zabave. Znali smo da nas očekuju stotine metara uspona, jednolična hrana i ne uvijek sigurno prenoćište, ali smo znali i to da će nam svi napor i sve litre znoja biti višestruko plaćeni kako na samom vrhu tako i cijelim putem uopće.

Dobro opterećeni i oboružani hranom, plinskim kuhalom, vrećama za spavanje i foto-priborom, puni energije i entuzijazma krenuli smo u subotu 12. kolovoza u zoru iz Zagreba autobusom preko Ljubljane i Bleda i već prije podne bili na Bohinju, našem ishodištu i posljednjoj točki »nizinske civilizacije«.

Pokazat će se da nam vreće nisu bile nužno potrebne jer smo posvuda našli mjesto za spavanje a i pokrivača je bilo u izobilju. Cijene hrane uprkos skupom i teškom transportu nisu mnogo više nego u nizini pa se ne isplati sve obroke nositi sa sobom. Od 5 do 22 sata domovi su dužni imati pripremljen čaj i eno-

lončnicu, koja je planinarima glavna hrana. Riječ je o jelu od raznih sastojaka (riža, tjestenina, krumpir, grah, zelje i drugo povrće te meso), a sve se kuha u jednom loncu (odatle ime). Posebno je dobra enolončnica u Aljaževom domu (probajte je!). Posjetiocima Kranjske Gore i Vršiča preporučio bih posjetu Mihovom domu (1150 m) na cesti Kranjska Gora—Bovec. Opskrbnica je poznata po sendvičima i odličnoj kavi. Drugačije je s pićem — u domovima prvo reda boca pive kao i litra mineralne vode stoji 30 dinara i to je dobro ispraznilo naše novčanike, naročio u područjima bez pitke vode. U domove prvo reda hranu i gorivo dopremaju magarci i mule na svojim ledima, koji su za tu svrhу potkovani posebnim potkovama jer na mnogim mjestima sa svojim teretom od preko stotinu kilo prolaze uskim stazama, pored ponora, po glatkom kamenju pa i preko snijega. Razumljive su stoga i visoke cijene kao i štednja struje koju proizvode agregati. Velik je problem i pitka voda jer iznad 2000 metara nema izvora pa se moramo zadovoljiti snježnicom (gdje je ima) ili kišnicom iz cisterne.

Od hotela Zlatorog krećemo blagim usponom preko livada i kroz šumu tričetvrt sata do Koče pri Savici (651 m) na ručak. Usput smo obišli i čuveni slap Savicu prolazeći još uvjek putevima punima izletnika koji su odlučili prošetati od jezera ovamo ili su se pak dovezli iz okolice. Vrijeme je idealno za uspon, rahlo oblačno, bez sparine. Za dva i po sata dovela nas je udobna mulatiera (staza građena za opskrbu planinskih nastambi pomoću tovarnih životinja, dakle široka i ne

strma), uz pomoć mnogih kratica i u 52 zavojja, na gorsku visoravan Komnu. Tisuću metara uspona je iza nas. Svoju »čarobnu« naprtnjaču (kako god je napunim uvijek teži 17 kg) jedva da sam i osjetio, a nismo se previše ni oznojili.

Mimo Doma na Komni (1520 m), u kojem su sve postelje popunjene ili rezervirane, nastavljamo desetak minuta do Koče pod Bogatinom (1513 m) na večeru. Što se tiče spavanja, sve je puno i najbolje što ima bili bi madraci na podu blagovaonice. Uz rasplijevano društvo ne bismo rano legli, a već bi nas u zoru probudili sretnici što su u sobama zaspali s prvim sumrakom, pa smo se zato vratili u Dom na Komni. Na našu sreću najavljeni na skupina nije se pojavila do kasne večeri pa smo mi dobili njihove ležaje. Tako nas je nečije neodgovorno ponašanje koštalo šetnje do Koče pod Bogatinom i duge neizvjesnosti, a u istom je položaju bilo još nekoliko izletnika.

Ugodna spoznaja: na skupnim ležištima uživamo studentski popust od 60%. Neugodna spoznaja: preko vikenda se u planine doklati svakavog svijeta koji svoje uspehe često mjeri bocom, pa pored takvih egoista spavanje nije osobito ugodno. Savjet istinskim ljubiteljima planina: hodajte tokom tjedna, zbog manje gužve i ugodnijeg društva. Naravno, izbjegavajte lako dostupna mjesta.

Nedjelja, 13. kolovoza.

Na spavanje nas je ispratilo divno zvjezdano nebo i svjetla s Vogla i Bohinja, a dobro jutro nam je poželjela sitna kiša iz beznadnog sivila prostrog svuda oko nas, kao i magla koja je zastrila Bohinj pod nama. Šteta, jer nam je vrijeme odmjereno; moramo dalje, a nećemo moći uživati u prekrasnoj prirodi i panorami. Krećemo u 9 sati i kod Koče pod Bogatinom skrećemo s puta, koji podsjeća na planinsko šetaliste, na pravu stazu što nas vodi gore-dolje po brežuljcima Lepe Komne. Kiša uporno pada, čas slabije, čas jače. Putem susrećemo na desetke planinara u povratku put Bohinja ili doline Soče. Koliko li ironije u pozdravu »dobar dan« pri mimoilaženju, dok nas pere kiša i dok jedni druge zapitukujemo koliko još ima do strehe i tople sobe. Kolege elektrotehničari, koji inače tako hrabro i spretno barataju aparativima i žicama pod naponom, imali su prilično muke pri mimoilaženju s radoznalim volovima na paši (dokaz da je danas čovjek više naučen na tehniku nego na prirodu), posebno oni s dijelovima opreme crvene boje. Uz ovo, te uz zadržavanje pored dva usputna izvora (posljednji na putu), nakon tri sata hoda ugledali smo sipare i crvene stijene obiju Tičaricu (Velika 2091 m i Mala 2071 m). Dvojno jezero i Koču pri sedmerih jezerih (1683 m).

U srcu smo Triglavskog narodnog parka. Kiša koja je na tren stala tek toliko da razgledamo bližu okolicu, opet se svojski ulila nakon ručka. Ljepotu ove doline teško je rijecima opisati; nju treba doživjeti lagano šetajući i uživati u tom bajnom svijetu. Naža-

lost, dolina sedam jezera tog je tmurnog dana sakrila pred nama velik dio svojih ljepota. U oštem tempu nastavljamo stazom lagano uz-brdo, ostajući uglavnom slijepi za nebrojene cvjetne pašnjake, strme stijene Zelnarice, smiješan trbuš Kopice te gajeve ariša. Uz Moči-vec, Ledvičku i Zeleno jezero ulazimo u područje razdrobljenog masivnog kamenja. Sve manje je cvijeća, ponegdje se još može vidjeti po koja travnata oaza, a i osamljena ogoljela stabla, viharniki, koji u toj kamenoj pustinji prkose vjetru, kiši i mrazu, već su ispod nas. Mimo Rjave mlake, Jezera v lašta u lašta i Jezera v podstenu potpuno promočeni dosegli smo za dva sata Zasavsku koču na Prehodavcima (2050 m).

Danas smo namjeravali preko Kanjavca na Dolič, no kiša nas je uvelike omela. U toj je nesreći sreća bila što smo se namjerili upravo na ovaj dom koji zasljužuje više nego da ga samo spomenem. Od mnogih domova što smo ih obišli, u ovom smo se najbolje i najugodnije osjećali, umnogome zahvaljujući opskrbniku Antonu Knezu iz Radeča. On svoj posao obavlja s mnogo požrtvovanja, volje i planinarskog entuzijazma. Iako je to dom prvog reda, s paprenim cijenama za naše studentske džepove, dočekala nas je upaljena plinska peć uz koju smo te večeri, a i drugo jutro, mogli posušiti svoju odjeću. Unatoč složenom transportu opskrbnik nije študio plin kao ni struju iz aggregata. Svjetlo gori od sumraka do 22 sata (prema kućnom redu je tada ionako predviđen odlazak na spavanje). Nadalje, domar je bio spreman svakome tko nema posuditi bateriju za kretanje noću do WC-a. Tim raznim sitnim pažnjama dodajmo i uzorno raspremljene krevete. Svaki gost dobije broj svog ležaja pa nema nikakve gužve i nesporazuma. Svima mogu najtoplijie preporučiti: nadete li se u ovom kraju, svakako posjetite Zasavsku koču. Šteta što dom nema dovoljno vode: pranje je nemoguće (treba prošetati do prvog jezera), a neprokuhanu vodu nije pitka.

Ponedjeljak, 14. kolovoza.

Do 9 sati Prehodavci su bili zavijeni u gust oblak. Nato je pušnuo vjetar i ubrzo se prekrasno razvedrilo. Ispod doma pase mlada divokoza, kućna ljubimica, a po kamenjaru je razbacano stado ovaca. Dok smo se mi spremali, Vlatko se popeo na najbliži vrh, lako dostupni Vršac (2194 m) koji svojom okomitom, čak prevjesnom stijenom dominira pored doma nad Zadnjiškim dolom. Kasno toga jutra, spustivši se do prvog jezera, započeli smo uspon u zavojima, najprije kroz kamenjar a zatim po dugom siparu, na stjenovitu visoravan Hribarice (2200–2300 m), mjestimice još pod snijegom. Ovog se ljeta snijeg dugi zadržao u velikim količinama. Ovdje je dojam samoće i pustote potpun. Ponovo se naoblaci, pa odustajemo od uspona na Kanjavec (2568 m), najviši zapadni susjed Triglava. Očekuje nas silaz po prilično strmom siparu uz nešto snijega u gornji dio Velske doline. Iza podneva našli smo se u Tržaškoj koći na

180 PLANINARA IZ SR HRVATSKE NA TRIGLAVU

Povodom proslave 200. obljetnice prvog uspona na Triglav, Planinarski savez Hrvatske i Planinarski savez Zagreba, organizirali su od 22.-24. IX. 1978. g. uspon planinara SRH na Triglav. U akciji je ukupno sudjelovalo 170 planinara iz 20 planinarskih društava od kojih se 160 uspelo na sam vrh. Bila su zastupljena sljedeća društva: »Medvednica« 1, »Željeznica« 10, »Sljemec« 17, »Grafičar« 7, »OKI« 1, »Rade Končar« 4, »Velebit« 4, »Zagreb matica« 16, »Vihor« 45, »Sutjeska« 34, »Prijatelj prirode« 1, »Runolist« 1, »Troglav« 1 — svi iz Zagreba, »Jastrebarsko« 8, »Bilo« Koprivnica 2, »Dlij« Sl. Brod 6, »Japetić« Samobor 1, »Paklenica« Zadar 6, »Biokovo« Makarska 4, »Ris« Stenjevac 1.

Uspon je započeo s Rudnog polja (Pokljuka), gdje su svi noćili prvu noć u objektima JNA. Sutradan su preko Vodnikove koče na Velom polju nastavili do domova Planika odnosno Kredarica, gdje se noćilo drugu noć. Na Rudnom polju sudionici je u ime Planinske zveze Slovenije dočekao i pozdravio Tine Orel, zaželivši svima uspješno osvajanje Triglava.

S Planike i Kredarice izvršen je uspon na vrh po grupama s tim da se većina uspela na vrh

već u subotu poslije podne, a manji broj u nedjelju ujutro. Prema anketi oko 50% članova uspelo se na Triglav prvi puta.

Povratak je uslijedio u dolinu Krme, gdje su čekali autobusi i odakle su planinari nakon kraćeg odmora i opravdanog veselja nastavili put do Zagreba.

Uz organizatore akcije Nikolu Aleksića i Zdravka Ceraića, u organizaciji i sprovodenju uspješno su sudjelovali vodiči Stanice vodiča Zagreb i gorski spasavaci Stanice GSS Zagreb.

Uspjehu akcije pridonijeli su i sudionici svojim discipliniranim i korektnim ponašanjem, te lijepo vrijeme.

Svakako treba istaći pomoć koju su pružili Planinska zveza Slovenije i planinarska društva »Gorje« i »Ljubljana-matica« oko smještaja u domove Planika i Kredarica, te JNA u smještaju na Rudnom polju.

Za ovu akciju PSH je izradio prigodan spomen-žig. Fotografija: Zdravko Ceraj.

Doliču (2151 m) koja je sa svojih 160 ležaja, pomalo tjesno naguranih, najveća pod Triglavom.

Poslije ručka krećemo prema našem konačnom cilju, u osvajanje triglavskog vrha, da bismo se divili Alpama u večernjem rumenilu zalazećeg sunca. Ugodna i dobro očuvana mulatiera prebacuje nas preko hrpta veoma strme stijene gdje nas je čekalo razočaranje: vrhovi u oblacima. Za manje od jednog sata popeli smo se na visinu od 2500 metara. Do 1945. triglavsko je gorje bilo raspolovljeno državnom granicom što se protezala od Luknje preko Triglava, Doliča do grebena nad Dolinom triglavskih jezera. Manji dio, četvр-

tina gore, pripadao je Italiji i upravo on je pretrpio velike promjene. Da bi dosegli vrhove i visoravni Talijani su morali izgraditi nove, lakše puteve i planinske nastambe, a u tome su bili pravi majstori. Gorsko podneblje i planinsko bilje do danas su zaliječili rane što ih je Triglav zadala moć fašističke Italije. te su svi novi putevi, usječeni u stijenu i podupruti kamenim zidovima, već prekriveni bojom koja se stapa s okolicom. Nažalost, nismo znali dobro čuvati ono što su nam Talijani ostavili pa je tako propala i izvrsno građena karaula Morbegna na Zaplanji koja je mogla biti uređena u prvorazrednu zimsku planinsku kuću. No, još uvijek je toliko sačuvana da se u njoj može za silu prenoći.

Kao da me je mogućnost skorog osvajanja vrha uplašila, a i zbog vremena koje nije obećavalo ništa dobro, vratili smo se Branko i ja kroz oblake na Dolič. Veljko i Vlatko nisu mogli odoljeti kušnji i činjenici da ih do vrha dijeli samo jedan sat penjanja te su nam navečer pričali o svojim dojmovima s vrha. Vode za pranje nema ni na Doliču ali je za piće, srećom, ipak dostaje. Nužnik u domu je zaključan, koristimo se poljskim. Na spavanje se moraći već u 21 sat (gasi se svjetlo i zaključava blagovaonica), dakle sat ranije nego propisano. Promočene cipele nismo imali gdje posušiti.

Utorak, 15. kolovoza.

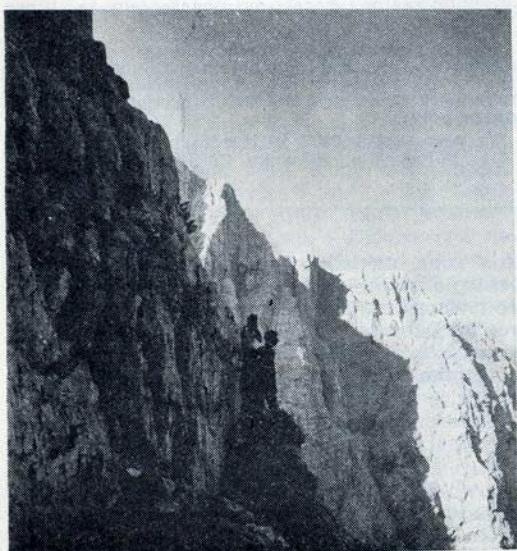
U ranu zoru probudilo nas je jodlanje planinara koji su ustali sa suncem i već penjali. Vrijeme je predivno, bez oblačka, zrak kristalno jasan. Bit će to najljepši dan na našoj turi. Ponovo smo prešli mulatieru i za nepun sat stajali na kraju puta, podno Morbegne. Daleko dolje opazio sam TV-toranj na Dobraru (2166 m) koji me uvijek fascinira svojom sjevernom padinom visokom 1500 metara, bilo da sam je gledao s Korena, iz Trbiža ili Podkloštra. Sad smo tek osjetili visinu na kojoj se nalazimo jer smo, penjući se svaki dan pomalo, uvijek okruženi vrhovima i gorskim lancima, bez pravog pogleda prema nizini, izgubili pojam visine, tim više što nas ni noći svojom hladnoćom nisu na to podsjetile, kako smo očekivali. Dalje najprije pedesetak metara uvis klizavog sipara a zatim odmah u stijenu gdje su nas pozdravili prvi klinovi i žice. Kažu da je to najlakši uspon na vrh, no meni se taj dio nije učinio baš laganim. Markacije nas najprije povedu zapadnom stranom kroz klanac Triglavsku škrbinu između Triglava i Rjavca (2568 m), a zatim neprestano južnim

stjenovitim pobočjem cik-cak, gdje nam često pomažu klinovi i žice. Strašan je pogled u dubinu od 300 metara. Mjestimice je put bio zaleden, no uz oprez i hladnokrvan korak nema većih poteškoća pri usponu. Penjući se stalno gledamo u crveni Aljažev stolp. Sve više je neba oko nas i konačno nam se pogled prevali na sjevernu stranu.

Vrh Triglava! Što osjeća čovjek kad se prvi put uspne na našu najvišu goru, u trenutku kad čitava naša zemlja leži pod njim, kad poslije dubokog uzdaha od napora i radosti slijedi nagrada za sve što smo prešli, kad srce od uzbudnja želi iskočiti iz grudi, kad pogled seže u daljinu do mora, Velebita, Medvednice, Visokih Tura, Dolomita? Osjećaji se teško mogu izreći, a osim toga svatko ima neki svoj razlog zbog kojeg je krenuo na vrh. Nije to samo proslava 200-godišnjice ili želja da uđarimo žig s vrha u knjižicu, na vjetrovku, cipele. Nije ni sportski trofej kojim ćemo se hvaliti, ni čista radoznalost. To je sve zajedno i još više, obavijeno i prepleteno ljubavlju za prirodom i planinama. Uživajmo vrh potpuno! Razgled je jedinstven, sve je kao na dlanu, blizu a ipak daleko. Uz kartu, kompas i Mazijev »Razgled s Triglava« neka nam ne ostane skrišena nijedna zanimljivost u tom moru vrhova i dolina što se pruža pred nama.

Zadržali smo se na vrhu više od jednog sata, sve dok se nisu, kao i obično, u popodnevним satima počeli nabirati oblaci. Preko nekad zloglasnog grebena između Velikog i Malog Triglava (to su dvije glave a treća je zapadni vrh Rjavec), pred kojim su nekoč drhtali planinari zbog njegove širine od kojih pola metra i ponora od 300 metara sa svake strane, danas je razapeto uže i dok nas osvajaju dubina i daljina šetnja grebenom je posve ugodna. Spust do Triglavskog doma na Kredarici (2515 m) jednak je dobro osiguran. Čitava stijena niz koju se gotovo okomito spuštamo nalikuje na ježa: na svakom metru, ili čak još manje, zabijen je klin tako da mi se ova varijanta čini ako ne lakšom a ono sigurnijom od staze kroz škrbinu ili s Planice. Jedino treba paziti na stijene glatkke kao led, izbrusene nebrojenim potplatima, jer to je najprometnija staza na vrh.

Poslije objeda u Triglavskom domu, našoj najvišoj kući, Vlatko i ja krećemo grebenskim putem preko Kredarice (2541 m) i Rži (2441 m), mjestimice osiguranim na opasnim i uskim mjestima, do sat hoda udaljenog Staničevog doma (2332 m), gdje smo se opskrbili kišnicom. Ovdje su i cijene nešto niže. Budući da se ne želimo враћati grebenom, koristimo se napuštenom stazom što prijeći sipare i strme snježnjake na sjeverozapadnoj padini Kredarice, ali je ne bih preporučio za turističku šetnju. Nedostatak opreme (cepin, dereze) koštao me sanjkanja niz snijeg jer me moj vibram izjeden na raznim planinama, nije mogao sigurno prenijeti preko zaledenog dijela. Kad snijeg ne bi završavao kamenitim rubom i provallijom iza njega, bilo bi ovakvo sanjkanje veoma zabavno.

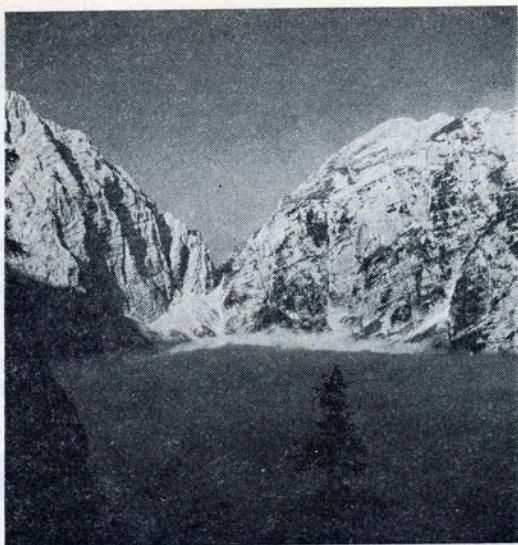
Jutro u Triglavskoj sjevernoj stijeni

Foto: U. Beširović

Na Kredarici hvatamo posljednje zrake sunca, a onda nas opet solidno osigurana staza doveđe za pola sata do doma Planika (2408 m). Katastrofalan potres u Furlaniji ostavio je i ovdje tragove: prilično je toga zarušeno pa su neke staze zatvorene (npr. od Prehodavečih ispod Kanjavca na Dolič; s Kredarice podno Malog Triglava na Planiku). Planinari se na to, nažalost, suviše ne obaziru i to je uzrok mnogim nesrećama. U domu više nema mesta ni za iglu, pa nastavljamo odmah dalje. Konačno smo opet na »normalnoj« stazi, tek tu i tamo poneki klin, pa žurimo stalno blagom nizbrdiciom ispod Rjavca duž Velske doline. Mjestimice treba dobro otvoriti oči i pažljivo slijediti markacije (što mi nismo), jer staza odjednom skreće u neочекivanom smjeru a prividno dobar put ubrzo se slijepo završi. Ipak se to naše skretanje isplatilo jer smo u toj pustari ponovno ugledali divokozu kako nas pažljivo promatra s visine. S prvim mrakom stigli smo na Dolič gdje smo bili ostavili prtljagu. Večeras ne radi agregat, pa moramo na brzinu povećerati uz svijeće, kako bismo se do 21 sat pokupili iz prizemlja. Uprkos velikom kapacitetu doma, gužva je većras prilična.

Srijeda, 16. kolovoza.

Pomalo nam je dosta divljine i već priželjkujemo civilizaciju. Rezerve hrane i novca su pri kraju, a i ona kiša nam je oduzela jedan dan. Jučer smo trebali biti na Kriškim podima te se popeti na Stenar (2501 m) i Križ (2410 m), a danas nastaviti preko Razora (2601 m) i Prisanka (2547 m) na Vršič. Nakon dugog spremanja konačno smo rekli »do viđenja« visokogorskome svijetu i krenuli niz mulatieru u brojnim zavojima obroncima iznad doline Zadnjice, niže 1200 metara. Susreli smo povorku tovarnih životinja koje opskrbljuju Tržašku koču, a nešto niže i čovjeka koji je brižljivo popravljao put i uklanjao napadalo kamenje. Sve više je trave i cvijeća, sve brojniji su borovi i ariši. Svi su vrhovi visoko iznad nas pa ponovo osjećamo svoju neznanost prema tim velikanim. Odmor na prijevoju Luknji (1758 m), odakle posljednji put gledamo trentarsku stranu. Za uspon na Kriške pode (2052 m) preko Bovškog Gamsovca (2392 m) ili kroz dolinu Sovatnu trebali bismo svladati po 700 m uspona, a za to više nemamo volje, pa se po mučnom siparu (s njima sam na ratnoj nozi) spustimo 200 metara nizbrdo u dolinu Vrata. Vidimo prve ljetne skijaše i prve turiste kako šeću i dive se veličanstvenoj sjevernjoj stijeni, po visini trećoj u Evropi (iza Watzmanna i Hochstadla), koja kao zid visok 1200 metara i širok tri kilometra zatvara dolinu s južne strane. I mi se moramo diviti i nehotice zapitati — zar smo bili čak tamo na vrhu koji je sad ništa manje nego kilometar i po iznad nas? S ove strane kao da smo došli u inozemstvo, sve je puno njemačkih šetača, planinara, alpinista. Konačno nakon pet sati hoda od Doliča, stižemo u Aljažev dom (1015 m) odakle se može dalje i automobilom,

Magleno more pod Triglavom Foto: U. Beširović

a u ljetnoj sezoni, petkom, subotom, nedjeljom i blagdanom, postoji i redovita autobusna linija. Ta cesta, iako široka jedva 4 metra (negdje i manje) i u dužini od jednog kilometra s 25%-tņim nagibom, omogućava najbliži pristup vrhu, a usponi s te strane, po Tominškovom putu, preko Praga ili Plemenica, zbog svoje divljine i zanimljivosti možda su i najcjenjeniji, ujedno i najzahtjevniji.

Kroz zanimljive Galerije, pored slapa Peričnika (visina 52 metra), stalno se ugibajući prasnjavoj cesti (kod prvih kuća valja skrenuti ponovo preko mosta i držati se stalno uske staze desnom obalom Bistrice — nije markirano ali je ljepše) stižemo za dva sata, kontrolirajući usput svoje mogućnosti na trim-stazi do Mojstrane (641 m), sela odakle potječe cvijet slovenskog planinarstva i alpinizma, nadaleko čuvena gorska služba spasavanja »mojstranske vjeverice«. Iako zbog ograničenih novčanih sredstava i nedostatka tehničkih pomagala djeluju pod teškim uvjetima, uvijek su spremni pomoći, satima se boriti protiv mraka ili snježne mečave za ljudski život, i sreća je, kako sami kažu, da bar imaju široka pleća. Iz Mojstrane je i Marijan Manfreda, donedavni svjetski rekorder u postizanju absolutne visine bez maske s kisikom (naslov mu je oteo jedan Austrijanac na Mount Everestu). Desetak minuta dalje i pedesetak metara više leži seoce Dovje, odakle se jedino može vidjeti Triglav iz doline. Upravo na tom mjestu leži crkva s grobljem gdje su pokopane brojne žrtve Julijskih Alpa da bi tako na svom vječnom počinku licem bile okrenute spram planina koje su toliko voljele. Među njima su Jakob Aljaž, triglavski otac; dr Klement Jug, jedan od najvećih slovenskih alpinista; Zvone Kofler, osvajač Istor-O-Nala u Hindukušu i miss Fanny S. Cope-

land, Engleskinja koja se na Triglav penjala do visoke starosti i čija je posljednja želja bila da bude ovdje pokopana. Njihove grobove uvijek krasiti planinskog svijeta.

Nastavljamo autobusom kroz Gozd-Martuljek (nacionalni park i naša najljepša alpska skupina) i Kranjsku Goru do Vršiča. Noćimo u Poštarskom domu (1725 m) i uživamo u komforu (struja, voda, toaleta) na koji smo ovih dana potpuno zaboravili. Popust od 60% imaju pioniri, GRS i MO. Opskrbnik zapravo ne zna tko su ti »MO« ali je začudo istodobno čvrsto uvjeren da mi to nismo (naše omladinske markice za njega su beznačajne) i tako spavanje postaje 10 dinara skuplje. Nismo dobili ni račun-potvrdu za noćenje, no to ipak

nije bacilo ozbiljniju sjenu na inače gostoljubivo ponašanje naših domaćina. U Tičarjevom domu, sto metara niže, o nekom studentskom popustu nisu htjeli ni čuti i zbog toga su nas gotovo izbacili.

U četvrtak nas je ispratila kiša i prala nas sve do Zagreba. Iako sezona u Alpama i dalje traje, jer je vrijeme u rujnu i listopadu još uvijek idealno, suho i s najmanje oblačnih dana, nebo je proplakalo pri našem rastanku. Moramo se vratiti u našu svakidašnjicu gdje nas očekuju druge stvari. Ali da nam ipak ne bude suviše žao, brda su sada pokazala svoje sumorno lice, skrivajući svu svoju čarobnu ljepotu. Na kraju ipak kažemo: vratit ćemo se jednog dana.

U rodnom kraju Luke Korošca

IVO SLAVIČEK
OSIJEK

U času kad su slovenski planinari — a s njima i svi jugoslavenski — slavili 200. obljetnicu prvog uspona na Triglav, odlučismo ponovo posjetiti rodni kraj Luke Korošca, jednog iz četvorice planinarskih pionira koji su u kolovozu 1778. godine kao prvi Slovenci i južni Slaveni zakoračili na najviši vrh tadašnje Slovenije i kasnije Jugoslavije, na Triglav. Podosmo pravcem kojim je i hrabra četvorka, koja se prije dvije stotine godina zapravo uputila u »nepoznato«, pošli prema svom uzvišenom cilju, s time što je naš bio mnogo, mnogo skromniji.

Na Uskovnicu, »planinu« u slovenskom smislu te riječi, krenuli smo normalnim putem, od Srednje Vasi, ustanovivši da je najbolje držati se »normalnih puteva«. Tako smo ispravili jedan neugodan dojam od ranije, kad smo na Uskovnicu pošli takozvanom cestom što je označena na karti »Julijanske Alpe 1:75.000« i ostali razočarani. Prvo što se cesta vijuga stalno kroz šumu, bez vidika, drugo što je zapuštena, zarasla, i treće, što je tako strma da su se mjestimično morale upotrebljavati i »prednje noge«. A što je najgore, premda je u početku jasna, široka, čak obzidana, kasnije je sve nejasnija i bez markacije.

Pravi, markirani put ne samo što je lakši, nego, što je najvažnije, s njega se mjestimice pružaju divni vidici, prvo na krovove Srednje Vasi i njenu tako lijepo smještenu crkvu, u čijoj sjeni počiva i naš jedan prijatelj, kasnije na dio Srednje Vasi zvan Rupe, pa na Senožeta, tako slikovita i ubava, pravo šetalište i gotovo brdski park, s koso položenim sjenama uz dopodnevno sunce. Prava idealna meta za planinara »oboružana« fotoaparatom. A da stvar bude ljepša, Slovenci, tako vješti i brižni u populariziranju svojih lijepih krajeva, na toj čisto planinarskoj stazi »posadili« su

i udobne klupe na mjestima odakle je vidik najljepši.

Kasnije, pokraj zapuštena korita za napajanje stoke, pa poslije očuvana izvora s izvrsnom vodom, planinarenje se opet pretvara u šetanje. Tu nas je li dostigla grupa od desetak Slovenaca iz različitih ljubljanskih radnih kolektiva, vesela i orna za dugo pješačenje: cilj im je bio Triglav, a još istoga dana Dom Planika preko Vodnikove koče. Do tako daleka cilja treba i otpočinuti, stoga smo ih, premda sporiji, »šetajući« planinari, uskoro ponovo prestigli. A i iz drugih razloga: među njima je šetala boca ljute okrepe. Unatoč poznatoj maksimi da planinar ne pije, bar dok nema turu iza sebe, vesela grupa nije mogla a da se umjereno ne okrijepi ţganjem. Kasnije smo ih ponovo sreli, na razmedji puteva za Konjščicu i Tošć, pjevali su iz svega grla: »Čik-partija še maršira!«.

Da Luka Korošec ponovo dođe u svoj rodni kraj, prekrasnu Uskovnicu, ne bi je prepoznao. Nije čudo, jedva smo je mi prepoznali koji je nismo posjetili svega dvanaestak godina: nekadašnje gospodarske zgrade ili su ljepe obnovljene, dotjerane, ili čak pretvorene u vikendice. Krava je još dosta, zato i kisela mlijeka nenadmašiva kvaliteta, što posebno prija uz domaći kruh. Sira bohinjca nažalost više nema. Ne samo što nekadašnja sirarna na Uskovnici predstavlja samo uspomenu na »slavna vremena«, nego se i ona dolje, u samoj Srednjoj Vasi, do pred nekoliko godina ponos svoga kraja, pretvorila u običnu stanicu za otкуп mlijeka. Kraj takva divna mlijeka ne izradivati sir, prije nadaleko poznat i nimalo jeftin (a to znači i dobru zaradu stočarskom stanovništvu ovoga kraja), prava je grehota.

Planinari manje-više poznaju Uskovnicu, premda glavni pravac kretanja na Triglav ipak nije ondje. No kad biste nekoga tko je ne pozna spustili helikopterom, a da ste mu prethodno zavezali oči, ne bi vjerovao da je znatno iznad tisuću metara i da do tamu ipak treba proliti nešto znoja. Ona je blago valovit kraj, idealni pašnjaci, košanice, gotovo jedna mala planinska Arkadija. A u dane pred proslavu 200. obljetnice prvog uspona na Triglav bila je poput šetališta: skupine su čas išle gore, prema Triglavu preko Velog polja, čas se vraćale otamo, kretale prema Fužini, Vojama ili Srednjoj Vasi. Dvije su se mladice fotografirale u bikiniju (!) pred stupom koji označava pravce i udaljenosti, a iz nekih od starih planinskih zgrada obnovljenih u viken-dice dopirali su zvuci radija. No to je takvo mjesto, da treba samo otpješaćiti stotinjak metara gore ili dolje, lijevo ili desno, u klekovinu ili sjenu rijetkih smreka, i već ste na osam, u tišini, na zdravom planinskom suncu (bar za one koji nisu »sirac») i zraku kojemu nema premca nadaleko.

Povratak preko livade ispod Studora, na Staru Fužinu, putem koji nazivaju najljepšim. Na livadi svježe pokošeno sijeno, pa ne mogu smo odoljeti da se ne izvalimo i ne uživamo u tišini, suncu i mirisu. Prisjećali smo se kako smo prvi put ondje prolazili u lipnju kad je naveliko cvala lincura (svišć, encijan) natjecući se svojom dubokom modrom bojom s ljeđpotom Bohinjskog jezera. Ono se također mo-

že vidjeti, s donjeg dijela livada, prije nego što put »jurne« strmo dolje jarkom. Ondje možete razmišljati koji je pogled na Bohinjsko jezero najljepši: odavde s te livade, kad sunce nagnje zapadu, pa se voda ljeska kao živo srebro, ili s vjenca Nad Jezerom, nedaleko od Koče na Vogarju, ili poznati vidik s Komne, ili s Pršivca, najvišeg vrha grupe Nad Jezerom, ili s Vogla, odakle je još prednost i pogleda na triglavsku grupu, ili... Na kraju zaključujete: najljepše je ipak kad ste sve to obišli, pa možete usporedivati i nasladivati se detaljima.

Vraćate se nazad bogatiji za žig koji će vam biti posebno drag, premda ne predstavlja žig nekog značajnog, teško dostupnog vrha, nego »običan« spomen na neobičan (i značajan) dogadjaj. To je žig »Rojstna hiša Luke Korošca, prвopristopnika na Triglavski vrh. 25. VIII 1778.« koji će vam biti posebno drag. Sjećat će vas da se ovaj puta, doduše, niste popeli na vrh koji je on prvi osvojio i s kojega je prvi ugledao jedinstven razgled sada poznat već desecima tisuća planinara, ali da ste počastili uspomenu na čovjeka koji znači prvu značajnu etapu u našem planinarstvu. Osim što ste bogatiji za taj žig i jednu uspomenu, bogatiji ste, kao i poslije svake ture, za jedan doživljaj planine, jedno disanje punim plućima, jedan zdrav umor mišića i još zdraviji odmor preopterećene psihe. Pa radi toga i idemo u planine, zar ne?

Na planinskom krovu Jugoslavije

UZEIR BEŠIROVIĆ
SARAJEVO

Jutarnje sivilo ostalo je daleko dolje ispod nas, u prostranoj dolini Vrata, koju prekriva gusta magla. Penjemo se uz pomoć sajli i klinova Tominšekovom stazom. Ispod nas je magleno more, a kamene tornjeve Škrlatice, Križa i Razora prekrivaju sivi oblaci. Vrh Triglava stenje pod svijetlim zdepastim oblakom. Luknja samo ponekad uspije izviriti iz magle.

Čutke hodamo gluhom planinom koja se budi. Namjeravamo do vrha Triglava. Sporo odmičemo. Tišinu narušavaju sitni odroni kamenja što iskače ispod naših nogu. Nerijetko se javljaju neke nevidljive ptice. Zrak je djevičanski čist, a planina umivena jučerašnjom kišom. Ne može je zagaditi ni neprijatan vonj oznojenih ljudi. Oblaci se razilaze. Sunce je »sjelo« na vrh Triglava.

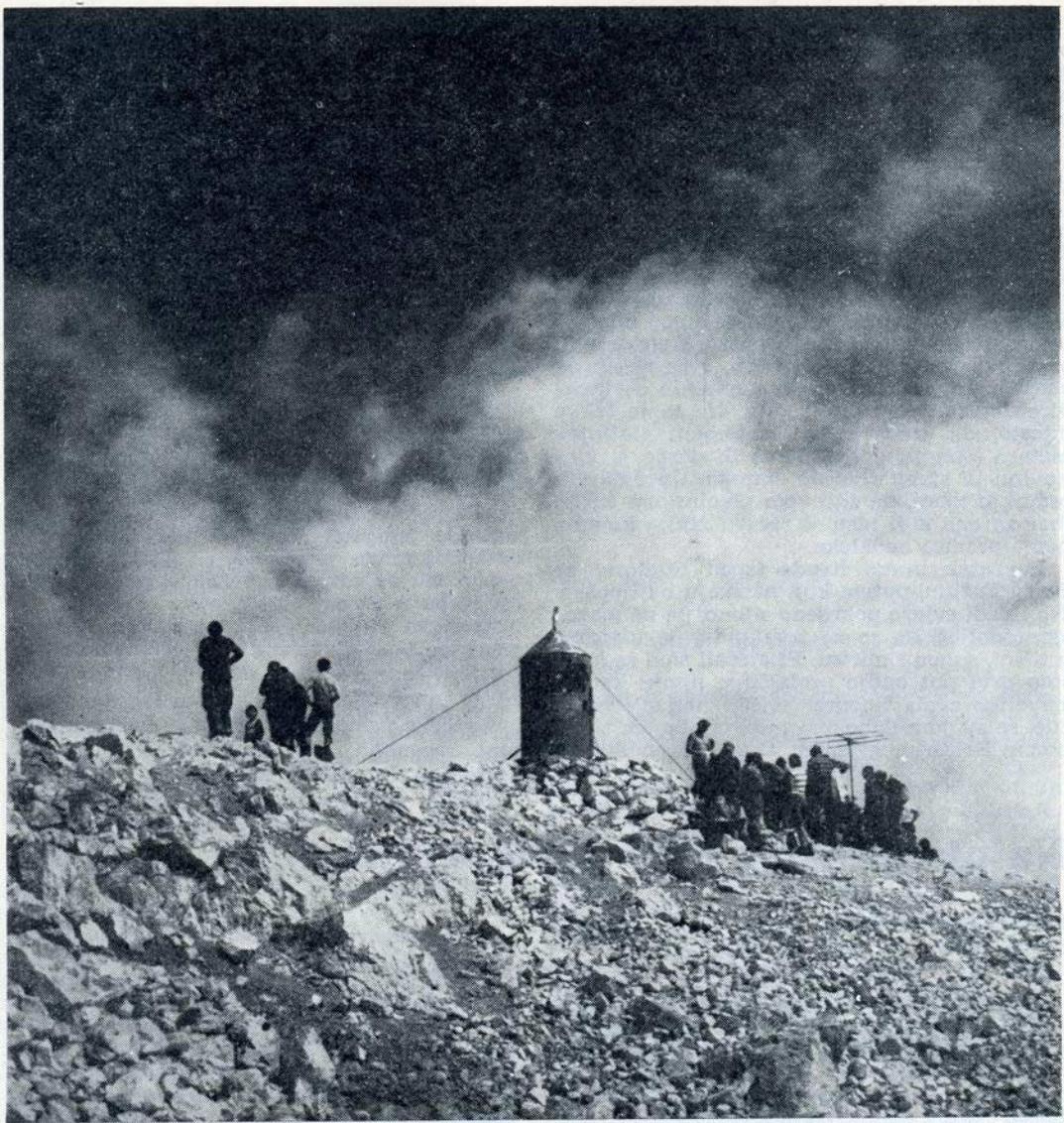
Istodobno s usponom šire se i povećavaju vidici. Svakome koraku plaćamo visoku cijenu. Ogoljeli vrhovi, iznad jutarnje magle, kupaju se već u suncu. Prelijevaju se čas u sunu, čas u plavu boju. Igra spektra boja. Neopisiv prizor. Nezaboravno jutro.

Na kamenom suženju, držeći se za sajlu,

susrećemo par planinara. Rukom nam dadoše znak da mi prvi podemo do proširenja gdje je jedino moguće da se mimođemo. Odavde bi samoubice mogle spokojno i sigurno letjeti u smrt. Susrećemo se i pozdravljamo s neznancima. Govore njemački. Žena je mlađa, a muškarac star. Možda je gospodin bio soldat bivše njemačke soldateske, možda je došao ovamo da dami pokaže mjesto svoje izgubljene mladosti i izgubljenog ratnog boja. Kažemo, možda...

Nerijetko prolazimo snježnicima, dugima po nekoliko stotina metara, a ima i novog snijega koji je ovdje pada dan-dva prije našeg dolaska.

Tačno u podne (slučajnost) s vrha Triglava se klanjamо nenađmašnoj ljepoti Julijskih Alpa. Vrh nas dočeka srdačno, veselo i vedar, što nam ranije, prije deset godina, nije predio. Sjećanja naviru kako oči upijaju nezaboravnu sliku s ovog vrha. Sjetimo se četvorice hrabrih i neustrašivih prvih osvajača ovog vrha: Lovre Wilonničera, Luke Korošca, Stefana Rožića i Matije Kosa, koji su ovamo

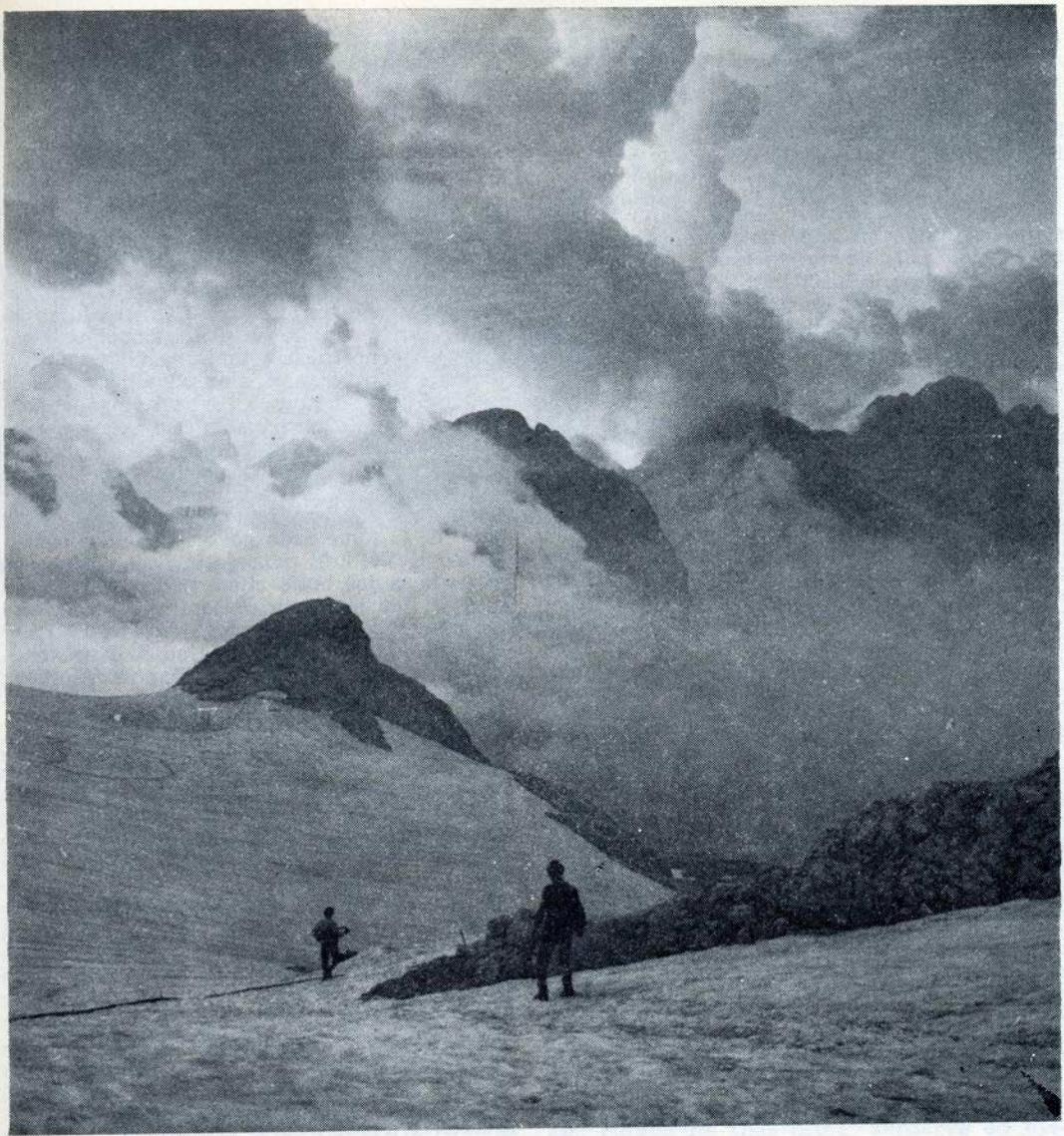
Aljažev stolp na vrhu Triglava

Foto: U. Beširović

uspjeli izaći tačno prije 200 godina, osam godina prije nego što je ljudska nogu prvi put stala na »krov« Evrope Mont Blanc. Sjetimo se divnog rodoljuba Jakoba Aljaža, koji je bio vlasnik najvišeg planinskog vrha Jugoslavije. Pred nama sada стоји njegov stolp, noseći njegovo ime. Vrijeme je pokrilo ta davna, teška i mučna sjećanja, na koja nas podsjeti i u nama izazva sjetu, ovaj crveni toranj, drago i jedinstveno spomen-obilježje. Sjetimo se ţrtava i heroja drugog svjetskog rata i s posebnim pijetetom sjetimo se onih mladih planinara što osvajanje vrha platiše najvećom cijenom — životom, čija nas spomen-obilježja stalno upozoravaju na oprez-

nost u planini. Sjetimo se zatim svih znanih i neznanih planinara-alpinista što postaviše čeličnu užad i klinove, pa nam tako omogućioše lagodan izlazak na vrh Triglava s mnogih strana, napokon, sjetimo se i njemačkog para što ga sretosmo na Tominšekovoj stazi.

Očarani smo arhitektonsko-skulpturnim umijećem nenadmašnog umjetnika — prirode, koja sve postavi na pravo mjesto, pa tako i tegove vjekovnog bitisanja ravnoteže ovdje, na najvišem planinskom vrhu Jugoslavije. Oči su nam prepune ljepote i divne prirodne raskoši, osjećamo se kao na dvoru čarobnjaka. Gledamo bajne slike s orlovske visine. Impresivno djeluju sivo-bijela alpska prostran-

Povratak s Triglava

Foto: U. Beširović

stva i visoki kameni tornjevi, s bijelim snježnim kapama. Srce ispunjeno zadovoljstvom. Duša raspjevana. Ovdje jedino nedostaje vođa i gorobilje. Sreća nenađmašna. Prisutni ljudi, a nije ih mali broj, dragi su nam, mili. Svi se smiješkamo od zadovoljstva i sreće u ovom lijepom vedrom danu. Kretnjama iskažujemo ljudsku pažnju i ljubav. Atmosfera uobičajena za sve visoke planinske vrhove. Ljudi sjede ili stoje. Poziraju pred objektivima, jer svatko želi da ponese uspomene s ovog vrha, a transverzalci još i obavezan dokaz. Neki i za dokaz zlobnicima i zavidnicima. Ima i takvih u redovima planinara, jer je ovaj vrh dostupan samo izdržljivima i smjelima.

Nemoćni smo da zapišemo sve viđeno i doživljeno. Bio je to spektakularan prizor koji se ne zaboravlja.

Kad bi vrh Triglava pamtio i znao govoriti, pričao bi o sreći i zadovoljstvu svih onih planinara koji mu hrle u pohode i koji svaki korak uspona platiše visokom cijenom i zališenjem.

Došlo je vrijeme odlaska i oproštaja. Svaki rastanak je tužan, pa i ovaj s vrhom Triglava i Aljaževim stolpom. Svaki rastanak boli — kada se ostavlja osoba i predio koji se voli. Ali doživljaji ostaju u dugom sjećanju.

Triglavská ljepota može se doživjeti samo vlastitim okom i vlastitom dušom.

Čudesan svijet Đavolje varoši

MLAĐEN TRAJKOVIĆ
RIJEKA

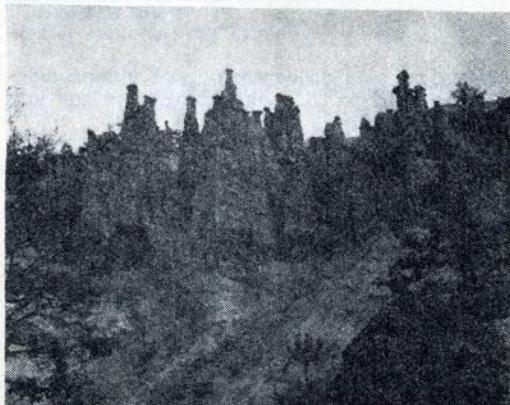
Obično smo navikli da nam planine nude svoje bogatstvo šuma, divlje faune i flore. Ono što je malo poznato u njedrima planine Radan na jugu Srbije, oko 30 km od gradića Kuršumlije, svojevrstan je prirodnji fenomen, do sad malo poznat i teško dostupan. Do lokaliteta na kojem se nalaze veoma neobični zemljini oblici što streme ka nebu i do 30 metara, a koje je narod prozvao Đavolja Varoš, osim vožnje automobilom uzvodno od ušća rijeke Kosanice u Toplicu, valja pješačiti još oko 2 sata. To je, ustvari, prilaz njedrima planine Radan. Njezino prirodno bogatstvo (osim šume) nije još dovoljno otkriveno, a još manje ispitano, i to je ono što mami ljudi skone istraživanjima. Najčešće su planinari oni što prvi dopru do takvih mjesta gdje priroda skriva drevne zagonetke. Tako je i s najneobičnjim darom prirode na jugozapadnim obroncima spomenute planine, gdje se više stotina kipova s kamenim pločama na »glavama«, sličnih poznatim »rovinskim dimnjacima«, nalazi kao na vječnoj strazi. Područje koje zahvaćaju ovi kipovi i obrazuju Đavolju Varoš nije veliko. Ima oko 5000 četvornih metara, ali je zemljiste tu veoma specifično, strmo i teško pristupačno. Tipičan je to planinski ambijent, s malo kamena na površini zemlje. Kad se spomenutim putem od Kuršumlije skrene kasnije kod sela Zebice, koje je obilježeno na svim topografskim kartama, ide se ka selu Djake, da bi se stiglo do Đavolje Varoši, do neobičnih zemljanih kipova sivosmeđe i djelimice i crvenkastomrke boje. U stvari, konjska staza slična planinarskom putu vodi kanjonom jednog potoka koji se uliva u rijeku Kosanicu. Područje je rijetko naseljeno, a ono malo seoskih kuća, karakterističnog stila za ovaj kraj juga Srbije, raštrkano je s brda na brdo, sve do planinskog vrha Sokolov vis (1376 m). Za planinare koji

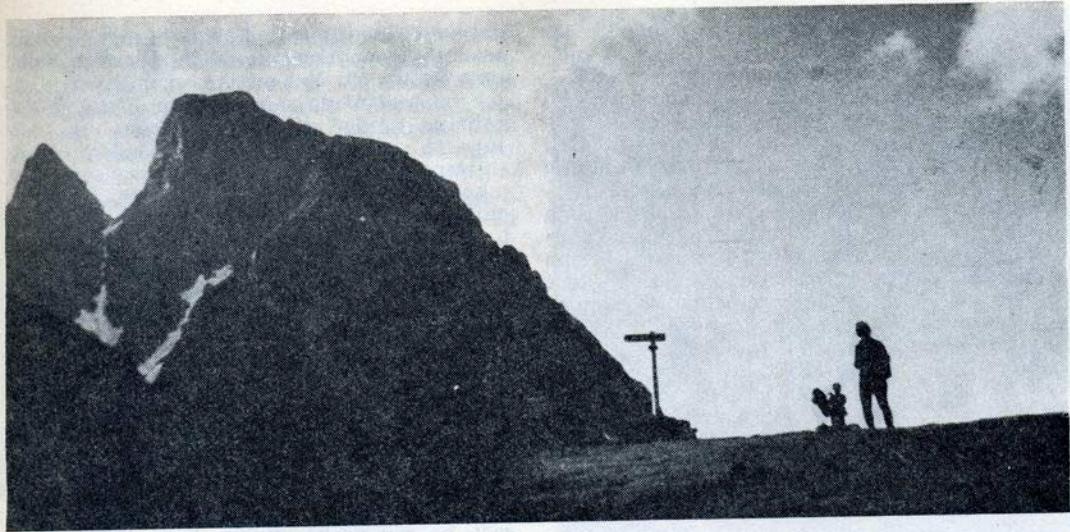
hrle ka znatno poznatijoj planini Kopaoniku, kad se nađu ovdje, nije problem svladavanja uspona, koliko dovijanja kako da se prelazom s jedne na drugu stranu potoka što vodi kanjonom stigne na lokalitet. Svaki trud se isplati, jer u času dolaska podno Sokolovog visa ukazuje se neobična panorama čudesno oblikovanih i u grupama poređanih zemljanih oblika u obliku kipova. Prije mnogo godina, za svog života i istraživačkih putovanja, ovdje se jednom prilikom obredio i čuveni geograf Jovan Cvijić. Zadivljen onim što je vidio ná obroncima planine Radan rekao je da nešto slično postoji samo u gudurama Kolorada u Americi. O tome rado govori učitelj u penziji Deka Kljajić, koji poznaje životno djelo ovog geografa, a još bolje cijelo područje o kojem je riječ, jer je i sam pasionirani istraživač i putopisac. To je onaj prosvjetni radnik koji je službujući u obližnjem gradiću Kuršumliji uvijek vodio ekskurzije na planinske vrhove Kopaonika, Radan-planine, Sokolovice i drugih u ovom kraju juga Srbije blizu Kosova.

Iako je tamo svojedobno bio Jovan Cvijić, lokalitet je ostao skoro nepoznat za širu javnost. U tome i leži draž rijetkih posjetilaca čudesnog ambijenta Đavolje Varoši i oduševljenje koje ih zaokupi na obroncima Radana kada stignu do neobičnih zemljanih kipova.

O tim »đavoljim« kipovima kruže razne legende u narodu ovoga kraja. Po jednoj od njih, davno nekad, tuda su prolazili svatovi koji su, navodno, vjenčali brata i sestru, pa su ih sreli kaluđeri i prokleni ih zbog rodomskvruća. Od tog proklestva svatovi se skameši i pretvorili u »đavolje« zemljane kipove, pa otud i ime ovoj neobičnoj »varoši«. Druga legenda kaže da su na obližnji izvor ljekovite vode dolazili davoli da utele žed, ali su ih presrelj crkveni đakoni i pritom nadmudrili, od čega se ovi okamenili.

Osim ovih čari prirode, planina Radan ima i drugih zanimljivosti za planinare. Premda su planinska sela u ovom kraju rijetka a kuće raštrkane, ljudi su veoma gostoljubivi, tako da se prolaznici neće naći usamljeni. Svrate li u dom nekog od ovih ljudi, kao na primjer u onaj Dušana i Radivoja Maksimovića iz sela Djake, bit će rado viđeni i ponuđeni za stolom svim onim što domaćinstvo ima. Slično je i u drugih ljudi jer cijene sve one koji ovamо navrate da bi zavirili u njedra obližnjih planina i vidjeli šta one kriju. Pokušali smo, eto, da »otkrijemo« dio onoga što čini prirodno bogatstvo planine Radan, i da ukažemo koliko je ovaj kraj privlačan ne samo za planinare kao najistaknutije ljubitelje prirode, već i za sve druge.

Pic du Midi d'Ossau (2885 m)

Foto: B. Celap

Pireneji uzduž i poprijeko

LOTA ARH
ZAGREB

Uvijek kada počnem razmišljati o predstojećem dopustu prisjećam se gdje smo bili prošlog ljeta i što smo doživjeli. U svojim mislima mogu se tako koncentrirati da sve doživljeno ponovno vidim kao na filmu, osjećam pojedini ugodaj tako intenzivno da čak mogu razpoznavati i mirise. Uvijek smo puni planova i želja, toliko još ima toga da se vidi, a što se dade napraviti u samo trideset dana godišnjeg odmora? Prvi su uvjet za sva naša putovanja vlastiti šator, auto, vlastita kuhinja, i to po mogućnosti sve nosimo sa sobom još iz Zagreba, jer samo uz najskromniji život možemo mnogo toga vidjeti. Kad bismo išli s putničkim agencijama, naša putovanja stajala bi nas dvostruko, a vidjeli bismo barem upola manje i još bi nas mučili s nekakvim pansionima ili polupansionima i točnim ustajanjima, uglavnom, oduzeli bi nam sve što je glavni čar naših putovanja — nikada ne znaš gdje ćeš spavati, koliko ćeš se gdje sadržati, kada ćeš jesti i kada ustati ili leći! A najvažnije je za nas da, uz ostalo upoznavanje zemlje i kulturnih vrijednosti, uvijek uvrstimo i posjete planinama.

Pireneji! Vidim nepregledne zelene padine što se plave od bezbroja perunika, a iza tog idiličnog pogleda vire bijeli zasnježeni vrhovi. To su za mene Pireneji. Pireneji su zid koji zatvara Pirenejski poluotok i propušta samo na nekim mjestima prodor prema jugu. Budući da leži između dva mora — Atlantika i Sredozemnog mora — klima je vrlo nestabilna, što smo i mi iskusili, ali će mi usprkos mnogim kišama u sjećanju ostati i mnogo sunca. Prošli smo Pireneje od zapada na istok (1132 km) — s francuske strane.

Kao što kod nas nikada nije sve do kraja planirano, dogodilo se da smo došli u Francusku kada se cijela Francuska »seli« tj. za vrijeme dopusta u kolovozu. Iako su ceste bile krcate automobilima, što sigurno nije ugodno, dobili smo tim bolju sliku te zemlje i njihovih stanovnika. Francuska obitelj sastoji se od dvoje do troje djece, obavezno jednog psa, a po mogućnosti i mačke. Sve živi zajedno u miru, po ustaljenom redu. Ručaju točno u podne, bez obzira gdje se nalaze. Ceste se isprazne, a svaki i najmanji prostor iskoristi se za piknik. Postavi se stol i stolice, pa se ruča, i to dobro, gurmansi, kako to već Francuzi umiju. Priredi takve ručkove nije ni tako teško, jer nigdje još nisam vidjela takav izbor najrazličitije hrane kao u njihovim golemin supermarketima. Sireva stotinu vrsta, vinima ne znaš broja, konzerve od nježnih šparga i ukusnih gljiva do jela kojima ne znam ni imena. Da, i to sam skoro zaboravila reći: tipična je slika Francuske da svaki drugi čovjek nosi kruh, onaj tipični francuski »baguette«, dug, tanak i lagani. Viri iz

Impozantna barjera pirenejskog lanca pruža se u duljini od 435 km od Atlantika do Sredozemlja.

Pirenejske vrhove sačinjavaju kamene piramide ili ledenjaci, a u utrobi tog planinskog lanca sakrivaju se špilje, mineralni i termalni izvori, a po površini razasuta su mnoga prirodna i umjetna jezera.

Taine u svom putopisu »Voyage aux Pyrenees« među ostalim kaže: »... les Pyrenees ne sont que la bordure gracieuse d'un paysage riant et d'un ciel magnifique. (Pireneji su nježna bordura na smiješenog pejzaža i veličanstvenog neba.)

O usponu sa španjolske strane na Pico de Aneto, najviši vrh Pireneja, vidi članak Željka Poljaka »Pireneji« (NP 1973, br. 7—8, str. 167—172).

košarice na biciklu, zataknut je negdje iza vozača na motorkotaču, nosi ga se pod miškom, vire tri-četiri iz naprtnjače.

Dragi čitaoče, uzmi zemljopisnu kartu i podi sa mnom na put koji je trajao od 27. jula do 23. augusta 1977. godine. Nismo napravili veliku kilometražu, svega oko 4.000 km, ali smo mnogo hodali i vidjeli smo mnogo lje-poga. Evo itenerera: Zagreb, Sežana, Verona (u taj lijepi grad uvijek navratimo makar samo na sat dva), zatim autoputom dalje prema Torinu do skretanja za Genovu. Tu nas je već uhvatilo mrak. Na autoputu pakao od kamiona, blještećih farova i zavoja. Skrenuli smo u Arenzano i prenoćili u kampu Lerco. Kad smo pošli iz Zagreba bilo je hladno, u Veroni vrucce i sunčano, po noći kiša, ujutro sunce. Talijansko-francusku granicu prešli smo kod Mentona. Autostrada vodi kroz lijepo borove šume. Vrijeme oblačno i kišno. Tog smo dana stigli do Aix en Provence i prenoćili u kampu. Aix en Provence je divan provansalski grad. Trg mu je zasjenjen goleim platama, što je karakteristika za sve gradove Provence. Iako taj lijepi grad poznamo već otprije, opet smo se zadržali tri sata i ponovo ga razgledali. Kako je vrijeme bilo nestabilno odlučili smo prije Pireneja obići južni dio Francuske tako da stignemo na zapadni dio Pireneja i da ih obidemo vraćajući se. Kako je to jednostavno kada nisi ni o kome ovisan i kad lako možeš promijeniti plan puta prema vremenskoj situaciji.

Krenuli smo dalje autostradom prema Avignon — »cité de Papes«. Vrijeme teško, južno, lijevalo je kao iz kabla. Smjestili smo se u kampu što se nalazi na otoku mijeku Rhone. (Kad spominjem Rhonu odmah vidim goleme ledenjak u Alpama iz kojega se ona rada). Usprkos lošem vremenu još smo se prošetali glavnom ulicom, ulicom platana. Sve puno šarenih natpisa, pozivaju na kulturne priredbe svih vrsti. Tipičan francuski štimung.

Sedmi dan putovanja, stižemo u Pau, poznato ljetovalište i zimovalište otkuda se pruže prekrasan pogled na Pireneje, tako barem piše u prospektima. Iako smo imali krasno vrijeme, izmaglice nam još nisu dopustile da ugledamo željno iščekivane Pireneje. Moram se ovdje malo zaustaviti, jer me je taj gradić općarao svojim prekrasnim njegovanim parkovima i dvorcem Henrika IV sa zbirkom tapiserija iz Gobelina i Flandrije. Nešto tako prekrasnoga još nikada nisam vidjela. Ušli smo u zemlju Baska, u drugi svijet. Ljudi su maleni rastom, crni i grubih crta lica, nose poznatu crvenu beretku, govore meni nerazumljivim francuskim jezikom ili svojim baskijskim. Drugačije su im kuće i crkve. Zato u Bayonne svakako treba razgledati muzej Baska, da barem donekle sebi predočimo život i običaje toga naroda. Tog dana bila je i neka svečanost i ulicama su se kretale folklorne grupe pa smo imali prilike vidjeti bogatstvo francuskog folklora, ali i nekih drugih zemalja; slavenske narode zastupali su

Poljaci i Jugoslaveni. Nastavili smo do dobro poznatog mondenog kupališta Biarritz. Volim »ono nešto« što čini mjesto »mondenim«. Uvijek mi se čini da sam gledalac u nekom kazalištu i da promatrajem binu na kojoj se odvija za mene čudan život: »bijesni« automobili, »izrodi« pasa svih rasa, tako da su jadni prestali biti psi, bezbržna omladina obučena u jeans ili nešto što vidimo u »Elle« a što nikada ne bih stavila na sebe. No u tom ludom svijetu i ambijentu to se sve lijepo uklapa: kafanice na ulici, stare dame oko kojih se vrte uslužno kelneri, žive boje, dok je more beskrajno sivo, s velikim valovima, uz to je i hladno, a taj svijet se vraća s kupanja! Brrr... U šetnji dolazimo do stupa na kojemu su zabilježene udaljenosti do raznih točaka svijeta, jer Biarritz kao da je pupak svijeta. Tražimo New York, evo: udaljen je oko 5000 km, bez prepreka, osim mora, i naše misli su kod našeg prijatelja Rajka koji se tamo nalazi već nekoliko mjeseci, pa mu preko »velike bare« šaljemo direktnе pozdrave. Opraštamo se od najdalje točke našega puta, jer zapravo za nas već počinje povratak. Odšetali smo se još do španjolske granice, preko koje su nekada u španjolskom građanskom ratu prelazili dobrovoljci pa i naši »Spanci« te se vratili u kamp u blizini Hendaye.

U St. Jean de Luz počinje pirenejska cesta koja vodi uzduž sjeverne strane gorskog lanca. S te glavne ceste otvaraju se doline u glavnom u južnom smjeru, u srce Pireneja, otkuda se mogu izvesti razni usponi na najviše vrhove. Najzanimljiviji je srednji dio lanca, gdje su i najviši vrhovi. Vrijeme nam još uvijek nije bilo skljono, neumorno je padača kiša, zato se nismo odvezli upozćenom željeznicom na La Rhune, odličnu razglednu točku. Vozi mala željezница s dva vagona, a Francuzi neumorno ulaze u njih i nestaju gore u magli. I to je jedna od karakteristika Francuza — kreću se i hodaju po svakom vremenu, zajedno s najmanjom djecom. Ne plaše se kihavice i prehlade! No mi ipak nismo krenuli gore, jer treba malo paziti i na financijsku stranu. Uskom cestom stigli smo do St. Jean Pied de Port, »kratak« naziv gradića, zar ne? Stare uske uličice, kuće stare 300 do 400 godina. Gorska cesta krivuda gore dolje do Mauléon-Licharre. Na trgovima su lipe zamjenile platane, a uz svaku crkvu podignuta je velika drvena taraba koja služi za nacionalnu baskijsku igru »palotte«. Prespavali smo u Oronolu.

Bili smo strpljivi čekajući lijepo vrijeme, putujući i razgledavajući sve što nam se putem nudilo. I konačno, desetog dana našeg putovanja osvanuo je prekrasan dan, pa smo se uputili u prvu dolinu koja ulazi u srce planine — u dolinu d'Aspe. Skrenuli smo udesno vijugavom brdskom cestom do sela Lescune koje leži na 900 m i prespavali na »divlje«. Jedva smo našli na toj strmini toliko ravnog prostora da smo mogli raširiti našu »sojenicu«, kako nazivamo svoj sklopivi šator na

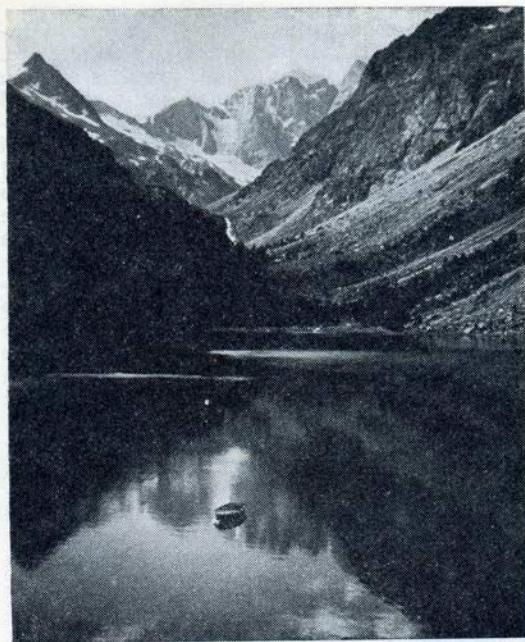
krovu automobila. Zaspali smo gledajući zvjezdano nebo. Slijedeći dan ujutro krenuli smo na prvu planinarsku turu, na Pic d'Anie (2504 m). Za sat i pol stigli smo, nešto cestom, a nešto kraticama, do Refuge de Laberouat (1442 m). Dovle se zapravo može i autom, ali mi to nismo znali. Osim toga već smo bili željni hodanja, a po opisu činilo nam se da je uspon na Pic d'Anie upravo takva mala šetnja za uhodavanje. No grđno smo se prevarili.

Bilo je jako vruće. Krenuli smo dalje po bukovoj šumi i izbili na livade gdje su smještene »bergeries« (kătuni) na oko 1700 m visine. Krenuli smo udesno po crvenobijelim markacijama kao što su nam kazali neki planinari, ali kad smo već bili dosta visoko, vidjeli smo da idemo u krvom pravcu. Prijedili smo ulijevo, stigli na crvene markadje i penjali se prema Col des Anie (2030 m). Na prevoju bila je tablica za Pic d'Anie, ali nije bilo dalje markirano, već samo obilježeno kamenim mužićima. Vrlo je strmo, treba prijeći neki snježanik i malo slobodno penjati. Stigli smo na vrh. Bilo je krasno sunce, a u dolini magle koje su se već počele dizati. Pogled nam se pružio na kamene podove prošarene snježanicima. Zapravo prilično škrtla priroda, otprilike kao u nas na južnom Velebitu. Spustili smo se po markiranom južnom pobočju, gdje smo među kamenjem nailazili na encijane, plave mačuhice i drugo alpsko cvijeće. No morali smo se žuriti da stignemo na prevoj, a na livadama kod pastirske stanova već nas je uhvatila magla.

U Refuge smo stigli poslije 20 sati, oprali se od znoja, popili pivo i sad nam je ostalo da još po mraku prevallimo ostatak puta cestom do naše »kućice«. Hodali smo po gustoj magli i bili skroz mokri od izmaglice. Konačno smo stigli do auta i kako smo sjeli u auto, spustila se strašna oluja uz grmljavinu. Sat i pol nismo se mogli maknuti iz kola. Kad je oluja malo popustila, otvorili smo šator. Kiša je padala cijelu noć. Taj dan smo pojeli samo kutiju sardina i jednu paštetu, a hodali oko 11 sati.

Krenuli smo autom istim putem natrag i kod Orlona skrenuli u dolinu d'Ossau. Cesta vodi do graničnog prelaza za Španjolsku, Col du Pourtalet (1794 m). Kolona automobila. Mnogi su parkirani pod žičarom za Sagette, ali vrijeme nije dobro, pa nastavljamo put. Prije graničnog prelaza nalazi se veliko parkiralište, gdje ostavljamo auto i s naprtnjacima krećemo strmo užbrdo po livadama na Refuge de Pombie (2032 m). Otprilike za dva sata stigli smo do tog lijepog planinarskog doma. Domaćini su vrlo uslužni. Spavamo na skupnom ležištu.

Jutro je vedro, dok u dolini sjedi magla. U kući je posebna prostorija gdje se smije kuhati na vlastitom kuhalu i stol s klupama gdje se može jesti. Skuhali smo samo čaj i krenuli na Col de Suzon. Pred kućom je veliki bijeli pirenejski ovčarski pas, sličan našem šarplanincu, koji se također zove Suzon. Kad sam se s njim htjela slikati, ugrizao me

Jezero Gaube (1789 m) pod Vignemallom (3298 m)
Foto: B. Čelap

za ruku, iako se inače dobro slažem sa psima. Krenuli smo putićem i prvi puta sreli beskrajno mnogo plavih perunika, poput narcisa nekoć na Golici. Naš cilj bio je Pic de Midi d'Ossau (2885 m). Uspon na vrh nije markiran, no vodi neka stazica po grebenu do početka kamene piramide. Usput smo susreli, u pravom smislu susreli, krdo divokozu što su se prebacivale preko grebena kojim smo se mi uspinjali. Ulaz u stijenu nije označen. Branko se nekako uspio popeti prvi 50 metara, no ja nikako. U to je došla skupina francuskih planinara koji su nosili sa sobom uže, pa sam tako i ja taj neugodni dio propenjala osigurana užetom. Zapravo je to bio neki kuloar, a do vrha bila su još dva takva kuloara. Prije vrha treba još prijeći snježanik. Trebalо nam je 4 i pol sata do vrha. Pogled odozgore bio je krasan: na Pic d'Anie, Sagette, na gorska jezera, branu, španjolsku granicu. Spust je trajao 3 i pol sata. Na jezeru kraj kuće smo se osježili, malo se okrijepili, i zatim se spustili do auta.

Predspavali smo u šatoru na parkiralištu, jer smo željeli sljedeći dan prijeći u Španjolsku kuda se može bez auta do obližnjih dućana. Naime, kolone Francuza dolaze kupovati u Španjolsku, jer je sve za pola jeftinije. Trst nije ništa prema hodočašćenju Francuza u španjolske dućane. Kao po pravilu, kad smo bili u planini vrijeme je bilo lijepo, a čim smo se vratili do šatora, kiša i oluja. Tako i ovaj puta. Po noći je bila kiša i tuča a u 9 ujutru se razvedrilo. Prošli smo Španjolsku granicu pokazujući samo putnike, boja im se nije vidjela jer su bile u kožnatim etuima.

Uglavnom se kupuju alkoholije, izvrsne konzerve šparoga, češnjak složen u pletenice itd.

Opet malo jače opterećeni, vratili smo se u dolinu d'Ossau te skrenuli desno na Col d'Aubisque (1710 m). Na prevoju je inače razgledna točka, no mi smo bili u magli. Spustili smo se s prevoja i stigli na slijedeći prevoj Col du Soulor (1450 m). Magla je bila tako gusta da smo morali dobro paziti da se ne strovalimo sa ceste. Inače su ovdje poznata zimovačišta. Spustili smo se do znamenitoga hodočaštišta Lourdes. Jedanput to treba vidjeti, iako je čovjeku nakon toga mučno. To je stjecište očajnika, neizlječivo bolesnih, na račun kojih živi cijelo mjesto. Ista svjeća se preprodaje nekoliko puta, jer je vjernik sam nema gdje zapaliti, pa je uruči čovjeku koji stoji na ulazu »čudesne« spilje Bernardette, i on je opet stavi u prodaju. Misle i molitve razliježu se preko mikrofona na svim jezicima. Sve je fantastično organizirano i komercijalizirano, od prihvatanja autobusa vjernika i bolesnika, do kolica u kojima se nepokretne vozi do svetišta i do trgovina punih suvenira i plastičnih bočica za vodu što tamо izvire. Preporučam svakome da to vidi, pa da sam prosvudi što znači Lourdes.

Vraćamo se našim planinama, krećemo natrag prema Cauterets i opet na »divlje« prespavamo. Odavde se može autom stići do donje stanice dvosedenice koja vodi na jezero Gaube. Uz cestu od Pont d'Espagne ruši se gorski potok s mnogo bogatih vodopada. Prolazi se kroz divne borove šume. Jezero leži na 1789 m visine i po krajoliku podsjeća na Triglavsku jezera. Odavde se pruža divan pogled na ledenske vrha Vignemale (3298 m) — naš slijedeći cilj. Vratili smo se pješice do auta te do Cauteretsa i vrlo lošom cestom krenuli u dolinu Gave de Lutour. Lijevo i desno po padinama sve je puno perunika, a u pozadini zasneženi bijeli vrhovi. Uz gorski potok bilo je mnogo automobila i šatora, a kad je cesta već postala jako loša, skrenuli smo u »divljem« kamp, ostavili auto i naprtili naprtinjače. Oko 17 sati krenuli za Refuge Baysellence (2651 m). Za vrlo strm uspon i visinsku razliku od 1000 m trebali smo tri sata i 45 minuta. Put je dobro izведен: prvo se prolazi kraj brane (umjetno jezero), pa preko livada na kojima su ljubičaste astere bile kao posijane, pa uzbrdo preko potoka, snježanika i nikad kraja.

Veselili smo se dobrom odmoru u planinarskoj kući, međutim to je zapravo sklonište u obliku većeg bivaka, a planinara koliko hoćeš. Iako je sve bilo krcato, pa je većina planinara bila pred kućom, a pala je već i noć, opskrbnik, neki mladi student, stočki je dijelio večere, jer se može dobiti i kompletni pansion. Onda je smjestio grupe koje su rezervirale spavanje, naime, uobičajeno je da se smještaj rezervira pismeno unaprijed, a zatim je razmišljao što će s ostalima. Sklonište je predviđeno za oko 50 ljudi, a nas je bilo 130! Sve nas je pozvao, pa smo kroz prozore iznijeli stolove i stolice, odnekuda su se stvo-

rile slamarice, za tili čas je »udruženim« radom sve bilo na podu posloženo. Nekome deka, nekome ništa, no francuski planinari većinom nose sa sobom spavaće vreće i tako smo kao sardine nekako »prespavali« tu noć. Sve se odigralo u miru, bez uzrujavanja, svade, bez povišenog glasa i ružne riječi. Osim Frančuza bila je i grupa Španjolaca.

Ssimatični opskrbnik probudio nas je u pet sati. Trebalо je ustati, složiti slamarice i deke, vratiti stolove i stolice, da bi se mogao polužiti doručak. Eto, tako smo i mi, još umorni od prijašnjeg dana, rano ustali i pred kućom skuhali čaj. Mogao je početi uspon na vrh Vignemale (3298 m). Većina planinara ne ide na vrh, već obilazi transverzalu Haute Randonnée. Prvo se prijeći po izloženoj glatkoj stijeni, zatim se dolazi na ledenič. Snijeg dobro drži, još je smrznuto, tako da moramo upotrijebiti cepin, dok ostali planinari stavljaju čak i dereze i hodaju u navezu. Vršna piramida je stjenovita i uzdiže se strmo iznad snježanika. Slobodno penjanje po vrlo kršljivoj stijeni, a smjer mora naći svatko sam za sebe, pa zbog toga mnogi odustaju u podnožju stijene. Do vrha nam je od planinarske kuće trebao tri sata i 45 minuta, a natrag dva sata i 45 minuta. Pogled se pružao na nebrojene nepoznate planine i jezera, još uvijek s mnogo snijega, iako Pireneji leže dosta južno.

Spustili smo se u dolinu do auta i usput su sretali nove grupe planinara. Soptali su prema skloništu koje će i slijedeće noći biti prepuno. Porazgovarali smo tu i tamo s nekim planinarom, neki od njih su već bili u Jugoslaviji, uglavnom nose vrlo lijepo uspomene i ugodaje. Kad smo stigli do brane, počela je krupna kiša. No ubrzo je prestala tako da smo mogli skuhati večeru, prvi topli obrok tog dana. Spavali smo opet u našem šatoru na krovu auta, koji nas uvijek strpljivo čeka. U toj krasnoj gorskoj dolini priuštili smo sebi malo odmora, prali u gorskem potoku sebe i stvari i tek u podne krenuli za Gavarnie. U mjestu Luz skreće se u usku dolinu, na usku cestu s velikim prometom.

Gavarnie je turističko mjesto i ishodište za planinarske ture u glaćerski cirk Gavarnie. Većina turista jaše na konjima sve do cirk-a, a mi smo krenuli po velikoj vrućini pješice. Po putu sve se izmiješalo, konji koji se penju s jahačima uzbrdo, konji i mule što trče nizbrdo jer ih tijera gonič u želji da uhvati još koju turu, ljudi koji hodaju pješice i nose mačke na uzici, ili vode pse, ili otac premata dijete na obližnjem stolu uz rub šume. Sve se odigrava ležerno, svi su veseli i zadovoljni. Sunce peče, konji dižu prašinu, a iznad svega se uzdižu predivne visoke glatke i tamne stijene niz koje pada voda. Na vrhovima i u dnu planine bjelasaju se snježanici. Iris tek tu i tamo koji, previše je ljudi, pa su iskorijenjeni, iako je to nacionalni park. Šetnja traje u jednom smjeru sat i pol. Vraćamo se i žurimo, jer već se čuje podmukla tutnjava iz crnih oblaka što su se stvorili u tren oka. Međutim, to nikoga ne smeta, povorke ljudi i

dalje kujaju u jednom i drugo smjeru, i to s malom djecom u naruču. I opet smo stigli do auta suhi i samo što smo sjeli u nj, pljusak. Gledamo kako se ljudi vraćaju promočeni do kože.

Po kiši krećemo natrag u Luz (711 m), a zatim na prevoj Col du Tourmalet (2114 m). Usput susrećemo izletnike s rukovetima irisa. Zato požurite ako želite još vidjeti to prekrasno cvijeće na zelenim strminama, jer čovjek je u stanju da sve brzo uništi. Iako prilično natovaren, auto je dobro dosoptao na prevoj. S naše strane prevoja sunce, a s druge strane gusta magla. Još dalje vodi cesta do žičare na Pic du Midi de Bigorre (2865 m), otkuda se pruža krasan pogled, ali sumaglica i magla ne dopuštaju poglede u daljinu, pa zato nismo ni krenuli gore. Spustili smo se do mjesta Campan i u traženju mogućnosti divljeg kampiranja skrenuli u dolinu Lespon. Iako je slijedeći dan prekrasan, odlučili smo se spustiti u utrobu zemlje i razgledati špilju Grotte de Médouse. U Pirenejima ima mnogo špilja, poznatih i manje poznatih. Meduzina špilja je karakteristična jer se od ulaza prvo penje, a zatim spušta i izlazi se opet na svjetlo dana sa čamcima po potoku koji prolazi kroz špilju.

Naš itenerer nas dalje vodi do Bagnères de Luchon, poznatog kupališnog mjeseta s tri zvjezdice u Michelinovu vodiču. Malo me podsjeća na Rogašku Slatinu, iako je u Luchonu mnogo živje, mnogo trgovina, a i mjesto je veće. Cijelim putem smo razmišljali kako se domoci najvišeg vrha Pireneja koji leži oko 30 km zračne linije udaljen od francuske granice, na španjolskom tlu. Raspitivali smo se i svi su nam kazali da nema problema. No nitko nije znao naš problem, naime, da Jugoslaveni još trebaju vizu za Španjolsku, a mi je nemamo. U Vallée du Lys naišli smo uz rijeku na divljem kampu s mnogo šatora i auta. Eto, za nas kao stvoreno, i uz to još pogled na planinske vrhove. Susjedi su bili Španjolci i od njih smo dobili podrobne informacije o najvišem vrhu Pireneja, Pic d'Aneto (3404 m) koji leži u masivu La Maledetta.

Odlučili smo se napraviti »englez« i prijeći francusko-španjolsku granicu preko Col du Portillon. Krenuli smo ujutro po krasnom vremenu, francuski graničar nas nije ni pogledao, i uz divlje kucanje srca tražili smo španjolsku granicu. Kad smo je prešli, nigdje granične karaule. Spuštamo se tako već duboko dolje u dolinu i tek na dnu doline ugledali smo granični prelaz. Graničar je odmah opazio da smo Jugoslaveni i dok druga kola ležerno prolaze, mi smo morali u stranu. Dali smo još i jedan franak za španjolski crveni križ sve u nadu da će nas pustiti. Počelo je pregovaranje na UKV. Graničari nam tumače da moramo imati vize, a ja ih tobože ne razumjem, no da ne duljim, morali smo se vratiti istim putem. Ni su zaboravili obavijestiti francusku pogranicnu stanicu da moramo tamo proći. Ovaj put nas je francuski graničar gledao podozivo, ali bez komentara. Da smo mogli ući autom u Španjolsku skratili bismo znatno uspon na

Uspon na Pic d'Aneto (3404 m), najviši vrh Pireneja
Foto: B. Čelap

Aneto, jer neka okolna cesta vodi dosta duboko u dolinu Benasque. No kako nisu htjeli razumijeti naša planinarska srca, morali smo prijeći na »našu« varijantu.

Ostavili smo auto u dolini, blizu našeg zadnjeg kampirališta kod Pont de Ravi (800 m), i uspinjali se s teškim naprtnjačama sad već po podnevnoj vrućini do Hospice de France (1386 m). Do tamo smo inače mogli stići i autom, ali se cesta urušila, tako da smo morali i taj dio puta obaviti pješice. Hospice tako lijepo zvuči, ali je to zapuštena kuća; može se dobiti samo nešto od pića i to je sve. Vidiemo pred sobom put koji nas čeka: strma zelena padina koja vodi preko nekoliko jezera do Port de Benasque (2444 m). Čuli smo da je na jezerima neki refuge. Penjemo se mi i penjemo, na svakom potočiću se osvježavamo. Usput cvjetni park od predivnih busenova rododendrona, alpskih klinčića, nekog žutog i ljubičastog cvijeća. Na graničnim područjima je uvijek najsačuvanija flora. Do refugee smo trebali pet sati. No kakovo razočaranje: to sklonište je nešto slično našem Rossijevom skloništu na Velebitu, bez igdje ičega. Zatekli smo tamo dva ribiča koji nas baš nisu prijazno primili. Jezera su divna, prava gorska oka, iako su velike površine. A što drugo nego put pod noge i tjeraj dalje.

Na prelaz Benasque vodi dobro izvedena staza s koje se stalno pružaju vidici na divna jezera ispod nas na kojima još plivaju lede-

ne sante. I najednom, ni ne znajući, bili smo u Španjolskoj i pred nama se nasuprot ispružio masiv Maladette sa svojim najvišim vrhom Anetom. Na travnjaku ispod nas ispisana je bijelim kamenjem dobrodošlica na španjolskom jeziku. To je valjda vrijedilo i za nas! Ispod nas duboko pruža se dolina, cesta s mnogo automobila i šatora, a nasuprot, prično visoko, planinarsko sklonište na koje želimo stići još prije noći. Spuštali smo se u dolinu oko sat i četvrt, nasumce priječili i došli na put koji vodi na planinarsku kuću Renclusa (2140 m). Usput opet sve puno perunika kao u nekom vrtu. Uspinjali smo se još sat vremena i evo nas u kući. Usput smo sretali planinare što su se vraćali i mi smo bili puni nade da ćemo naći koji slobodan krevet. Kuća je velika, iz kamena, djeluje hladno, domaćini po izgledu grubi. Oko kuće mnogo šatora. Prijeli smo si večeru koja je bila odlična, ali skupa. Platili smo u francuskim francima koje vrlo rado primaju. Druga država, drugi običaji.

Kad je i posljednji posjetilac napustio kuću, svi novo pridošli morali su pred kuću, zatim se sve pomelo i spremilo te su priređeni dugi stolovi za večeru kao u vojski. Kućedomačin je određivao tko će gdje sjediti i pokraj koga i što će jesti. Svi smo dobili crveno vino bez obzira jesmo li ga naručili ili nismo. Kraj nas je bio smješten neki Englez čudak, a s druge strane nekoliko simpatičnih Francuza. Spavanje baš nije bilo ugodno. Golema duga soba u potkrovju, a s jedne i druge strane otvoreni prozori, tako da mi se činilo da ležimo na čistini, na vjetrometini.

Ujutro u pet sati cijelom kućom je odzvanjalo: Danetu... Danetu... Kucanje na

sva vrata. Kod nas su upalili svjetlo. I nema šta, treba ustati i krenuti hoćeš — nećeš. Kre-nuli smo po divnom svježem jutru, odmah stamo uzbrdo preko golema razbacanih blokova, preskakivali fotočice, provlačeći se ispod slapića, presijecali mala snježišta. Prebacili smo se preko nekog grebena i pred nama se pružio velik ledenjak pokriven snijegom, a na kraju kameni vrh. Put nije markiran, ali po lijepom vremenu može se dobro pronaći smjer.

Naporno, jer je stalno oštar uspon, bez prekida. Snježište, a možda je i ledenjak ispod snijega, isprva se mora prijeći, a potkraj je tako strmo da se hoda skoro četveronoške. Po kamenitom grebenu se stiže na snježni vrh i eto razočaranja — nismo još na vrhu. Do vrha se mora još prepenjati po vrlo zračnom grebenu, preko kamenih gromada, slično kao na Grand Paradiso. Uspjeli smo, ali kratkotrajna je bila naša sreća, jer su nadošle magle i zastreljive nam vidik. Magla se povremeno rasprgala pa smo uspjeli baciti koji pogled u daljinu i dubinu. Za uspon od kuće smo trebali oko šest sati.

Vratili smo se do Rencluse i ostali spavati još jednu noć, iako kuća nije udobna, jer ne bismo do noći stigli do auta preko prevoja Benasque. Za povratak u Francusku, gdje nas je čekao naš auto, trebali smo dalnjih 8 sati hoda. Bilo je nezaboravno lijepo, možda baš zbog toga što vrlo malo ljudi koristi taj granični prelaz, a prirodu se može najbolje doživjeti u tišini i samoći.

Nagli prodor hladnoga zraka s Atlantika i prvi snijeg ubrzali su naš povratak. Spustili smo se u toplige krajeve bogatiji za jednu lijepu uspomenu — Pireneje!

Tunel Kalovita Brda

AGATA TRUHELKA
ZAGREB

Došao mi je znanac iz Sarajeva. Pita me: »Znaš li ti, teta, da postoji tunel Kalovita brda? Nisam znala, ali lako je zamisliti gdje tunel počinje i gdje svršava. Motoristima radost, manje puta proći, vožnja će se osjetno skratiti. Ali! Ima jedan ali o kome ču sad govoriti.

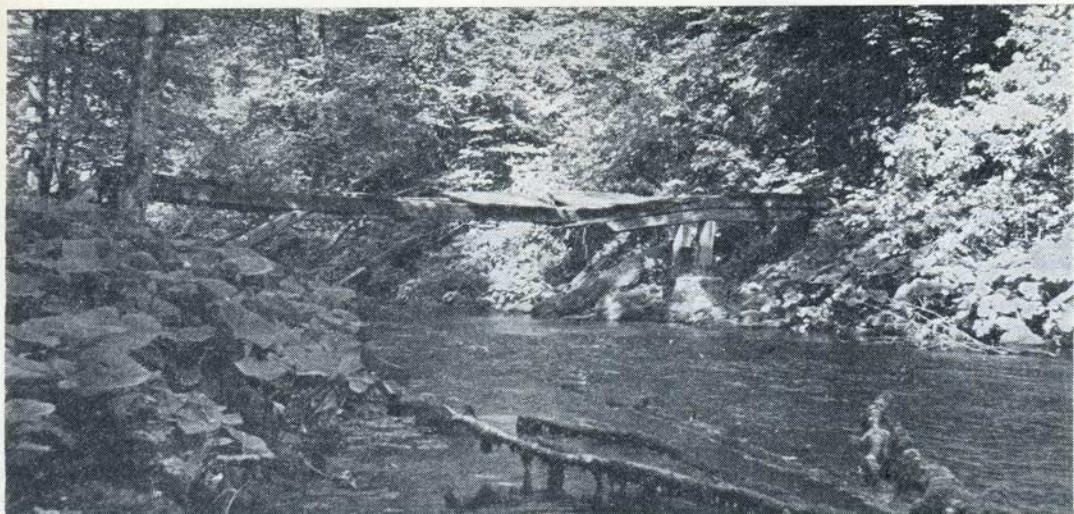
Dvadeset sam godina izlazila na ljetni odmor na Kalovita brda. Imali smo tamo kuću za ljetovanje. Pred kućom je bila veranda, a s nje je pucao vidik na jug. Vidik? Panorama. Niz bregova i planina! Najniže brdo je bio Koran (1012 m), za njim se dizao šumoviti Borovac (1208 m), iza Borovca eto Ravne planine (1434 m). I doista je ravna, osim Hodača stijene. Iza tih uzvisina eto Jahorine! Ona je visoka 1913 m i vidi joj se samo sljeme. S onu stranu sljemenska je »rajska dolina« bogata cvijećem.

Eto, to je pogled na jug, a sad krenimo na susjedovu glavicu, odakle smo nekada motrili zvjezdje. To je najviša tačka Kalovitih brda,

blizu 1600 m. Sad se okreni k sjeveru! Ona plava kamena planina je Romanija. Vidiš i Bogovića stijene. Sjećamo se tatinih priča o Romaniji, o hajduku Marinku, o vukovima koje možeš sresti, o Glasincu i iskopinama na Glasincu, i o kongresu učenjaka na Glasincu. Tamo se sastadoše učenjaci svijeta. Oni su pod šeširima, ali domaći pod cilindrima. Domači svijet je u narodnom odijelu. Znamo da je otac na Glasincu ustrijelio orla i dao ga preparirati. Tako prepariran on sada visi raskriljen sa stropu iznad bračnih kreveta roditelja. Meni ga je žao, ali me je i strah.

Na večer nestaju vidici i na sjever i na jug. Nad nama je nebo osuto zvjezdama i kriješnicama.

Eto, sve ovo onaj motorist ne vidi. On dođe zna da su Sarajlije sagradili kuće za ljetovanje na Kalovitim brdima, jer je to »vazdušna banja« i tamo se oporavlja. Ja sam sabirala cvijeće na Kalovitim brdima i među njima se našao i jedan runolist s Romanijske.

Kamačnik – hrvatski Vintgar

TOMISLAV ĐURIĆ

VARAŽDIN

Malo je planinara i izletnika koji su čuli, a još manje onih koji su prošli slično zanimljivim i divljim prolazom u Hrvatskoj — kroz Kamačnik u Gorskem kotaru. Iako je Kamačnik znatno manji od Vintgara ipak je atraktivn, pa se bez imalo ustručavanja može nazvati »hrvatskim Vintgarom«. Anketirao sam planinare iz nekoliko društava i raznih krajeva Hrvatske i većina ih je stidljivo izjavila da ne znaju za Kamačnik ili da su čuli za taj tjesnac, ali nikada nisu bili u njemu. To me je ponukalo da podsjetim naše planinare i potaknem čitatelje »Naših planina« da obidu Kamačnik i prođu njegovim divljim prolazom, naužiju se predivnog zraka i napiju hladne zelene vode u izvor-jezeru ovog malog bisera naših planina.

Ulan u Kamačnik je stotinjak kilometara od Zagreba. Prilaz je od mjesta Vrbovskog, odnosno od željezničke stанице toga goranskog gradića. Iza željezničke rampe potrebno je svega nekoliko stotina metara do mosta na Dobri s kojeg se uočava kameni zdanje nekadašnjeg mrijestilišta, a sada ribičkog doma ribiča iz Vrbovskog. Od ove građevine put se nastavlja u obliku stazice uz potok Kamačnik. Potrebno je jedan sat lagana hoda kroz cijeli tjesnac, i cijeli tok živahnog i bučnog Kamačnika, od njegova ušća u Dobru do izvora.

Putom od jednog kilometra posjetitelj može uživati u bučnim brzacima što se probijaju i

lome stijenama planine čineći prekrasne kaskade. Stazica vodi uz rubove stijena, a gdje joj je priroda uskratila prolaz, ljudska ruka napravila je drvene prijelaze i provela stazu dalje uz stijenu, povrh duboke i hladne vode. Drvene galerije i mostovi provode posjetitelja sve do kraja sutjeske iza koje se otvara prekrasna planinska dolina, a divlji Kamačnik odjednom se prikriva svojom pitomošću, tromaškim tokom, širinom i plićinom. Idealno mjesto za odmor i predah.

Odmoreni znatiželjnik želi dalje, jer ga Kamačnik poziva svojem izvorištu. Nakon nekoliko stotina metara ova rječica opet otkriva svoju čud, čud divljine. Opet kaskade i duboki tokovi, dolina se zatvara, a vлага i hladnoća usred ljeta obavija sve što se tu nađe.

Probijajući se bespućem uz sam rub rječice može se nekako približiti izvoru na kraju doline ispod šumovite planine, koji napaja svojom vodom dva kilometra dug kanjon Kamačnika.

Hladno-zelena, bistra izvorsko-riječna voda okrepljuje, a pejzaž nagrađuje trud. Kamačnik se svojim žuborom zahvaljuje što smo ga posjetili, milovali svojim pogledima i ispunili svoju dušu ushićenjem što ga može izazvati samo ovakav nedirnuti prirodni sklad. Kamačnik vrijedi posjetiti. On će nam tu posjetu stostruko uvratiti.

Uređenje Medvednice

VJEKOSLAV DEŽMAR
ZAGREB

Godine 1976. Izvršno vijeće Skupštine grada Zagreba donijelo je odluku o formiraju Odbora za uređenje Medvednice radi akcija na očuvanje, uređivanju i organiziranom korištenju Medvednice, kao jednog od najznačajnijeg rekreativnog područja grada Zagreba. U tu svrhu tokom 1976. i 1977. dodijeljena su Uruženoj samoupravnoj interesnoj zajednici fizičke kulture grada Zagreba finansijska sredstva od 5.000.000,00 dinara, dok je planom USIZ-a fizičke kulture za 1978. i 1979. godinu predviđeno još 3.200.000,00 dinara. Pored toga Skupština grada Zagreba naručila je izradu Provedbenog urbanističkog plana Medvednice »Prioritetne zone I faza«, te potrebno fotogrametrijsko snimanje prioritetnih zona.

S obzirom na visinu početnih sredstava, koja su do danas osigurana, te na činjenicu da je većina objekata, naročito planinarskih, prijeđeno dotrajala i u higijensko-sanitarnom pogledu nefunkcionalna, bilo je potrebno namijenjena sredstva ulagati u najnužniju sanaciju i uređenje objekata i njihova okoliša, uključujući problem opskrbe vodom, najnužniju zaštitu izvorskih voda i lokacija, te izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, odvoza smeća i drugo. Na taj način izvršena je najnužnija sanacija većine planinarskih domova i skloništa, posebno u higijensko-sanitarnom pogledu, te su ponovno otvoreni planinarski domovi »Runolist« i »Susedgrad«. Što se tiče rekonstrukcije »Tomislavova doma«, dovršeni su projekti, a u toku je pribavljanje raznih suglasnosti za izdavanje građevinske dozvole.

USIZ društvene brige o djeci predškolskog uzrasta financirao je rekonstrukciju »Doma izviđača«, i on će biti uskoro otvoren. Do sada je za uređenje planinarskih domova i skloništa investirano:

Planinarski dom »Runolist«	522.901,75
Dom RSD »Metalac«	321.073,95
Planinarski dom »Grafičar«	299.157,38
Planinarski dom »Risnjak«	316.232,17
Planinarski dom »Susedgrad«	280.065,85
Planinarski dom »Glavica«	135.791,50
Planinarski dom »Lipa« — Sesvete	610.000,00
Planinarski dom »Ivan Pačkovski«	69.922,00
Planinarsko sklonište »Hunjka«	50.000,00
»Dom izviđača«	125.000,00
500 Horvatovih stuba	41.000,00
Špilja Veternica	84.830,10
ukupno dinara:	2.855.974,70

Za nabavu stroja za tapkanje snijega te za izradu potrebne projektne dokumentacije za izgradnju garaže i Stanice gorske službe spašavanja Zagreb, utrošeno je 1.623.000,00 dinara. Planinarskom savezu Zagreba dodijeljeno

je 105.000,00 dinara za promotivnu akciju »Upoznajte Medvednicu« radi daljnje popularizacije Medvednice u širem krugu građana i omladine. Programom akcija na uređenju objekata i lokacija na Medvednici u okviru programa udruženih sredstava SIZ-ova fizičke kulture općina grada Zagreba za 1978. i 1979. godinu, predviđene su slijedeća ulaganja:

— uređenje skijaške staze za trčanje i rekreaciju skijaša početnika na lokaciji od Tomislavova doma do planinarskog doma »Ivan Pačkovski«, u dužini od oko 3500 m; pripremni radovi za uređenje »Puntijarkinog spusta« (»Badovinčeva prosjeka«); popravak požarom oštećenog objekta za prodaju karata na donjoj stanicu skijaške žičare;

— Planinarski savez Zagreba predložio je izdavanje planinarsko-turističke karte Medvednice, te izdavanje postera s temom »Medvednica« radi popularizacije Medvednice kao planinarskog, turističkog, skijaškog i rekreativskog centra;

— uređenje okoliša doma RSD »Metalac«, te izvedba priključka na trasu budućeg vodo-voda za »Dom izviđača«;

— nastavak na uređenju krovišta i okoliša doma »Risnjak«, te izrada projektne dokumentacije za izgradnju nove septičke jame;

— uređenje livada uz planinarski dom »Grafičar«, te uvođenje telefonske instalacije;

— dovršenje dogradnje planinarskog doma »Lipa«, izgradnje nove cisterne za vodu i septičke jame te uređenje okoliša doma;

— izrada projekata i izgradnja nove septičke jame za planinarski dom »Runolist«, te nastavak na uređenju okoliša doma;

— nastavak na uređenju špilje Veternica i to: izrada urbanističkih uvjeta, uvođenje radnog električnog kabela, geodetsko snimanje unutrašnjosti špilje, proširenje i produbljenje sadašnjeg profila špilje; stalno čuvanje špilje i vođenje kroz špilju;

— nastavak na izradi potrebne projektne dokumentacije — idejno dizajnersko rješenje, te izvedbeni projekti i realizacija na osnovi dovršene studije »Vizualne komunikacije Medvednice«;

— nastavak na ispitivanju higijensko-sani-tarnog stanja objekata septike i izvorišta na lokacijama na kojima su smješteni planinarski domovi »Grafičar«, »Ivan Pačkovski«, »Glavica«, »Hunjka, lugarnica »Oštrica«, te livate i gornja stanica žičare, na osnovi programa koji je predložio Zavod za zaštitu zdravlja grada Zagreba;

— uređenje manje nadstrešnice, ložišta i klupa na lokaciji »Gorsko zrcalo«.

Za navedene radove osigurano je 3.200.000,00 dinara.

Na Istarskom planinarskom putu

VLASTIMIR JOVANOVIĆ
ARANĐELOVAC

Svojim kalendarom akcija PSD »Železničar« iz Beograda predviđjelo je i obilazak Istarskog planinarskog puta »Labinska republika« od Podgorja do Lovrana. S ovom akcijom beogradske planinara upoznao sam se početkom marta 1977 i s još jednim »Bukuljašem« uskočio među obilaznike. Voda puta, Violeta Šoškić, načelnik PSD »Železničar«, na vrijeme nam je javila dan i čas polaska. Bio je predviđen 25. mart u 23 sata.

I na dan obljetcice, kada su prije 36 godina predstavnici nenarodnog režima bivše Jugoslavije potpisali Trojni pakt, moj drug Mića i ja čekali smo već oko 22 časa pred željezničkom ambulantom da se sakupe i ostali sudionici ovog trodnevnog puta. Nemalo smo se iznenadili kada smo vidjeli da na put kreće ni manje ni više nego nas 20 planinara i planinarki. Baš primjeran broj. U Zagrebu će nam se pridružiti i grupa zagrebačkih »željezničara«, pa će broj biti i veći. Radovali smo se viđenju i upoznavanju s hrvatskim planinarama, našim vodičima kroz »Labinsku republiku«. Nas dvadesetoro je sačinjavalo prvu veću skupinu planinara iz Srbije koja kreće na osvajanje ovog planinarskog puta. Posebno me je oduševilo kada sam vidoj da je najveći broj bio iz redova mlađih. S takvim društvom može se krenuti na svaki ozbiljniji pothvat, a još kada su u društvu »bata Rade« i njegov prijatelj profesor Pera, ne treba se brinuti hoće li biti u putu dosadno. Šale i dosjetke neće izostati, to znam još odavno s mnogih zajedničkih pohoda, sletova i drugih planinarskih manifestacija.

U Zagrebu nas međutim, nisu sačekali drugovi iz »Željezničara«. Violeti su ostavili poruku da zbog poslova u radnoj organizaciji ne mogu s nama. Bilo nam je žao, ali smo shvatili da su radno mjesto i dužnost na poslu najpreči.

I tako, mijenjajući vozove u Ljubljani i Đi-vači, stižemo rano ujutro šinobusom do Podgorja, prve kontrolne točke na transverzali »Labinska republika«. Pečat je u željezničkoj stanici. Tu stavljamo prvi žig u naše dnevnike. Prilično lošim makadamskim putem polazimo naš trodnevni put pješice. Put nije naporan, blago vodi uzbrdo, da bi poslije nekoliko kilometara počeo da se spušta. Toplotra osvaja i zato se polako oslobođamo bluza i pulovera, zadižu se rukavi i nogavice, ali nam zato ruk-saci bivaju teži. Tako putem stižemo do druge, treće i četvrte kontrolne točke. Već se po malo počinjeno bojati da ćemo cijelu transverzalu proći cestom, kojom s vremena na vrijeme projure motorna vozila i dobro nas zaspri prasnom. Malo u sebi, malo glasno, gundamo što markacija vodi drumom a ne kroz šumu i pre-

ko polja. Bata Rade i njegov planinarski drug Pera unose vedrinu, pa se pridružujemo njihovim dosjetkama i šalama kojima su posebno izložene naše drugarice i voda puta Violeta. Tako stižemo i do pete kontrolne točke, do seli Rače Vasi. Tu je trebalo da nas čeka prenoćište u kafani, ali, za pakost, pred sam naš dolazak je zakazano svadbeno veselje, a budući da nevjesta nije bila odavde, sva su mjeseta za prenoćište zauzeli nevjestini roditelji i ostala nijena rodbina. Ostalo je, dakle, da se snalazimo kako znamo i umijemo. Violeta se rastrčala da nam nađe mjesto za prenoćište. Večer se uveliko bližila. Nije bilo ni malo laka smjestiti 20 planinara u selu gde je svaki stanovnik imao samo za sebe mesta za noćenje.

No, imali smo sreću. Našli smo vikendicu čiji je vlasnik živio u Italiji. U njoj je bilo dovoljno soba i kreveta, ali bez posteljine. Znači: spavaj u odijelu i pokrij se čime stignes. U vikendici smo našli ponjave, stolnjake, draperije za prozore i sve to iskoristili kao pokrivače. Mića i ja imali smo šatorska krila, pa smo i pored primjetne hladnoće dobro spavali. Drugi su drhtali svu noć. Uostalom, i to možda ima nekih draži, baš to cvokotanje, prevratanje s boka na bok i čekanje da svane.

Osvanuo je 27. mart, značajan dan iz naše historije. Muzika s Radio Rijeke, koji se u ovom području najbolje čuje, revolucionarnim pjesmama i muzikom obilježava 36-godišnjicu događaja, kada su narodi Jugoslavije odlučno rekli NE Hitleru i Musoliniju i proklamirali »Bolje rat nego pakt, bolje grob nego rob!« Okupljamo se u kavani i, poslije prve jutarnje kave i doručka na brzinu, polazimo dalje. Stara aktivistkinja »Železničara« drugarica Mileva, prvoborac revolucije i nosilac Partizanske spomenice, odlučnim glasom izjavljuje da će napustiti transverzalu ako i dalje budemo išli cestom. Mještani je uvjерavaju da ćemo poslije 15 minuta skrenuti pravim označenim stazama putem »Labinske republike« i to nas je jako obradovo.

Tako stvarno i biva. Ni pun kilometar dronom i već strelicu pokazuje lijevo, uzbrdo. Put ostaje za nama, a vodi nas samo uska staza u kamenu. I markacija je u kamenu. Nakon divljina, nigdje naselja, ni traga od kakvog živog bića. Samo ljuti istarski kamen obrastao mahovinom i šturmim žbunjem te obrisi. Učke daleko na horizontu. Staza je laka, prelazi se bez napora, pa kilometri ostaju za nama, samo što sunce sve jače prži i natapa tijelo znojem. Ono što nas najviše čudi, nigdje da vidimo živo ljudsko biće. Kilometre smo prešli, satima hodamo, a nikoga usput ni-

Ovih je dana Komisija za Istarski planinarski put »Labinska republika« Slavnik — Učka postavila kontrolne žigove na vrh Zbevnica (1014 m) i Orljak (1106 m), jer su prethodni žigovi nestali odnosno oštećeni.

Kuća na Slavniku ponovno je otvorena, osim srijede. Cijena noćenja za planinare je 30 dinara. Dom je opskrbljen, domar vrlo ljubazan i gostoljubiv.

U Račjoj Vasi kod Stjepana Živkovića, cijena noćenja je ista. Dolazak radi noćenja i prehrane treba najaviti putem pošte 52312 Lanišće i to barem 10 dana ranije zbog sporosti dostave pošte.

Skupštine općina Buzet, Labin, Pazin i Koper pridaju posebnu važnost ovom planinarskom putu

koji povezuje dvije republike kroz središte Istre i posebno to vrijedi kao doprinos godišnjici prisjednjenja Istre i otoka matici zemlji (1943–1978).

Predloženo je da se na planini Gomili (1000 m) postavi kontrolna točka, na mjestu gdje je održana I konferencija AFŽ za Istru 1944. g. O tome će PD »Željezničar« iz Zagreba posebno izraditi program rada u 1979. godini.

Pozivamo planinare i ostale prijatelje prirode da obiju spomenuti put, jer je vrlo zanimljiv u sva godišnja doba. Obavijesti: PD »Željezničar«, Zagreb, Trnjanska 5b.

Josip Sakoman

smo sreli. Prolazio sam i ranije planinarskim putevima, ali sam bar s vremena na vrijeme sreo ili čobanina ili radnika u šumi, a ovdje baš nitko živ. Odjednom, kao fatamorgana ili prividište, pojavi se naselje, naša šesta kontrolna točka — Lanišće. Violeta nam tu odočarava duži odmor i ručak. Već je bilo i krajnje vrijeme, jer smo dobro izglađnjeli hodači ljudim kamenjarom po istarskom bespuću, a predstoji nam najteža i najnapornija tura do slijedeće dvije kontrolne točke. Mještani Lanišća su nam (nešto po istrijanski, nešto talijanski) objasnili da ćemo do slijedećeg naselja, pod samom Učkom, morati da pješačimo 5 do 6 sati. To znači da ćemo na noćenje stići u sam mrak. Zato treba pružiti korak. To je lako reći, ali po ovakvu terenu nije ni malo lako i ostvariti. No ne plašimo se. Svi smo dobri pješaci, dugogodišnji planinari, s primjernom kondicijom. U pješačenju naročito prednjači mali Davor, Violetin sinčić. Njegove male hitre noge devetogodišnjaka lete s kraja na kraj kolone. Čas je na čelu, sad je opet na začelju, i tako cijelim putem, nikako se ne smiruje. Mlađi su obično na čelu kolone i po malo forsiraju tempo. Ugledajući se na njih i mi pružamo korak, ne bismo li na vrijeme stigli do konačišta.

Dok smo do nedavno išli uglavnom kroz kamenite, divlje i sure predjele, poslije Golubca, gdje smo stavili žig VII kontrolne točke, ambijent se znatno izmijenio. Kamenite staze zamjenili su putići kroz sitnogoricu. Listopadne šume zamjenjuju primorski četinari i bokori visoke trave opora mirisa, čije vlati mogu dobro da ogrebu pa i posijeku, što su iksusili i neki naši nemirni pioniri. I sve se to smjenjuje. Kamen, šuma, divlja i pusta polja, ostaci zgrada, prije rata sigurno staje za stoku. Posljedice rata i dugogodišnje talijanske okupacije vidljive su na svakom koraku. Zato je bila i opravданa želja stanovnika Istre za slobodom i ujedinjenjem s ostalom braćom u Jugoslaviji. Idem ispred Miće i pjevušim pjesmu koju smo tako rado u partizanima pjevali: »Naša si, naša si, o Istro, Istro mila, naša si, naša češ za uvijek ostatī.«

»Za tu pjesmu do sada nisam čuo«, kaže mi Mića, a ja mu pričam kako je šteta što su se mnoge naše revolucionarne pjesme već

zaboravile, jednako kao i ova o Istri i Gorici.

Dugo već idemo kroz šumu. Već nam počinje da biva i pomalo dosadno što vidimo samo usku šumsku stazu i djelić neba iznad visokih krošnji. I tako kilometri odmiču.

Iz daleka se čuju zvuci motornih vozila. Znači, blizu smo kraja današnje etape. Pružamo korak. Sve nas žeđ prilično muči, jer su već sve čuturice prazne. Po dnevniku bit će to deveta kontrolna točka, Planinarski dom na Poklonu, na visini od 922 metra. I zaista, uskoro silazimo na cestu i poslije stotinjak metara smo pred domom PD »Opatija«. Razmještamo se u skupnoj odaji i svatko zauzima svoje mjesto. Zbog toga što nas ima mnogo, moramo po dva u krevet. Brzo se spustila noć, a mi smo u društvu ljubaznih domaćina iz Lovrana i Rijeke ostali dugo za stolovima uz šal, pjesmu i obavežnu »kapljicu«. Kao da nismo pred posljednjom alii i najtežom etapom — usponom na Učku i vrh Vojak.

Ipak smo prije zore na nogama. Šolja toplog čaja, koju smo besplatno dobili od naših gostoljubivih domaćina, tako prija pred naš put na Vojak. U daljinu se mreškaju morski valovi, srebre se Jadransko more pozlaćeno izlazećim suncem, a mi se korak po korak hvatamo sve veće visine.

Najzad smo na vrhu Učke, Vojaku (1396 m). Ovaj vrh nas ne prima baš gostoljubivo. Sav je u tamnim pramenovima magle, a vjetar duva brzinom od preko 50 km na sat. Zato se na Vojaku ne zadržavamo mnogo, tek toliko da ovjekovječimo fotosima ovaj nezaboravni doživljaj i kraj Istarskog planinarskog puta. Učka je, ujedno deseta i posljednja kontrolna točka. Moramo da požurimo prema Lovranu. Hladnoća je velika, a treba stići na vrijeme za autobus do Rijeke i uhvatiti vlak za Beograd. Spuštamo se s visine od 1396 metara na nullu točku, odnosno na more. Tako za tri i po sata nije »strčao« s planine, ne može razumijeti kakva je to jurnjava bila. Na vrijeme smo stigli na autobus i već po podne smo se smjestiti u vlak. Načelniku PD »Željezničar« Zagreb, koji nas je sačekao na zagrebačkoj stanicici, predali smo svoje ispunjene dnevničike.

Ostalo nam je samo još da dočekamo značku Istarskog planinarskog puta »Labinska republika«.

Selo uz Kupu podno brdâ

RATKO PASARIĆ-DUBROVČANIN
NOVI SAD

Bela Krajina leži na južnom dijelu SR Slovenije i tvori prirodno zaokruženu cijelinu. Na sjeveru je zatvaraju Gorjanci, a na zapadu rastegnuti gorski vijenac Kočevskega Roga. Na jugu je opasuju zeleno bistre vode rijeke Kupe (po slovenskom: Kolpa), a na istoku je dijeli od SR Hrvatske uzani potok Kamenica, nad kojim se međa Bele Krajine gubi u kraskom hribovlju hrvatske Vlavidine (na domaku Karlovcu). Danas Bela Krajina zajedno sa slovenskim dijelom Žumberka predstavlja dvije općine: Črnomelj i Metliku. Črnomelj je središte Bele Krajine.

Bela Krajina obiluje vinorodnim goricama, pitoraskim brezovim gajevima i mnogim vodama, koje su bogate ribom. U šumama nalazimo medvjede (Slovenci ih zovu kosmatincima), veprove, srne, jelene, zečeve i brojne ptice. Vrh Gorjanaca, kroz koje vodi asfaltni put u Novo Mesto, visok je 1181 m, a vrh Roga iznad Kočevja 1048 metara.

Zanimljiv je folklor ovog područja: bijela nošnja, uskršnji običaji, kulinarski specijaliteti. U Beloj su Krajini brojne prirodne i povijesne znamenitosti. Do sredine 12. stoljeća Bela je Krajina pripadala Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, a zatim Vojvodini Kranjskom. U općini Črnomelj nalaze se i dvije srpske oaze, dva sela nastanjena Srbima još od 15. vijeka — Marindol i Bojanci — čiji stonovnici su ostali Srbima i do danas i zadržali svoju pravoslavnu vjeru.

Ispod brda i gora teče ljepotica Kupa. Ovdje će biti riječi o kraju koji se proteže uz Kupu, od Vinice pa do Broda na Kupi, zapravo o manjem dijelu tog vodenog puta koji tu dijeli Belu Krajinu od hrvatskog Gorskog kotara. To je prirodno najljepši dio toka Kupe. Kad se od Vinice pode uz vodu, podno brda vodi staza sve do seoceta Brega, ili se može doći stazom od Severina na Kupi, pa čamcem preići na slovensku obalu Kupe, u seoce Breg.

Smjestilo se to seoce ispod brda i proteglo od obale Kupe visoko gore u brda. Uz obalu su svega tri kuće i jedan preko 300 godina stari mlin-vodenica. Preko vode uzdižu se šume Gorskog kotara i jedna staza vodi u Lukov dol, rodno seoce pjesnika Ivana Gorana Kovacića. Tu se on spuštao niz šumovite obrone do obala Kupe u svojim mlađim danima.

Seoce je utonulo u planinski mir, a opasuju ga vode Kupe, kao jedan mali poluotok. U selu od davnina žive dvije obitelji seljaka: Žalec i Špehar. Ovdje vas blaži tišina i nepomućeni mir prirode. To je zelena oaza, kao da je izgubljena od svijeta našega stoljeća. Neiznakažena priroda, stara dotrajala vodenica već na izdisaju, i puna maštovitosti. U šašu

privezan uz obalu starinski čun. Tajanstvene duboke šume nad selom, u brdima, u kojima kao da se roče vile i vilenjaci, sastajući se na obali Kupe s njimfama da zaplesu svoja gorska kola. Krajoblik koji na svakom koraku rada prividjenja neslućenih ljepota i miline. Kako je meko i toplo u toj nepatvorenoj prirodi! Kupa vas šumnim klokotom vodopada upozorava na sebe, čini vam društvo, razbijaju skvatu dosadu.

Teče zeleno bistra voda i valja svoje valiće. Kotrlja se i sunovraćuje preko grebenaste sprudi, srebrnaste slapove pjene, neumorno kroz nju šumi vjerni govor istinske prirode: ugodan šapat dana i noći. Tu može da se osjeti nedorečena tužbalica Kupi od davno usulnih vodeničara, kojih nesmiren duhovi još i danas lebde nad klepkama velikog vodeničnog kola. A on se vrteći — potiskivan vodom — neprestano umaće u zahuktalu vodu i pokreće kamene žrvnje, da bi ono u sitni prah smrivilo blagoslovljene darove majčice nam zemlje. Davni vodeničari u teško doba prošlosti vezivali su svoju bol uz staru vodenicu. Tu su u vodi potopljene njihove neostvarene nade, koje su po smrti prešle u suludu jeku tuge.

Tu kraj seoceta Brega teku Kupine vode štono nam dolaze iz kanjona podno Starog Trga preko Radenaca. One nose sa sobom mir ljudima i životinjama. Po vodi plivaju divlje patke, u vodi se kreće plemenita riba, u šumi riče u jeseni jelen, noću se seoskim jabukama prikradaju medvjedi, a u kukuruzišta zalaze veprovi. Nizvodno od sela leži još neispitana pećina. Sred rijeke maleni i šumovit otočić. U vodi stijene kao u moru, a uz njih se pripire školjke. Iz sela vode puteljci put gora i planina.

Čudesna je tu priroda. Iz grmlja kraj vode začas prhne ptica vodomar, ili izviri glavica vidre. Tu čovjek još nije ogadio prirodu. Pitati je samo za koliko još dugo. Čista voda, čist brdski zrak, čista zelena trava, veseli pjev ptica — kakvo nam se tu bogatstvo pruža na izmaku ovog atomskog stoljeća!

Čista izvorska voda štono otjeće u potočić, koji utječe u Kupu, dobri slovenski ljudi, čuvati ovog zakutka raja na zemlji. Sve je tu ubavo, sladano, tu se čovjek opija zrakom i vodom. Tek ovdje se mljeku znade prirodni tek, ono je tu bijelo kao snijeg. Puno je masnoće, a na vrhu kraljuje skorup. I luna je ovdje u tihoj vedroj noći nekako bliže. Kao da prosiplje svoje zrake samo za ovaj začaranji kutak. Ovdje sve čovjeka goni da šuti, da razmišlja, iako mu nutrina pjeva, a srce igra. Pjesnik bi ispjевao ove stihove Kupi:

Zeleno ta boja nade nad Kupom dominira
Sve je tu vrhunска слика što briljira.

Kišne kapi prosuše se nad Kupom
Srce mi obasjano zelenilom
Nad slapom duga treperi
Kupska voda šumno romori.

Vodenica trista ljeta stara
Još uviјek klopoće ko mlađa
Mnoga je žita predano smijela
O nju se mnoga riba sableta.

Miriše kupskom rosom zadojena
Ljubavljvu vrla stočara pokojena
Sunčanim zrakama grijana
Mladom je biku snagu uzburkala.

Iz Brega može se stazama uz vodu stići do Radenaca i dalje do Starog Trga, pa iz njega u Kočevje i na Kočevski Rog. Staza uz vodu vodi i do Broda na Kupi, ako se čamcem prijeđe na hrvatsku obalu Kupe. Iz Vinice (njenoj mjesnoj zajednici pripada i Breg) mogući su razni izleti: na Gorjance, Mirnu goru ili u posjete arheološkim nalazištima, kojih je mnogo rasuto po Beloj Krajini. U Vinici se rodio veliki slovenski liričar i nadahnuti pjesnik Bele Krajine, Oton Zupančič. U mjestu je i muzejska spomen-zbirka.

U Breg se može stići asfaltnim putem Zagreb—Karlovac—Duga Resa—Bosanci, pa mostom preko Kupe u Vinicu i dalje 13 km makadamskim putem pred selo Špeharji, odakle vodi puteljak u Breg na Kupi, a moguć je i put Zagreb—Novo Mesto—Metlika—Črnomelj—Vinica—Breg.

Transverzale

OBIŠLI REPUBLIČKU TRANSVERZALU »PO PLANINAMA SRH«

- 165. Ljiljana Ganža, PD »Nikola Tesla«
- 166. Zvonimir Pilješ, PD »Željezničar«
- 167. Mato Poljanac, PD »Ravnogor«, Varaždin
- 168. Tone Mervič, PD »Željezničar« Maribor
- 169. Marica Mervič, PD »Željezničar« Maribor
- 170. Ljiljana Pleš, PD »Željezničar«, Zagreb
- 171. Rudolf Čus, PD »Željezničar«, Zagreb
- 172. Marija Bistrički, PD »Željezničar«, Zagreb
- 173. Tomislav Canić, PD »Ris«
- 174. Ivan Šalković, PD »Rade Končar«
- 175. Ernest Krömpier, PD »Zagreb matica«

- 176. Branko Čeh, PD »Matica« Maribor
- 177. Zvonko Brkašić, PD »Željezničar«, Zagreb
- 178. Ivica Kramarić, PD »Orahovica«
- 179. Tomislav Sobodić, PD »Orahovica«
- 180. Vedran Hrabak, PD »Prijatelj prirode«
- 181. Milan Meden, PD »Matica« Maribor
- 182. Vida Meden, PD »Matica« Maribor
- 183. Adam Kolasević, PD »Vlašić«
- 184. Mehmed Kolasević, PD »Vlašić«
- 185. Rudika Gombač, PD »Paklenica«
- 186. Franc Zajc, PD »Velenje«

OBIŠLI »VELEBITSKI PLANINARSKI PUT«

- 591. Ljiljana Ganža, PD »Nikola Tesla«
- 592. Josip Ganža, PD »Nikola Tesla«
- 593. Jurica Posarić, PD »Željezničar«
- 594. Anton Dagar, Škofja Loka
- 595. Jure Porenta, Škofja Loka
- 596. Franc Kalan, Škofja Loka
- 597. Bojan Sesek, Škofja Loka
- 598. Milivoj Kovačić, PD »Bilo«
- 599. Ljubica Kovačić, PD »Bilo«
- 600. Krešo Kovačić, PD »Bilo«
- 601. Antonija Kovačić, PD »Bilo«
- 602. Karlo Posarić, PD »Medvednica«
- 603. Zlatan Ferencák, PD »Željezničar«
- 604. Vera Georgijevska, PD »Željezničar«
- 605. Filip Tunjić, PD »Visočica«
- 606. Tome Mervič, PD »Željezničar« Maribor
- 607. Marica Mervič, PD »Željezničar« Maribor
- 608. Berislav Borsak, PD »Medvednica«
- 609. Stjepan Pernek, PD »Medvednica«
- 610. Karlo Petrečija, PD »Medvednica«
- 611. Ognjen Prodanović, PD »Zagreb matica«
- 612. Boris Brški, PD »Strahinjščica«
- 613. Branko Sajko, PD »Medvednica«
- 614. Ljiljana Pleš, PD »Željezničar«
- 615. Dubravko Pleš, PD »Željezničar«
- 616. Ivan Hajduković, PD »Bilogora«
- 617. Davor Mravunac, PD »Bilogora«
- 618. Lovro Vrkljan, PD »Visočica«
- 619. Slavica Magerl, PD »Vlašić«
- 620. Ratimir Jenko, PD »Vlašić«
- 621. Zdenko Jurišić, PD »Vlašić«

- 622. Boris Medić, PD »Vlašić«
- 623. Alma Tenić, PD »Vlašić«
- 624. Jenko Jasenka, PD »Vlašić«
- 625. Danica Leban, PD »Delen«, Ljubljana
- 626. Janez Porenta, PD »Delen«, Ljubljana
- 627. Jože Gašparič, PD »Delen«, Ljubljana
- 628. Bojan Bernik, PD »Delen«, Ljubljana
- 629. Geza Cekuš, PD »Bačka«
- 630. Jozef Satmari, PD »Bačka«
- 631. Marija Friberg, PD »Bačka«
- 632. Ladislav Ivić, PD »Bačka«
- 633. Imro Simetić, PD »Bačka«
- 634. Anica Friberg, PD »Bačka«
- 635. Milan Ljubić, PD »Bačka«
- 636. Marija Balášević, PD »Bačka«
- 637. Nikola Poljaković, PD »Bačka«
- 638. Zarko Pužigača, PD »Kamenjak«
- 639. Vesna Rakić, PD »Kamenjak«
- 640. Reinhold Tripković, PD »Bistra«
- 641. Silvo Korošec, Velike Lašče
- 642. Kati Soštarčić, Velike Lašče
- 643. Martin Motaln, PD »Kočevje«
- 644. Milan Meden, PD »Maribor matica«
- 645. Vida Meden, PD »Maribor matica«
- 646. Mehmed Kolasević, PD »Vlašić«
- 647. Edin Kolasević, PD »Vlašić«
- 648. Admar Kolasević, PD »Vlašić«
- 649. Milos Korica, PD »Visočica«, Gospić
- 650. Perica Korica, PD »Visočica«, Gospić
- 651. Zvonko Sarlija, PD »Zagreb matica«
- 652. Zlata Sarlija, PD »Zagreb matica«

Bivak »Dr Rastko Stojanović« na Durmitoru

UZEIR BEŠIROVIĆ
SARAJEVO

Zatvoreni smo prirodnim amfiteatrom. Oko nas je sivo kamenje prošarano snijegom. Pred nama, na maloj zaravni obrasloj mrkom klekovinom, novosagrađeni je alpinističko-planinarski bivak »Dr Rastko Stojanović«, na visini od oko 2000 metara. Nalik je na mali željeznički vagon popularnog »ćire«. Boje je tamnocrvene, veličine do deset ležaja (za nevolju). Građa: željezo, aluminij i drvo. Iznad krova viri uzak dimnjak, iz kojeg suklja dim. Siri miris sagorjele klekovine i dočarava topli kutak u ovoj hladnoj kamenoj uvali. Oko novogradnje nekoliko razapetih šatora i stotinjak planinara, mahom beogradskih alpinista. Desno od bivaka grupa mladića skija kao usred zime, iako je 7. juli. Snježna pista duga je više stotina metara. Prohладno je, svježe. Rijetko bljesne sunce unoseći toplinu i vedrinu.

Nevelik skup ljudi, ali značajan, sastao se ovdje. Neobavezno, spontano, neorganizirano i dobrovoljno. Drage volje, od srca. Skup eminentnih beogradskih alpinista, bivših i sadarsnjih, starijih i mlađih. Skup ljudi raznog uzrasta i profesija. Oni danas ovdje dodoše s jednim zajedničkim ciljem: da na simboličan

način odaju počast pokojnom dru Rastku Stojanoviću, alpinisti-planinaru-smučaru-znanstveniku i zaslужnom građaninu, koji nam je za svoga kratkoga življena ostavio mnoga dobra.

Predstavnici Alpinističkog odsjeka Beogradske su s puno plijeteta i biranim riječima, kako je to pokojnik i zasluzio, govorili o Rastkovom liku, životu i djelima. Zahvaljujući pokojniku, danas taj Odsjek postoji i uspješno radi, pa i sama ta činjenica, kako su to rekli govornici, zaslžuje i obavezuje beogradskе alpiniste da su podigli prvi i jedini takav planinarski objekt u masivu prostranog Durmitora.

Ovo je spomenik: čovjek — čovjeku.

Do 7. jula 1978. godine u Velikoj Karlici sve je bilo onako kako je priroda htjela. Vijekovima se ovdje ništa nije mijenjalo. Ali sada nije više tako. Novoizgrađeni bivak, djelo ruku ljudske solidarnosti i pažnje, izmijenio je i opremljen ovaj divni gorski kraj i tako omogućio mnogo sigurniji i udobniji boravak svakome tko dođe ovamo.

Planinarski partizanski put »Bratstvo i jedinstvo«

ŠEFKO HADŽIALIĆ
SARAJEVO

Jedna od osnovnih djelatnosti u okviru programskog djelovanja planinarske organizacije u Bosni i Hercegovini, kao i ostalih saveza u okviru naše zemlje, jest gajenje i očuvanje tekovina NOB-e. Ta akcija, između ostalih djelovanja, ispoljava se izvođenjem partizanskih pohoda — lokalnih, republičkih i savezničkih. Ova je aktivnost intenzivirana naročito posljednjih nekoliko godina. U posljednje vrijeme naročito su popularni jednodnevni ili višednevni pohodi uoči rođendana druga Tita i Dana mladosti, u kojima sudjeluje preko 500 planinara Bosne i Hercegovine. Sve češći su pohodi tragom oslobođilaca pojedinih mjesta ili tragom slavnih jedinica NOB-e.

Slijedeći ovu tradiciju, Planinarski savez Bosne i Hercegovine je na sjednici od 23. aprila 1977. godine donio odluku da se osnuje Planinarski partizanski put »Bratstvo i jedinstvo« od Bihaća do Žabljaka, preko planinarski veoma interesantnog područja (Grmeč, Osječenica, Klekovača, Lunjevača, Vrijenac, Sator, Vitorog, Cincar, Vran, Ljubuša, Raduša, Čvrsnica, Prenj, Crvanj, Lelija, Zelengora, Volujak, Maglić, Bioč i Durmitor) i preko značajnih mjesta iz NOB-e, koja su polazne i završne

tačke transverzala (Bihać, Bosanski Petrovac, Drvar, Glamoč, Livno, Duvno, Gornji Vakuf, Prozor, Jablanica, Kalinovik, Tjentište i Žabljak) tragom velikih bitaka u IV i V neprijateljskoj ofanzivi i drugih bitaka i dogadaja koji su se odigrali na tom području od ustanka do konačnog oslobođenja zemlje.

Radovi na organiziranju i uspostavljanju devet transverzala, kako je to konstatovano na novembarskoj sjednici Predsjedništva, u toku 1977. i 1978. godine privredeni su kraju, tako da se može očekivati da će sve biti i završeno. Zbog toga je i donesena odluka da se polovinom 1979. godine, u okviru proslave 60. godišnjice Partije i SKOJ-a, u okviru akcije koju preduzima Planinarski savez Jugoslavije »Šesdeset crvenih staza«, organizira pohod na Planinarskom partizanskom putu »Bratstvo i jedinstvo« od Bihaća do Žabljaka u trajanju od 45 dana.

U ovom napisu želimo, koliko to dozvoljavaju prilike i prostor, da obavijestimo planinare i čitaoce »Naših planina« o transverzalamu koje sačinjavaju Planinarski partizanski put, kao i o organizaciji pohoda.

TRANSVERZALA »KRAJIŠKI PARTIZAN«

Osnivač PD »Prijatelj Prirode«, Sarajevo. Pravac: Bihać — Hrgar — Turska voda — Suvaja — Jasečica — Benkovac — Đukanovići — Majkići — Koraćnica — Ilijina voda — Crni vrh — Janjila — Bravsko — Drinići — Bosanski Petrovac. Transverzala je dobila ime u znak sjećanja na čuvene krajiske partizane, koji su se, svrstani u 20 brigada, ovjenčali slavom na mnogim bojištima širom Jugoslavije za oslobođenje naše domovine.

TRANSVERZALA »USTANICKA«

Osnivač PD »Planinarski«, Vogošća. Pravac: Bosanski Petrovac — Kolunić — Osječenica — Oštrelj — Bunari — Velika Klekovača — Mala Klekovača — Mliništa — Potoci — Lunjevača — Presidea — Drvar. Transverzala je dobila naziv u znak sjećanja na ustaničkih naroda Bosne i Hercegovine koji je planuo u Drvaru i okolini 27. jula 1941. godine pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije.

TRANSVERZALA »MLADOST«

Osnivač RPS Vlašića. Pravac: Drvar — Titova pećina — Vrh Jadovnika — selo Tičovo — Satorsko jezero — Vrh Satora — Glamočko polje — Spomenik Ivi Loli Ribaru. Ova transverzala treba da nas podsjeća na mladiće i djevojke koji su činili glavnu NOV, a borili su se u svim krajevima Jugoslavije s neizmernim požrtvovanjem, pa tako i u velikim bitkama u IV i V neprijateljskoj ofenzivi, na Neretvi i Sutjesci. Ime ove transverzale aso-

cira mladost naše revolucije koja se neprekidno nadahnjuje na težnjama i stremljenjima mladih generacija u borbi za konačno oslobođenje čovjeka.

TRANSVERZALA »IVO LOLA RIBAR«

Osnivač PD »Energoinvest«, Sarajevo. Pravac: Glamoč — Spomenik Ivi Loli Ribaru — Pribelja — Ploča — Velika Vitoroga — Zubica Košare — Veliki Slovinj — Dolac — Čehića ravan — Vrh Čincara — Mrdžanovac — Livno — Bunari — Mali Osijar — Duvno. Transverzala nosi ime jednog od najistaknutijih revolucionara Jugoslavije, bliskog Titovog saradnika, legendarnog omladinskog rukovodioca, narodnog heroja Ive Lola Ribara, koji je poginuo na Glamočkom polju 27. novembra 1943. godine od neprijateljske bombe, kada je pred samo uzletanje pogodila avion kojim je trebao odletjeti u Stab savezničke komande za Srednji Istok u svojstvu šefa prve vojne misije NOV i POJ.

TRANSVERZALA »PARTIZANSKE BOLNICE 1943«

Osnivač PD »Tvrtkovac«, Zenica. Pravac: Duvno — Mokronoge — Raštan — Blidinje jezero — Dugo polje — Veliki Vran — Trebišće — Zlopolje — Vrh Ljubuše — Zvirnjača — Zahum — Plandište — Vilića Guvno — Makljen. Trasa transverzala prolazi kroz planinsko područje između Glamoča i Prozora gdje je u IV neprijateljskoj ofenzivi, prije prelaska na lijevu obalu Neretve, bilo oko 4.500 ranjenika koji su preživjeli zahvaljujući besprijemnoj solidarnosti boraca i naroda ovoga kraja u paklenom neprijateljskom obruču. Zato i nosi naziv »Partizanske bolnice 1943«.

TRANSVERZALA »BITKA ZA RANJENIKE«

Pravac: Vilića Guvno — Makljen — Prozor — Ramsko jezero — Risovac — Viličac — Plasa — Jablanica — Spomen dom. Sveto privilo NOB od 1941. godine do 1945. godine bilo je ne ostavljati ranjenog i bolesnog druga. Ovaj humanistički princip u najširim je razmjerima došao do izražaja na Neđetvi u bitki za spašavanje oko 4.500 ranjenika, koja se vodila pod neposrednom komandom druga Tita. Zato ova velika epopeja s pravom nosi naziv »Bitka za ranjenike«. Vodila se na prostoru Gornji Vakuf — Prozor — Jablanica.

TRANSVERZALA »NERETVA«

Osnivač PD »Borašnica«, Konjic. Pravac: Jablanica — Most na Neretvi — Idbar — Tisovica — Jezerce — Boračko jezero — Konjička Crna gora — Ratkamen — Crvaj — Uloško jezero — Ulog — Kalinovnik. Transverzala počinje u Jablanici, gdje je dobijena najhumanija bitka u NOR-u i izvršen prelaz preko Neretve, prelaz koji simbolizira i sve druge uspješne prelaze do slobode.

Zahvaljujući genijalnom Titovom vodstvu i heroizmu njegovih boraca probijen je neprijateljski obrub na Neretvi, a na njenoj lijevoj obali, upravo na području kojim prolazi ova transverzala, uništena je glavnina četničke vojske i nekoliko krupnih talijanskih jedinica. Oslobođena je sjeveroistočna Hercegovina i dio jugoistočne Bosne čime su stvorene mogućnosti za prelaz glavnine naše vojske s ranjenicima za Crnu Goru.

ORGANIZACIJA POHODA

Organizacija pohoda »Bratstvo i jedinstvo 1979« planira se na sljedećim pretpostavkama: Pohod se kreće kontinuirano tragom naših jedinica tokom IV i V neprijateljske ofanzive, na štafetnom principu, od Bihaća do Zabljaka. Započinje 17. juna, a završava se 1. avgusta 1979. g. Sudjelovali bi

- planinari iz cijele zemlje,
- jedinice teritorijalnih odreda i civilne zaštite,
- boračke organizacije,
- Savez socijalističke omladine i izvidači.

Pohod ne obavezuje na obilazak cjelokupnog puta i svatko se može dolučiti hoće li obići jednu ili više transverzala i koju od njih.

Kao što je uobičajeno, za svaku transverzalu obilaznici dobiju značku i dnevnik, a tko obide svih devet transverzala, dobiva i značku Planinarskog partizanskog puta »Bratstvo i jedinstvo«. Završetkom svake pojedine transverzale izvršće se zaključak pohoda te transverzale i podjela značaka, te formiranje brigade i otvaranje sljedeće transverzale.

Pohod se odvija prema sljedećem programu:

17. 6. — Okupljanje u Bihaću, formiranje brigade »Krajiški partizan«, otvaranje Planinarskog Partizanskog puta »Bratstvo-Jedinstvo« i transverzale »Krajiški partizan«.

18.—20. 6. — Pohod na transverzali »Krajiški partizan«, Bihać — Bosanski Petrovac preko Grmeča.

22.—24. 6. — Pohod po »Ustaničkoj transverzali«, Bosanski Petrovac — Drvar, Osječenica — Klekovača — Lunjevača.

26.—28. 6. — Pohod na transverzali »Mladost«, Drvar — Glamoč, preko Vijenca i Satora.

30. 6. — Pohod na transverzali »Ivo Lola Ribar«, Glamoč — Duvno, preko Vitoroga, Slovinja, Cincara i Livna.

TRANSVERZALA »SLOBODA«

Osnivači: PS BiH i PSS Crne Gore. Pravac: Kalinovnik — Lelija — Uglešin vrh — Tjentište — Volujak — Trnovacko jezero — Maglić — Bioč — Plužine — Pivska planina — Durmitor — Zabljak. Sloboda, tj. borba za oslobođenje naše zemlje od okupatora i njegovih slugu, bila je najšira platforma na kojoj su pokrenute široke narodne mase u oslobođilačkoj borbi. Zato ova transverzala, koja obilježava pobjedonosni pohod NOV za Crnu Goru, nakon proboga obruča u IV ofanzivi, na najsurovijim, a danas u slobodi najljepšim planinskim predjelima, nosi ime »Sloboda«.

TRANSVERZALA »SUTJESKA«

Osnivač PS BiH. Pravac: Mratinje — Vučević — Perućica — Tjentište — Zelengora — Kalinovnik. Sprječena višestruko brojnim neprijateljskim snagama, naoružanim naјsvremenijim oružjem, da se iz Crne Gore preko Kosova probije u južnu Srbiju radi presjecanja neprijateljskih komunikacija za Grčku i Sredozemno bojište, narodnoslobodilačka vojska Jugoslavije, na čelu s drugom Titom, našla se u novom još strašnjem obrubu između dубokih kanjona Tare, Pive i Sutjeske. U bitki na Sutjesci protiv deset puta brojnijih neprijateljskih snaga junačka narodna vojska je, pod Titovim rukovodstvom, uz goleme žrtve i krajnja samoodržanja, probila i ovaj obrub u prvoj polovini juna 1943. godine. Zato ova transverzala nosi ime »Sutjeska«.

5.—8. 7. — Pohod na transverzali »Partizanske bolnice 1943«, preko Vrana, Ljubuše i Raduše.

10.—13. 7. — Pohod na transverzali »Bitka za ranjenike«, Gornji Vakuf — Jablanica, preko Makljenica, Prozora i Čvrsnice.

15.—18. 7. — Pohod na transverzali »Neretva«, Jablanica — Kalinovnik, preko Prenja i Crvna.

20.—27. 7. — Pohod na transverzali »Sloboda«, Kalinovnik — Zabljak, preko Lelije, Zelengore, Tjentišta, Volujaka, Maglića, Bioča, Pivske planine i Durmitora.

Na svakoj transverzali organizuje se planinarska paratizanska brigada po nazivu transverzale, s unutrašnjom organizacijom i disciplinom po uzoru na partizanske brigade. Obilaznici idu o svom trošku (hrana, oprema, dolazak i odlazak) s participacijom troškova za dnevnik, značke, ambleme i unutrašnji transport. Organizator preuzima komandu, vodičku službu, službu spašavanja, organizaciju pohoda i unutrašnji transport.

Na cijelom putu noći se pod vlastitim šatorima. Transport šatora i dopunske opreme preuzima organizator. Između pojedinih pohoda predviđa se po jedan dan odmora za zaključak jednog pohoda i formiranje drugog. Ovaj dan koristi za svećanost otvaranja i predaju zastave pohoda. Broj članova u pojedinoj brigadi — transverzali nije ograničen.

Nadamo se da ćemo u ovoj akciji naći na široku podršku svih planinara Jugoslavije, a želja nam je da u pohodu sudjeluju i boračke organizacije, jedinice teritorijalne obrane, civilne zaštite, izvidičke organizacije i, posebno, Savez omladine.

Detaljan opis svake transverzale bit će u dnevnicima.

Alpinizam

ALPINISTIČKA KRONIKA BIH

— 4. 9. 1978. Kovačević B. i Maltarić B. su za 3 sata napravili prvo ponavljanje »Centralnog smjera« u Velikom Treskaču na Treskavici, koji je prepenjan 1966. g. (300 m; III, IV).

— 16. i 17. 9. 1978. 9 alpinista iz Sarajeva je marmirala prilaz do S stijene Botina (najviši vrh Veleža) od Nevesinja i postavilo sajlu po smjeru Budu — Kurtović — Sisić i time omogućilo siguran izlaz na vrh.

— 23. 9. 1978. Colaković E. i Mulaosmanović M. su za 9 sati ponovili smjer Dragman — Brezovečki u Velikom kuku (Čvrsnici).

— 26. 9. 1978. Mulahusić R. i Zahirović F. su za 10 sati napravili prvenstveno prečenje Velikog kuka u Čvrsnici. Visina 600 m, težina III, detalji V.

— 7. 10. 1978. na Romanijsi je u prisutnosti predsjednika PS BiH, Petra Simonetića svečano otvorena Osma sarajevska škola alpinizma. Prijavljeno je 46 tečajaca i 15 seminaraca.

— 11. 10. 1978. Kovačević B. i Maltarić B. su za 6 sati ponovili »Lijevi brid« Velikog Treskača (Treskavica) s prvenstvenom izlaznom varijantom 120 m; IV+V.A1. Smjer je prvenstveno ispenjan 1958. (350 m; III, IV; 3,40).

Branimir Maltarić

ZAGREBAČKI ALPINISTI

U Zagrebu djeluju tri alpinistička odsjeka, u društvinama »Velebit«, »Zagreb-Matica« i »Zelježničar«. U njima je danas aktivno 16 alpinista i 66 pripravnika; u »Velebitu« 8 alpinista i 20 pripravnika, »Zagreb-Matici« 5 i 37 i u »Zelježničaru« 3 i 9. Zagrebački alpinizam je u posljednje dvije godine u brzom kvantitetnom i kvalitetnom rastu. Može se tvrditi da već odavno nije bilo takvog napretka, a postoje svi uvjeti da se tako i dalje nastavi. Jedan je od osnovnih pokazatelja za aktivnost alpinista broj ispenjenih smjerova. Prošle godine taj se broj kretao ovako: (u zagradbi je broj smjerova za prvih devet mjeseci ove godine):

- »Velebit« 165 (250),
- »Zagreb-Matica« 245 (410) i
- »Zelježničar« 100 (149).

Uspoređujući samo prvih devet mjeseci ove godine sa cijelom 1977. godinom vidimo porast od 58,6%. Uz taj brojčani porast prisutna je sve veća kvaliteta uspona, posebno u mlađim penjača.

Na raznim alpinističkim akcijama sudjelovali su gotovo svi zagrebački alpinisti. Kronološki pregled tih akcija s brojem sudionika iz Zagreba:

- VII mј. 1977. Ljetni logor na Vršču (29)
- VIII mј. 1977. Ledenjačka škola na Ortleru (23)
- I mј. 1978. Zimski logor na Vršču (10)
- II mј. 1978. Djelomično prečenje Kamniških Alpi 5.
- III—V mј. 1978. Zagrebačka alpinistička škola (završilo ju je 29 polaznika iz svih zagrebačkih alpinističkih odsjeka i ostalih planinarskih društava)
- V mј. 1978. Skup alpinista u V. Paklenici (40)
- VII mј. 1978. Ljetni logor na Čvrsnici (27)
- VIII mј. 1978. Ljetni logor na Prokletijama (27)
- VIII mј. 1978. Ledenjački logor u Chamonixu (24)

Zagrebački alpinisti su još sudjelovali na:

- međunarodnom susretu mlađih alpinista UIAA u CSSR-u (2),
- međunarodnom susretu alpinista u Rumunjskoj (1),
- ekspediciji na Alasku (osvajanje Mt. McKinley) (7).

U toku 1978. godine se, dakle, prosječno svakog mjeseca održavala jedna veća akcija, u kojoj su sudjelovali zagrebački alpinisti.

Vrlo je zanimljiv podatak kolika su sredstva s kojima je planinarska organizacija pomogla te akcije. Ako promatramo samo one veće, u kojima je sudjelovalo više od 10 zagrebačkih alpinista ili pri-

pravnika, onda vidimo da su do 15. 10. 1978. Komisija za alpinizam i Planinarski savez Zagreba za akcije u 1978. dostavili 20500,00 dinara što znači da su u akciji dnevno pomogli pojedinog zagrebačkog alpinistu s 2 dinara i 20 para! Komentar nije potreban, ali ako se u tome ništa ne promjeni, volja i entuzijazam za alpinizmom bit će još više potisnuti od materijalne sposobnosti pojedinca da se bavi alpinizmom.

Sadašnji nosioci razvoja alpinizma u Zagrebu većinom su mlađi članovi, koji su bez mogućnosti da se sami financiraju. Bila bi velika šteta ako ne bi napredovali u svom napretku, jer se očekuje da će za nekoliko godina neki od njih postići ono što nije uspjelo prethodnim generacijama. Spomenimo samo neke od uspona u proteklom periodu:

— Klek (nekoliko ponavljanja u prošlogodišnjoj i ovogodišnjoj alpinističkoj školi Zoharovog stupa (od toga dva puta solo), Brankovog smjera i Želježničarskog 20).

— Velika Paklenica (Velebitaški, Klin, Funkcija) — Prokletije (Prvo kopljje — prvo ponavljanje i solo uspon)

— Julijске Alpe (Aschenbrenner, Skalaški — solo uspon)

— Grossglockner (Pallavicini, Bergle Rine — uspon i silazak!)

— Aiguille d' Geant (južna stijena), Aig. de Biassay

— Les Courtes (sjeverno-istočna stijena — solo) — Mt. McKinley (tri pristupa na vrh).

Član AO PD »Želježničar« Vladimir Mesarić sudionik je Jugoslavenske ekspedicije za najviši vrh svijeta Mt. Everest.

Za naredno razdoblje planiraju se mnoge kvalitetne akcije i realno je očekivati nove uspjehe. Zato je potrebno da u razvoju sadašnje vrlo perspektivne generacije sudjeluju stariji alpinisti i kompletna planinarska organizacija, jer su navedeni uspjesi skromni prema onome što bi se još moglo postići.

Darko Berljak

MEĐUNARODNO NATJECANJE U PENJANJU

Na Krimu (SSSR-Ukraina) održano je od 6—9. X 1978. II. međunarodno natjecanje u penjanju u stiljeni (tzv. »Skalolezenje«). To je posebna sportska disciplina u kojoj se odredena dionica u stijeni treba prepenjati u što kraćem vremenu i spustiti se po užetu (abseilna) točno određeno mjesto. Penjanje ocjenjuju kvalificirani suci (4 suca). Natjecatelji (penjači) koji se penje čitavo je vrijeme osiguravaju čeličnim užetom za služaj pada. Pad povlači za sobom diskvalifikaciju. Za svaki pogrešan zahvat dobivaju se negativni bodovi. U natjecanju su sudjelovalo ekipa Ukrajine (kao domaćini), SSSR-a, Poljske, CSSR, Jugoslavije, DDR, SRNJ, Švicarske i Japana. Iz Italije su došla dva predstavnika koji su prisustvovali kao promatrači. Svaká ekipa je brojila 4 člana (voda-trener i tri natjecatelja). Ekipa Jugoslavije je imala slijedeći sastav: M. Pleško, predsjednik Komisije za alpinizam PSH (voda ekipa), Franc Knez, alpinist iz Češlja (natjecatelj), i Željko Perko alpinist iz Tržiča (natjecatelj). Usprkos nepotpunom sastavu, ova ekipa je u konačnom plasmanu osvojila, za naše prilike, odlično peto mjesto ispred SR Njemačke, Švicarske, Japana i DDR.

Natjecanje je imalo slijedeći program: Prvog dana bio je trening svih natjecatelja na stijenama gdje se trebalo održati natjecanje. Svi natjecatelji su prošli označenim smjerom u stijeni na kojem se slijedeći dan trebalo održati prednatjecanje (eliminacije) u individualnom (pojedinačnom) penjanju. Označeni smjer je bio 70 m dužine, teškoće V—VI stupnja.

Drugog dana je održano prednatjecanje u kojem je sudjelovalo 28 natjecatelja (iz svake ekipa po trojica), od kojih je 15 najboljih ušlo u finale. Naša ekipa natjecatelja ušla u finale s rezultatom za vrijeme i tehniku penjanja: Knez Franc 9. mjesto i Perko Željko 13. mjesto.

Trećeg dana održano je natjecanje naveza (dvojki) u kojem se ocjenjivala tehniku i brzinu. Navezi

su trebali prepenjati dio stijene od 90 m s već unaprijed zabitim klinovima, teškoće V A2. U tom dijelu natjecanja Jugoslavija je bila peta, iza Ukraine, SSSR, Poljske i CSSR.

Cetvrti dan održano je finale u pojedinačnom penjanju u dijelu stijene dužine oko 110 m, teškoće IV-V. U ovom dijelu natjecanja Franc Knez je propustio priliku (zbog pogreške pri spuštanju)

da osvoji peto mjesto, pa je bio tek deveti iza Željka Perka (8. mjesto). Ovim je Perko zauzeo treće mjesto među individualnim penjačima stranih zemalja i osvojio za to predviđeni pokal. PS Slovanje je time pokazao da u svojoj sredini ima izvanredne penjače koji su se ravnopravno natjecali i nadmašili poznate evropske alpiniste.

M. Pleško

Prvenstveni usponi

BONG SMJER U I. STIJEANI OBLIKA NA TRESKAVICI

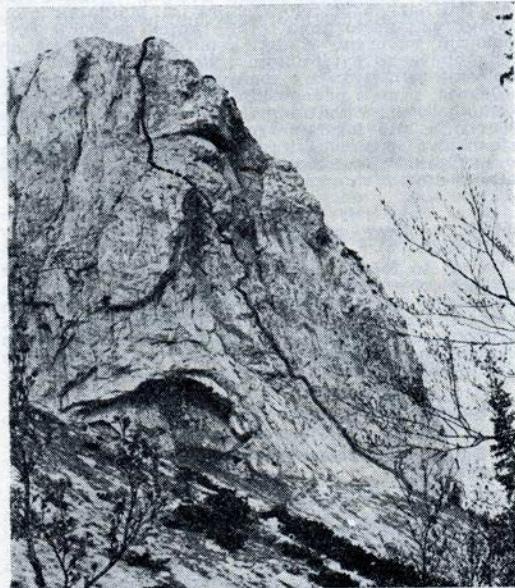
Prvi penjali: Boris Kovačević (1959; AS »Treskavica«) i Branimir Maltarić (1952; AS »Bukovik« 13. 8. 1978. g.)

Pristup: Iz Trnova putem do sela Turova, zatim markiranim putem do pl. doma Sustavac i dalje do lovačke kuće Turov stan, odakle putem prema stijeni Oblika. Na mjestu gdje se šuma prorjeđuje skrenuti lijevo pod samu I. stijenu, 2 sata.

Opis: Od najviše tačke sisara u d. dijelu stijene travnatim poljcama 15 m l. (II, III). Daljih 15 m pravo gore po strmijim poljcama (III+, IV). D. stranom neizrazite žljebine ispod plitke pećine do mjesta za štand 10 m (III). Sa štanda priječnica 1. 3 m i l. gore 4 m do pukotine u crvenoj vrlo kršljivoj stijeni (IV). Preko kršljivog skoka 3 m (A1, bong) do na policu. S nje l. pukotinom gore preko dva prevjesa 15 m (A1, IV) na policu. Stand. S police 1 m gore zatim priječnica d. 2 m (IV, k) do gornje paralelne pukotine uočljive iz podnožja stijene. Policom 12 m l. do male rupe (osiguravalište, III+). Pravo gore 2 m po kršljivoj stijeni (A1), položenom policom 1. 2 m do slijedećeg prevjesnog skoka (IV+). Preko njega 3 m (A2, bong i kajla) pod veliki crni prevjes (IV+). Preko prevjesa 4 m (A2, bong) na dobro osiguravalište. Odavde l. na Zub, pa d. pod izlaznu ploču 25 m (—III). Razvedenom eksponiranom stijenom 10 m pravo gore (IV+), dalje u pravcu prevjesa gore 1. 10 m (A1). Kroz vrio kršljiv i opasan dio stijene do pod sam prevjes 15 m (A1, bong). Preko prevjesa 2 m (A2, bong) prema d. izlaznoj pukotini, osiguravalište. Gore d. 10 m, kršljivo (IV+) na vrh Oblika.

Ocjena: IV+A2; visina 130 m, dužina 170; vrijeme penjanja 8,30. Napomena: Stijena je vrlo kršljiva i opasna. Potreban je veći broj profiliranih klinova. Ostala jedna kajla i jedan klin. Silaz: Markiranim putem s vrha do Turova stana i dalje kao u prijstu.

Branimir Maltarić

Bong smjer u Obliku na Treskavici

Foto: Branimir Maltarić

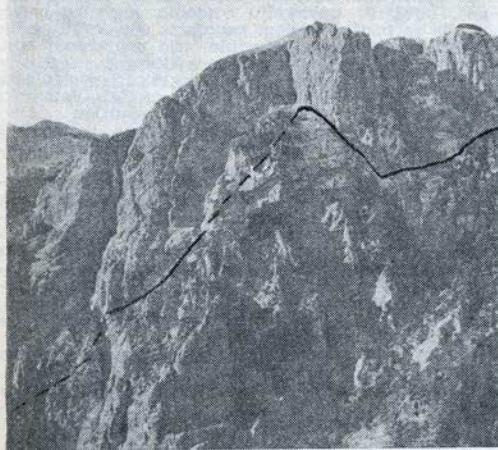
PRIJEĆENJE VELIKOG KUKA U ĆVRSNICI

Prvi penjali Faruk Zahirović i Rašid Mulahusić 26. 8. 1978.

Priča: dolinom Dive Grabovice uz suho korito do podnožja stijene Velikog kuka 4 h, a zatim uz točilo lijevom ivicom stijene.

Smjer počinje na mjestu gdje se točilo završava, a na desnoj strani se otvara velik kuloar što jasno dijeli ploču stijene V. Kuka, koja čini završni dio stijene od grebenova kojim završava srednji dio stijene Velikog kuka. Kuloarom preko par izrazitih skokova napredovati oko 200 m, zatim d. na greben pukotinom koja se završava sedlom. Dalje ravno grebenom (detalj 5, kršljivo oko 40 m), a zatim dalje grebenom oko 200 m. Smjer zatim skreće po poljcima u lijevo prema sedlu iznad kojega se ravno gore nalazi vrh stijene. Smjer sa sedla ide d. naniže do sedla obraslog drvećem gdje presijeca smjer Dragman — Brezovečki, a zatim ulijevo prijeći točila ispod Tumbeta i Fratarske kape. Po izlasku iz točila, gdje se smjer završava, ravno gore do puta kojim se stiže u Planinarski dom Vilinac ispod V. Vilinca. Povratak jednim od puteva prema Jablanici.

Težina 3, detalj 5, dužina oko 1000 m, relativna visina ulaz-izlaz oko 600 m, vrijeme prvog penjanja 10 sati.

Priječenje Velikog kuka (pogled s Tisa)
Foto: Rašid Mulahusić

Speleologija

PRVI SPELEOLOŠKI INSTRUKTORI PSH

Odlukom članova Komisije za speleologiju PSH na sjednici 2. lipnja 1978. godine proglašeni su prvi speleološki instruktori PSH. Na prijedlog Speleološkog odsjeka PD »Željezničar«, a prema uvjetima iz Pravilnika KS PSH, speleološkim instruktorima postali su slijedeći planinari – speleolozi: Vladimir Božić, Branko Jalžić, Vladimir Lindić, Juraj Posarić i Slavko Smolec.

Da bi stekao naziv speleološkog instruktora, speleolog mora biti stariji od 25 godina, 7 godina morati imati naziv »speleolog«, mora biti stalno aktivan, objavljivati nešto novo iz bilo kojeg područja speleologije, suvereno vladati s barem 5 područja od čega obavezno s tehnikom i dokumentacijom speleoloških istraživanja i spašavanjem iz speleoloških objekata, i imati pedagoških sklonosti i sposobnosti.

S obzirom na to da prije novog Pravilnika KS PSH nije bilo formalne mogućnosti za dodjeljivanje naziva »speleološki instruktur«, ovime je samo verificirana dosadašnja speleološka i odgojna djelatnost novoimenovanih speleoloških instruktora.

Juraj Posarić

ANKETA O SPELEOLOGIJI

Da bi što točnije utvrdili kolika je informiranost građana o speleološkoj aktivnosti, tri zagrebačka speleologa (Robert Jagodić, Boris Vrbek i Mladen Garašić) su 2. 8. 1976. godine izvršili anketiranje. Krećući se zagrebačkim ulicama s magnetofonom i mikrofonom u ruci, oni su slučajnim prolaznicima postavljali slijedeća 3 pitanja:

1. Sto je speleologija?
2. Postoji li u Zagrebu neko speleološko društvo ili klub?
3. Smatrate li da ste dovoljno informirani o speleologiji?

Primjećeno je da ljudi općenito nerado odgovaraju na anketu, čim nisu sigurni u točnost svojih odgovora i čim primijete da se njihov glas bilježi na magnetofonskoj vrpci. Zbog te činjenice, uspjelo je razgovarati samo sa 107 pojedinaca. Budući da se radilo o vrućem ljetnom danu posao anketiranja je završen nakon 5 sati kretanja po zagrebačkim ulicama. No, i tih 107 anketiranih pokazalo je neku zakonitost u odgovorima. Profil anketiranih je bio od profesora i studenata, do učenika, radnika i penzionerki.

Točan odgovor na prvo pitanje dalo je samo nekoliko anketiranih. Cak je 17 anketiranih pojedinačno pomješalo pojmove planinarstva, alpinizma i speleologije – znali su da su speleolozi ljudi koji se okupljaju u planinarskim društvinama i da tamo organiziraju izlete u speleološke objekte. Ti odgovori su smatrani djelomično točnima (barem su znali da je speleologija u Hrvatskoj vezana uz planinarsku organizaciju, op. a.). Zapanjujuće je početkom podataka da 86 pojedinaca nije uopće odgovorilo što je speleologija, već su dali najrazličitije netočne odgovore (npr. »... novi detergent ... slično kao bolest spondiloza ... nekad sam znao, sada vše ne ... nova TV igra ... itd.«). Samo nekoliko ljudi je odgovorilo da znaju za postojanje različitih speleoloških klubova unutar planinarskih društava. Jedan je upitan znao i ime jednog zagrebačkog speleološkog odsjeka. Svi oni koji su smatrali da su dovoljno informirani o speleologiji izjavili su da su njihov osnovni izvor informacija novine (dnevna i tjedna štampa), mnogo manje radio i TV program, te komuniciranje s prijateljima planinarkama.

Iako ova anketa nije imala šire razmjere, pokazala je bitnu činjenicu da naš prosječan građanin nije dovoljno informiran što je speleologija, koja je njena korisnost, tko se može, kako i gdje baviti njome, iako u samom gradu Zagrebu djeluje nekoliko speleoloških odsjeka u planinarskim društvinama (u SR Hrvatskoj oko 15).

Trebalo bi se zamisliti kako ljudi informirati o speleološkoj organizaciji, koja će 1979. godine slaviti 30-godišnjicu postojanja unutar Planinarskog sa-

vezu Hrvatske, i kako da ljudi steknu kompletiju sliku o djelovanju planinarskih društava, planinara i ljubitelja prirode uopće.

Autori smatraju, da je ova anketa, iako prva ovačke vrste, uspjela i da bi je trebalo proširiti i na druga područja naše domovine.

Mladen Garašić

ZBOR SLOVENSKIH JAMARJEV IN RAZISKOVALCEV KRASA

X Zbor Slovenskih jamarjev in raziskovalcev krasa održan je v Idriji od 16. do 18. lipnja 1978. godine. Sudjelovalo je ok stočino članova Jamarske zveze Slovenije koji su predstavljali dvadesetak svojih jamarskih klubova. Predstavnici Komisije za speleologiju PSH bili su Zarko Stegmayer, Marijan Tortić i inž. Mladen Garašić iz SO »Sutjeska«, Tomči Rada iz SO »Željezničar« inž. Radovan Cepelak iz SO »Veleslav«. Osim njih iz Hrvatske su bila prisutna in 4 speleologa iz Pazina (SD »Istra«). Na zboru je izabran novo predsjedništvo Zveze za slijedeći mandat, i održana Prva izložba speleološke opreme (»Speleomarket« — Trst i »Hollender & Kitel« — Beč), koja se tamo mogla i kupiti. Osnovna tematika zborovanja bila je speleološka oprema i tehnika. Izneseno je desetak referata i priloga. Hrvatski speleolozi (Garašić, Rada) su iznijeli neke od novitetov iz speleološke opreme koja se upotrebljava u Hrvatskoj, demonstrirali upotrebu dvostrukih užeta i prelaska preko čvorova (Tortić, Stegmayer i Garašić) i prikazali crnobijeli film o sklovanju speleoloških kadrova (Cepelak). Održavanje zborovanja bilo je donekle poremećeno lošim vremenom, ali to ipak nije omelo prikaz ronjenja sifona u Divljem jezeru (oko 2 km od Idrije) kada je akcija spašavanja.

U nedjelju, 18. lipnja posjećena je Ravenska jama (oko 30 km od Idrije) poznata u svijetu zbog svog nakita koji kristalizira u aragonitnim iglama, što je inače, vrlo rijetka pojava. Zbor se može ocijeniti kao vrlo koristan i uspješan.

Mladen Garašić

SIMPOZIJ O FOTODOKUMENTACIJI KRŠA

U okviru Saveza speleologa Jugoslavije, uz sudjelovanje Raziskovalne skupnosti SR Slovenije, te pod pokroviteljstvom THP »Postojnska jama« iz Postojne, održan je Prvi simpozij o fotodokumentaciji krša i speleoloških objekata, od 12 do 14. svibnja 1978. g. u Postojni.

Vrlo dobra pripremljenost organizatora i kvaliteta prezentiranih referata dokazuju da je ovaj Simpozij, održan upravo u vrijeme kada se osjeća potreba za proširivanjem znanja iz speleofotografije i fotodokumentacije krša, bio vrlo uspješan i koristan. Prvog dana Simpozija prikazani su filmovi (16 mm i super 8) koji obrađuju kršku i speleološku tematiku (TV Zagreb, Filmoteka 16-Zgb, Jamarska zveza Slovenije). Drugi dan bio je ispunjen s 18 referata koji su obradivali šire zadane teme ovog skupa. Svi referati štampani su u posebnom zborniku.

Bilo je oko 45 sudionika iz Jugoslavije, te 3 iz inozemstva (Švicarska i Madarska). Iz SR Hrvatske bilo je 9 referata koji su zahvatili znanstvene i amaterske elemente speleologije, te je time još jednom prikazana nedjeljivost ili bolje rečeno uska veza između amaterske i profesionalne speleofotografije. Iz SR Hrvatske su izneseni slijedeći referati:

Božičević S.: Historijat dokumentacijske fotografije krša u Hrvatskoj;

Relja M.: Put do didaktično-znanstvenog efekta nastavnog filma o kršu;

Pavličević D.: Metode osvjetljenja kemijskim sredstvima;

Posarić J.: Filmsko snimanje kao sredstvo za dokumentiranje speleoloških istraživanja;

Posarić J. i Božić V.: Doprinos amaterskog speleološkog dijapozičnog razvoju speleologije u Hrvatskoj;

Garašić M.: Fotografija kao pomoćno sredstvo za rješavanje nekih geoloških problema pri detaljnim istraživanjima speleoloških objekata u kršu;

Garašić M.: Metode fotografiranja u složenijim speleološkim ekspedicijama;

Legac M.: Snimanje u spiljama pod morem.

Na kraju je posjećen i fotografiran jedan od najljepših „turističkih“ dijelova Postojnske jame — Pisani rov.

Rekapitulacijom iznesenog materijala te izmjeno iskustva i primjedaba, zaključeno je da u našoj domovini imamo vrlo kvalitetno snimljeno fotomaterijalo koji prikazuje krš i speleološke objekte (kako sa znanstvenog tako i sa čisto sportsko-amaterskog stajališta), ali da bi trebalo odrediti ustanove po pojedinim republikama, koje će posipati vlasnike postojecih materijala i dokumentacije. Kasnije bi se taj materijal sakupio (bilo originalan ili presmijenjen uz pristanak autora) te bi se sredila fotodokumentacija koja bi služila u općenodne znanstvene i druge svrhe.

Mladen Garašić

SPELEOLOŠKI »EVEREST«

Za gotovo sve značajnije i visoko planinske vrhunce, bilo da su već osvojeni ili nisu, dobro se zna njihova apsolutna tj. nadmorska visina (razlike pri određivanju visina su minimalne, a nastaju obično zbog nepreciznosti geodetskih instrumenata ili netočnih metoda izračunavanja). Upravo zbog poznavanja visina još neosvojenih vrhova, alpinističke ekspedicije znaju unaprijed koju visinu trebaju dostići pri osvajanju, te približno odrediti trajanje ekspedicije, uz dodatni faktor rizika oko vremenskih (ne)pogoda.

Pri speleološkim ekspedicijama i istraživanjima takve pobližne informacije nisu poznate jer se radi o još nepoznatim objektima. Naročito velika odstupanja mogu nastati pri istraživanjima „gigant-

skih“ speleoloških objekata. Dužina takvog objekta poznata danas ne mora više „vrijediti“ sutra, jer je možda u međuvremenu neka druga speleološka ekspedicija, istraživajući novi dio objekta, time produžila i ukupnu dužinu i dubinu. Isto tako nije moguće odrediti kada će jedan takav „gigantski“ speleološki objekat biti izmijeren i istražen do „krajja“ (tj. nije moguće odrediti trajanje ekspedicije).

Primjeri:

a) Prije desetak godina najduži speleološki objekt na svijetu bila je spilja Höolloch u Švicarskoj: godine 1965. dužina 81 km, god. 1966. 85 km, god 1967. 93 km (do danas je istraženo oko 135 km; zagrebački speleolozi su je posjetili 1976. g. op. a.). Od 1967. godine do danas najduža poznata spilja na svijetu je Flint & Mammoth Cave System (sistem dviju spilja) u SAD, država Kentucky. Svake godine dužina ovog najvećeg spiljskog sistema „raste“ jer brojne speleološke ekspedicije pronalaze još neotkrivene dijelove. Najnoviji podatak o njenoj dužini (NSS News, svibanj 1978) objavljuje brojku od 306 949 m (tj. oko 307 km!).

b) Speleološki objekt koji ima svjetski najveći visinski razliku unutar samog objekta je Réseau de la Pierre Saint-Martin u Francuskoj. Visinska razlika iznosi 1332 metra, a dužina objekta 32580 metara.

c) Najveća čista vertikala u nekom speleološkom objektu nalazi se u jami Sotano del Barro u Meksiku, pokrajina Quertaro, dubine 410 metara (čitav objekat ima dubinu 455 metara, a istražen je u siječnju 1972. god.).

Cinjenica da se dužina i dubina najvećih objekata tzv. „speleoloških Everesta“, iz dana u dan nadopunjene i mijenjane, mora svakako biti prisutna i u pripremama za planirane ekspedicije hrvatskih speleologa 1981. godine u Flint Ringe & Mammoth Cave System 1982. godine i u jamu Jean Bernard (dužina 1298 metara).

Mladen Garašić

Orijentacija

• Orijentacijsko natjecanje PSH.

Natjecanje je održano na terenima Platku u nedjelju 10. IX 1978. g. Staza je bila dugačka 8 km, s 8 kontrolnih točaka. Za natjecanje je bilo prijavljeno 18 ekipa od kojih je nastupilo 16 iz ukupno 8 planinarskih društava. Plasman prvih pet ekipa je slijedeći: 1. PD »Ravna Gora« Varaždin (Z. Smerke, Kežić, Rodes), 2. PD »Sutjeska« Zagreb (A. Novogradeč, Ević, Perić), 3. PD »Sljeme« Zagreb (M. Žunić, Senfner), 4. PD »Zagreb matica« Zagreb (I. Grašević, Knešaurek, Flis), 5. PD »Sljeme« Zagreb (M. Žunić, Zorko, Vlahek). Prema gornjem plasmanu na prvenstvu PSJ, PSH zastupaju tri prvoplasirane ekipе.

• XI prvenstvo Zagreba u orijentaciji.

Jedanaest pojedinačno prvenstvo Zagreba u orijentaciji za 1978. g. održano je 22. X 1978. g. na krajnjim istočnim obroncima Medvednice u blizini Marije Bistricice. Organizaciju je i ove godine vrlo uspješno provedeo PDS »Velebit« pod pokroviteljstvom Planinarskog saveza Zagreba. Natjecanje se odvijalo u dvije kategorije, muškoj i ženskoj, a također su proglašene i tri najbolje ekipne zbranjivanjem pojedinačnih rezultata članova ekipa. Staze je postavio Marijan Čepelak. Muška staza je bila dugačka 9,5 km s visinskom razlikom od 720 m i s

8 kontrolnih točaka, a ženska 6 km s visinskom razlikom od 610 m i s 6 KT. Kvalitetna i precizna topografska karta u mjerilu 1:25000 i s izohipsama na 10 m, nije imala označene puteve ništa naselja, tako da je orientacija bila moguća isključivo po konfiguraciji terena. Za natjecanje se prijavilo 55 natjecatelja (48 za mušku i 7 za žensku konkurenčiju) iz 14 planinarskih društava iz Beograda, Cačka, Rijeke, Srijemskih Karlovaca, Sida, Valjeva, Varaždina i Zagreba. Rezultati u muškoj konkurenčiji: 1. Ivo Grašević PD »Zagreb-Matica« Zagreb, 2. Josip Dučak PSD »Stražilovo« Sr. Karlovci, 3. Darko Sakar PD »Zagreb-Matica« Zagreb; u ženskoj konkurenčiji: 1. Marta Malinar PDS »Velebit« Zagreb, 2. Goranka Lujomer PD »Zagreb-Matica« Zagreb, 3. Irena Turkali PDS »Velebit« Zagreb. Poredak ekipa bio je slijedeći: 1. PD »Zagreb-Matica« (Sakar, Grašević, Plantak), 2. PSD »Stražilovo« (Dučak, Stevanović, Zatezalo), 3. PD »Sljeme« (Žunić, Puljko, Gros). Prvoplasirani pojedinci nagrađeni su pokalima i plaketama, a ekipama diplomama. Kvalitetna organizacija i lijepo vrijeme omogućili su da se i ovogodišnje Prvenstvo Zagreba u orijentaciji uspješno privede kraju na zadovoljstvo natjecatelja i organizatora. (D. Prelovec)

• Orijentacijsko natjecanje »Memorijal Stipice Mesića«.

U subotu 21. X 1978. g. na terenima istočne Medvednice održano je u organizaciji PD »Vihor« iz Zagreba orijentacijsko natjecanje »Memorijal Stipice Mesića«. Memorijal je organiziran u spomen dugogodišnjeg istaknutog člana društva Stipice Mesića, koji je izgubio život prilikom alpinističkog uspona na M. Mojstrovku. Start je bio u selu Planini, a cilj u blizini planinarskog doma na Lipi. Staza je bila dugačka 5 km, s 9 kontrolnih točaka. Sudjelovalo je ukupno 21 ekipa i to 15 u kategoriji A (brzinska) i 6 u kategoriji B. Plasman ekipa u kategoriji A je slijedeći: 1. PD »Zdravko Jovanović« iz Valjeva u vremenu 1,06; 2. PD »Avala« iz Beograda u vremenu 1,11; 3. PD »Sutjeska« iz Zagreba u vremenu 1,18; 4. i 5. mjesto dijele ekipa PD »Sljeme« i PD »Vihor« iz Zagreba u vremenu 1,24. Plasman ekipa u kategoriji B je slijedeći: 1. mješovita ekipa sastavljena iz članova 3 društva (43,40 boda), 2. PD »Vihor« Zagreb (117,30) i 3. PD »Vihor« Zagreb (119). Tri prvoplasirane ekipе kao i članovi tri ekipa u obje kategorije primili su diplome, a prvo plasirana ekipa u A kategoriji svojila je prelazni cepin.

● **Sjednica predsjedništva PSJ** održana je 12. X 1978. g. u Beogradu. Razmatrana su pitanja od kojih izdvajamo najznačajnija: Izveštaj sa Sleta planinara Jugoslavije koji je održan na Prokletijama. Osim kao planinarska manifestacija, Slet je ocijenjen i kao uspješna društveno-politička akcija. Razmatran je radni materijal SFKJ »Neka aktuelna pitanja preobražaju u fizičkoj kulturi«. Na materijal su dane neke primjedbe, te preporuka da ga razmotre i republički i pokrajinski savezi. Pridruženi su izveštaji Omladinskog pohoda PSJ, Saveznog orijentacijskog natjecanja, Susreta predstavnika planinarskih saveza balkanskih zemalja. Proslave 200. obljetnice prvog uspona na Triglav i izveštaj u vrijeme ekspedicije na Mont Everest 1979. g. Pripreme teku normalno, bez nekih većih problema, i ulaze u završnu fazu. Financijski predračun ekspedicije iznosi din. 4,288.740. Uključenje PSJ u proslavu 60. obljetnice KFJ-Republički i pokrajinski savezi trebaju razmotriti način uključivanja, nakon čega će se donijeti zajednički zaključak o organizaciji akcije. Odobrenu su priznanja PSJ po prijedlogu PS Hrvatske i PS Srbije. Primljen je rebalans finansijskog plana PSJ koji će biti dostavljen svim savezima radi davanja primjedbi.

● **Generalna skupština UIAA.** Od 17. do 20. X 1978. g. u Ateni održana je Generalna skupština Međunarodne planinarske organizacije (UIAA) uz prisutnost 27 delegacija nacionalnih saveza. PSJ su zastupali Ivo Durbešić, predsjednik Komisije za međunarodne veze PSJ i potpredsjednik PSH, te Aleksandar Posteljnik, tajnik PSJ. Za našu su organizaciju posebno interesantna bila pitanja o reciprocitetu na domovima i uvođenju sedmog stupnja teškoće penjanja.

● **Markacije na vrhovima jadranskih otoka.** Članovi PD »Oki« iz Zagreba početkom mjeseca rujna 1978. g. markirali su niz puteva na vrhove pojedinih otoka zadarskog arhipelaga. KORINJAK (otok IZ): markacija ide od spomenika palim borcima u Velenom Ižu. Označena je uzlazna i silazna varijanta puta. Zig se nalazi u Hotelu »Korinjak« u Velenom Ižu i u prodavanačici suvenira Veli Iž. MANA-KORNATI: markacija ide iz jugoistočne uvale o. Mana i vodi prema kulismu za film »Olujno more« snimljen 1961. g. te na najviši vrh o. Mana. Zig je u kulisi Crkvica na o. Mani. KATINA-KORNATI: markacija ide od buffeta »Mare« na o. Katina prema najvišem vrhu otoka. Zig se nalazi u bufetu »Mare« Katina. VELA STRAŽA (DUGI OTOK): markacija ide od luke Dugi Otok do mjesta Ravanci gdje prestaje cca 500 m zbog makije podno istočnog grebena Vele Straže. Istični greben i vrh Vele Straže dobro su označeni. Zig se nalazi u

Hotelu »Mendula«, luka Dugi Otok. Za vrh METLINE (235 m), na otoku Kornatu, markacija ide od mjesta KRAVLJACICA. Zig se nalazi u tuljcu na vrhu Metline, postavljen 7. VII 1977. g. Za vrh otoka LEVERNAKA (118 m) markacija ide iz uvale Lojena. Zig se nalazi u tuljcu na vrhu o. Leverneka, postavljen 7. VII. 1977. g. Za pobliže informacije društva se trebaju obratiti na adresu PSJ »Oki« Zagreb. (I. Munjko)

● **Susret predstavnika balkanskih zemalja.** Ovogodišnji susret predstavnika planinarskih saveza balkanskih zemalja održan je u Rumunjskoj od 25. VIII — 1. IX. Na sastanku sudjelovale su delegacije Rumunske, Bugarske, Grčke i Jugoslavije. Delegaciju PSJ sačinjavali su Nedjo Filipović, potpredsjednik PSJ, Božidar Skerl, predsjednik PSH, i alpinisti Branimir Predović, PD »Željezničare Zagreb«, i Mladen Briski, PD »Kamenjaka« Rijeka. Predstavnici Turske i Albanije nisu se ni ove godine uključili u susret. U toku susreta, osim službenog sastanka, članovi delegacija izvršili su uspone na neke vrhove u Karpatima, a alpinisti su vršili penjačke uspone. Na dnevnom redu sastanka bilo je pitanje domaćina susreta u 1979. g. Kako je na redu, da organizator bude Turska federacija, a pošto se do sada nije održavala, dogovoren je da se organizacija povjeri Bugarskoj federaciji, koja to prihvata. Predstavnik Rumunjske pozvao je sve balkanske zemlje na alpiniju koja se održava u Rumunjskoj od 1. do 8. VIII 1979. g., na koju će biti pozvane i neke zapadne zemlje. Predstavnici Grčke pozvali su alpiniste ostalih zemalja u alpinističku školu, koja se održava 1979. godine. Predstavnik Rumunjske je predložio, da se razmotri pitanje ustanovljenja zajedničke zastave i znaka planinarskih organizacija balkanskih zemalja. Iako je o pitanju balkanske transverzale bilo riječi na sastaku prošle godine u Ateni, predstavnici ostalih zemalja, osim Jugoslavije, nisu o tome znali ništa, pa nisu mogli ni dati svoje mišljenje. Naša delegacija je održala bilateralne razgovore s predstvincima Grčke i Rumunjske. Istaknuta je obostrana želja i potreba šire akcijske suradnje kako na nivou federacija, tako i međudruštvene. Tako je dogovoren da klub iz Brašova i društvo iz Rijeke stupe u direktnе kontakte radi razmjene planinara-alpinista. Na inzistiranje pukovnika Valentina Gaudkina iz CSK iz Moskve, razmatrana je mogućnost suradnje vojnih klubova-društava iz Jugoslavije i SSSR-a. Upoznat je da imamo tri armijska društva i dogovoren je da se CKS obrati našoj federaciji o konkretnom programu suradnje. Upoznao nas je da se 1979. godine u SSSR održava alpinizam u Pamiru na koju će pozvati i naše alpiniste, a pozvali su već Austriju, Italiju, SR Njemačku i još neke.

● **Susret planinara Slavonije.** Susret su na Jankovcu zajednički organizirali PD »Jankovac« i PD »Zanatlija« iz Osijeka. U subotu 23. IX 1978. g. oko 150 planinara i izviđača prisustvovalo je kratkom programu uz veliku logorsku vatru. Idućeg dana u nedjelju, točno u 9 sati, iznad Jankovca iskочila su dva padobrana iz jednog sportskog zrakoplova. Njihovo spuštanje i prizemljenje na malu livadu pratilo je i pozdravilo mnoštvo od tada već preko 450 planinara. Odmah zatim predsjednik Planinarskog odbora Slavonije drug Ivan Rešetar pozdravnim je govorom otvorio ovaj tradicionalni susret. U prigodnom programu nastupile su razne folklorne grupe dok su se ekipi planinarskih društava već nalazile na orientacijskom natjecanju. Za veći dio sudionika prireden je izlet na partizansko groblje. Članovi, odbornici svih planinarskih društava slavonske regije, održali su svoju redovitu sjednicu. (E. Pavšić)

● **Proslava 50. obljetnice osnutka PD »Bilo«.** U vrlo svečanoj atmosferi, u prisutnosti najviših funkcionera općinske skupštine Koprivnica, člana IV Sabora SRH, druge Kapuste, predstavnika društveno političkih organizacija, predstavnika PSH i mnogobrojnih planinarskih društava iz SRH i SR Slovenije, održana je dne 5. XI 1978. g. u Koprivnici svečana akademija povodom proslave 50. obljetnice osnutka PD »Bilo«. Poslije pozdravnih riječi predsjednika PD »Bilo« i predsjednika općinske skupštine Koprivnice, predsjednik PSH izrugao je priznanje PSH zaslužnim članovima društva te zlatni znak PSH planinarskom društvu »Bilo« za primjeren rad. Iza bogatog kulturno-umjetničkog programa podijeljena su društvena priznanja najaktivnijim članovima društva i predstavniciima društveno-političkih i radnih organizacija Koprivnice.

● **Susret predstavnika PZ Slovenije i PS Hrvatske.** Sesti redovni susret članova Izvršnog odbora PZ Slovenije i PS Hrvatske održan je 30. IX i 1. X 1978. g. na Dobrči. Delegacije PZS i PSH predvodili su predsjednici dr Miha Potočnik i Božidar Skerl. Osim redovne razmjene informacija i iskustva, razmatrana su pitanja vezana uz održavanje i upravljanje planinarskim domovima (financiranje, opskrbnici, odvajanje amortizacije i slično), zatim pitanje osiguranja članova planinarske organizacije te pitanje dodjele priznanja. Dogovoren je da se idući susret održi u proljeće 1979. g. u Slavonskim planinama.

● **Nagrada izložbu planinarske fotografije priređuje PD »Ivančića« 1979. godine u Ivancu. Radovi se premaaju do 10. veljače. Prijedloge na adresi: PD »Ivančića«, 42240 Ivanc.**

SADRŽAJ GODIŠTA

ČLACNI

Andrejević Teodor: Planinarstvo Vase Stajića	127
Arh Lota: Pireneji uzduž i poprijeko	243
Bači Josip: Kroz Skale na Biokovo	142
Balen Šime: Uspon na Veliki Kozjak u Velebitu	111
Balen Šime: Na vrhu Velikog Kozjaka	153
Beširović Uzeir: U koloni »Igmanskog marša«	25
Beširović Uzeir: U koloni »Igmanskog marša«	27
Beširovi Uzeir: Slike gorolomne planine	73
Beširović Uzeir: Hodoljublje po planinama	107
Beširović Uzeir: Slap Jabušnice u Zelengori	163
Beširović Uzeir: Kamena planinska prostranstva	217
Beširović Uzeir: Na planinskem krovu Jugoslavije	239
Beširović Uzeir: Bivak »Dr Rastko Stojanović« na Durmitoru	255
Blašković prof. dr Vladimir: Na starom Tominšekovom putu	140
Blašković prof. dr Vladimir: Najbitnije o Medvednici	95
Blašković prof. dr Vladimir: PD »Zagreb matica« 1948—1978 prilog broju 11—12	
Bogačević Nadežda: U pohodu bosanskim planinama	197
Brethor R.: Pobjednik	77
Brniak Marek: Prvi zimski direkt u Petit Druu	31
Čepelak Marijan: Speleološka ekspedicija »Bunovac 1977«	7
Čepelak Marijan: Novija i buduća istraživanja Veternice	49
Čepelak Radovan: Počeci speleološkog amaterskog filma u Hrvatskoj	221
Demirović Mustafa: Nova transferzala sa znakom »E«	82
Dežmar Vjekoslav: Uredenje Medvednice	250
Dumbović prof. Vladimir: Na kineskom Velikom zidu	21
Dumbović prof. Vladimir: Libanon i Antilibanon	64
Dumbović prof. Vladimir: Gibraltar	149
Dumbović prof. Vladimir: Curaçao i Caracas	209
Duić Janko: Ranče planina i Pougjarje	55
Ferlin Vili: Pismo alpinistu	21
Ferlin Vili: Marjaš i Derviš	101
Garašić ing. Mladen: Istraživanje Bunovca	12
Garašić ing. Mladen: Topografsko snimanje speleoloških objekata	33
Garašić ing. Mladen: Neke metode spašavanja u speleologiji	125
Garašić ing. Mladen: Upotreba kemijskog svjetla i fotočelija	224
Gašparac Donald: Prvi uspon na Triglav	189
Gašparac Donald: 200 godina poslige	233
Gilić Stanislav: Nedovršena reportaža iz istočnih Dolomita	17
Gomzi Milica: Tri srećkovića na Osoršćici	119
Hadžalić Šefko: Planinarski partizanski put »Bratstvo i jedinstvo«	256
Hofer Valent: Život je lijep	179
Jevtić Milorad: Pet decenija PD »Đerovica« u Peći	120
Jovanović Stanoje: U posjet bratskoj republici	216
Jovanović Vlastimir: Seniori na maratonu	196
Jovanović Vlastimir: Na istarskom planinarskom putu	251
Kantura Želimir: Dan kada su ljudi bili konji	117
Kantura Želimir: Velika Javorница u Kapeli	131
Keler Zvonimir: Planinarsko krštenje na Sv. brdu	108
Köhler-Kubelka dr Neda: Oluja na Crnopcu	167
Kopić Jakša: Iz predratnih kronika	121
Kosovac Adi: Jedan izlet na Bjelašnicu	199
Kovačević Tihomir: Dojmovi iz Bunovca	15
Kovačić Milivoj: S ovakvima valja početi	38
Kras Mislav: Bili smo na Kleku	29
Majnarić Vladimir: Dugi vrh i oko njega	207
Margetić Ante: Troglav i Dinarska visoravan	115
Onofri dr Ivo: Uspona Korčulana na Zmijsko brdo	75
Pasarić-Dubrovčanin Ratko: Selo uz Kupu podno brdâ	253
Perić Đuro: Bili smo na Đerovici	215
Poljak dr Željko: Nevolje transverzalaca	41

Poljak dr Željko: Čitaoci, sudite uredniku!	79
Poljak dr Željko: HPD i lječilište na Sljemenu	18
Poljak dr Željko: Izložba planinarske fotografije »Čovjek i priroda«	168
Poljak dr Željko: Planinarska fotografija u Hrvatskoj	169
Poljak dr Željko: Proslava triglavskog jubileja	187
Poljak dr Željko: Razočaranje na Argorahu-Ula	201
Prpić Dušan: »Koliko mladih planinara na Velebitu!«	40
Regner Boris: Sjećanje na jednog dobrog čovjeka i vrlog planinara	129
Regner Boris: Oproštaj od Božidara Kirigina	165
Rukavina Ante: Poštak	104
Rukavina Ante: Veterinarstvo na Velebitu	160
Rukavina Antonija: Izlet u velebitske ljepote	106
Ružić ing. Viktor: Riječke čakule o Učki	28
Santrić I.: Biokovo	143
Santrić I.: O bilju biokovskome	144
Schiavatto Mario: Mount Kenya	145
Sudnik Ivica: Planinarski savez Hrvatske 1948—1978	185
Sunko prof. Milan: Problem kadrova u planinarskoj organizaciji	219
Šoštarić Cvjetko: Oko Ravne gore	157
Šoštarić Cvjetko: Razgovor s Dragutinom Karažincem	159
Šoštarić Cvjetko: Međudruštveni savjet ZPP	prilog broju 3—4
Tollazzi Bojan: Peti uspon >100 žena na vrh Mosora<	193
Tomić Vinko: Osobitosti Vranice planine	171
Trajković Mladen: Čudesan svijet Đavolje varoši	242
Triglav — izziv drznim	62
Truhelka Agata: Grobovi u planini	166
Truhelka Agata: Tunel Kalovita Brda	248
Veljković Božidar: Utjecaj PD »Đerovica« na razvoj planinarstva u SR Srbiji	120
Veronek dr Ivo: Na Kleku 1925. godine	152
Veronek dr Ivo: Slike iz Gorskog kotara	190
Vidrić dr Kuno: Planinarstvo na planini Tari	67
Vidrić dr Kuno: Jablanik i Povlen u Valjevskim planinama	206
Vidrić dr Kuno: Eigerova stijena najopasnija u Evropi	218
Vilhelm Marijan: Ah, zašto sam zaboravio fotoaparat!	37
Vrbek Boris: Tehnika svladavanja Bunovca	10
Vrbek Boris: Jumar	177
Vukušić Danijel: Podgorskim padinama sjevernog Velebita	92
Zalica Slobodan: Ekstremni skijaški spustovi u planinama BiH	123

RAZNO

Alpinizam	32, 131, 218, 229, 258
In memoriam	43, 129, 130, 165, 227
Jubileji	44, 228
Naše organizacije	5, 85, 134
Novi putevi	44
Obavijesti	136
Orijentacija	78, 261
PS BiH	89
PSH	3, 6, 81, 169, 185
PSJ	145
Pisma uredništvu	45, 118, 179
Fredlažem	110, 167
Prvenstveni usponi	86, 132, 180, 259
Publicistika	46, 87, 135, 178, 221
Skijanje	37, 123
Speleologija	7, 33, 36, 49, 125, 156, 177, 221, 260
Transverzale	196, 232, 254, 256
Vijesti	6, 46, 87, 135, 181, 231, 262

ISPRAVCI

Broj 3—4, str. 69—70: valja dodati da je geografske skice crtao Ljubinko Subarić, a fotografiju doma snimio Slobodan Miletić.
Broj 5—6, str. 133: valja zamijeniti potpise ispod slika.
Broj 7—8, str. 178: U bilješci o Gabrijelu Jurkiću treba da stoji kao mjesto smrti Gorica (Livno), a ne Fojnica.
Broj 9—10, str. 220: u članku prof. Milana Sunka »Problem kadrova u planinarskoj organizaciji« ispremješani su redovi pa je poremećen smisao (pažljivim praćenjem teksta može se utvrditi ispravan redoslijed redaka).
Broj 11—12. U jubilarnom prilogu »PD Zagreb — matica 1948—1978« na str. 9. treba da stoji u 12. retku drugog stupca odozdo Maksimiljan umjesto Miroslav Plotnikov, a u 10. retku treba da stoji kao mjesto pogibije Bernina a ne Bernske Alpe.

PLANINARSKO DRUŠTVO ZAGREB-MATICA

1948-1978

JUBILARNA PUBLIKACIJA
Uredio prof. dr Vladimir Blašković

Poseban prilog časopisu »Naše planine« broj 11-12, 1978.

ZAGREB 1978

S A D R Ž A J

Plodonosna tri desetljeća	3
Vladimir Blašković	
Grupa Goranin	18
Eugen Kumičić	
Sekcija društvenih izleta	22
Vilim Strašek i Ljerka Lapuch	
Speleološka sekcija	24
Mirko Markulin	
Obnovljeni Alpinistički odsjek	25
Branko Puzak	
Skupina seniora	26
Vladimir Blašković	
Odlikovanja i priznanja	30
Duro Filips i Zvjezdana Gregorina	

	stranica	
Alpinizam	16, 17, 18, 202, 203	
Alpinistički odsjek	13, 140, 142, 160, 162	
alpinizam	61, 208	
Najveće alpinističke skupine	3, 15, 152	
alpinistički	43	
alpinistički	103, 121–122, 160, 161–163	
alpinističke	103, 121–122, 160, 161–163	
ZDS, DSR	69	
DSO	1, 3, 6, 61, 130, 162	
DSO	130	
DSO, predsjednik	43, 110, 112	
Predsjednik	110	
DSO, predsjednik	60, 125, 126, 128	
DSO, 120, 120, 202	127	
Slika na naslovnoj stranici	3, 127	
Pogled s Visočice na Liku	106, 117, 162, 202	
Foto: Vladimir Matz	105, 111, 162	

Plodonosna tri desetljeća

VLADIMIR BLAŠKOVIC

Neka je slobodno ovaj historiografski prikaz postojanja i rada Planinarskog društva »Zagreb-Matica« početi parafraziranim stihovima stare kajkavske elegije »Kip domovine« zagorskoga ilirca Pavla Štoosa: **Anda vu more vre vekivečno trideset je let kapnulo srećno...** Prva samostalna planinarska organizacija u Hrvatskoj poslije pobjednosnog svršetka narodnooslobodilačke borbe protiv nacifaističke agresije i okupacije naše domovine (1941-45) osnovana je u Zagrebu. Bilo je to **Planinarsko društvo Zagreb**, kasnije u naslovu prošireno i sadržajno preimenovano u **Planinarsko društvo »Zagreb-Matica«**. Osnovano je i počelo raditi 20. svibnja 1948.

Nije nezanimljivo, a nije ni beznačajno, da se tridesetogodišnji jubilej našega društva skladno uklapa u višestruki sklop historijskih zbivanja i značajnih povijesnih ozнакa jubilejima bogate godine 1978. Prema historijskom redoslijedu, tu je najprije šezdesetogodišnjica prijelomnog dana 29. listopada 1918., kad je hrvatski Sabor raskinuo veze s dvogubom carsko-kraljevskom habsburškom monarhijom. Tada su prse tuđinske državnopravne spone i vlastodržačke veze. Bilo je to **prvo naše narodno oslobođenje** i toga je dana bio ugrađen jedan od temeljaca Jugoslavije.

Zatim slijede dvije veoma značajne tridesetpetogodišnjice. Prva je **oslobođenje Istre** i ostalih poslije prvoga svjetskoga rata Italiji pripojenih dijelova (i krajeva) Hrvatskog i Slovenskog primorja i njihovo vraćanje matici zemlje, u rujnu 1943. Dva mjeseca kasnije dolazi do epohalnog zasjedanja i nadasve važnih odluka Antifaističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije u starodrevnom bosanskom gradu na Vrbasu i Plivi. Tada, **29. studenoga 1943.**, **AVNOJ u Jajcu ostvaruje vjekovne borbenе težnje naših naroda te postavlja i učvršćuje temelje suvremenoj i na prednjoj samoupravnoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji.**

Malo zatim, prije trideset godina, 27. ožujka 1948., drugi Tito sastavlja u Vili Weiss na Prekrižju u Zagrebu nedvosmisleno jasan odgovor na Staljinovu mučnu objedu i ponizujuću poruku povodom odlučnoga protesta Komunističke partije Jugoslavije protiv diskriminacionog stava Informbiroa prema Jugoslaviji i našim narodima. Odjek i posljedica toga odgovora dovoljno su poznate. One su samo još pojačale i cementirale ranije već zadobiveno poštovanje i međunarodni ugled Titova i Jugoslavije. Ne pobrojavajući ostale značajne jubileje vezane uz godinu 1978., neka je dovoljno pripomenuti, da su se sva ta povijesno značajna zbivanja najneposrednije odrazila i u društveno organiziranom životu i

radu planirana Hrvatske i Jugoslavije, a njihove posljedice i blagodati nisu mimošle ni našeg jubilarca Planinarsko društvo »Zagreb-Matica«.

Premda ovaj historiografski prikaz nije strogo koncipirana znanstvena studija, ipak možda neće biti suvišno i u ovakvom općem pregledu društvenoga života i rada istaći nekoliko načelnih misli o nekim pojavama i potrebama suvremenog planinarstva. Pri tome nije namjera raspravljati o aktuelnom i po mnogo čemu već akutnom pitanju: gdje i kako da čovjek najsvershodnije, ugodno i lijepo provede ono malo slobodna vremena što mu ga donekle još ostavlja ubitačna dinamika suvremene svagađnjice. Gdje, kada i kako što smirenje iskoristiti ono malo slobodnih trenutaka što nam ih prepotentnom velikodušnošću ponekad i ponegdje »daruje« suvremena hipertehnokratizirana životna stvarnost. Ovo naše svim i svačim impregnirano doba naprosto je ukliještio čovjeka poput čelične srednjovjekovne inkvizitorske djevice. Nešto takva, ili tome slično, ukliještilo je čovjeka i danas i sažima ga toliko snažno i bezobzirno, upravo surovo i nehumano, da je potrebno u potkožno životno tkivo i žilje ubrizgavati pogolemu količinu vedrine i optimizma, eda bi bilo moguće s uspjehom paralizirati nasrtaje pogubne apatičnosti, depresivne utučenosti i mrzovoljne indiferentnosti.

Danas je to pojava općenita i svudašnja u svijetu. Ona kao da raste, buja i širi se u nekoj posebnoj proporcionalnosti i u obrnutom razmjeru s tehničkom i ekonomskom razvijenostu nekoga kraja, regije, zemlje ili države. Možda upravo zbog toga, zbog naše veoma teške povijesne prošlosti i s njom uvjetovane prosvjetne i gospodarske zaostalosti, zbog toga što smo još uvjek u društvenom statusu i gospodarskoj kategoriji takozvanih zemalja u razvoju, u našoj domovini situacija u tom pogledu, čini se barem tako, ipak je bolja. Ako je to možda samo privid, neka barem onda i on tješi. No imajući u vidu sve ono što se dešava u drugim zemljama, izvan naše domovine, stanje kod nas s obzirom na dehumanizaciju ipak nije toliko mučno i teško kao u drugim tehnički visokorazvijenim i obogaćenim zemljama. Mi kao da smo se tek malčice odlijepili od dna tehnikratizirane ljestvice. Ipak, nismo obeshrabreni.

Usprkos mnogim našim slabostima, nedostacima, razočaranjima i »blagodatima« ubrzane urbanizacije, usprkos zabrinjavajućoj sociološkoj pojavi raslojavanja naše narodne okosnice i srži, našeg sela, ipak još nismo digli ruke od svega ni poslali sve do vraka,

Gušić Branimir, dr (Zagreb 6. 4. 1901 — Zagreb 6. 7. 1975), liječnik, otorinolaringolog, profesor i dekan Medicinskog fakulteta, doktor filozofije i akademik. Eminentan planinarski pisac, fotograf i predavač, propagator i organizator modernog alpinizma; posebno se istakao kao istraživač Dinarida. Autor je planinarskih vodiča po Medvednici (1924) i Durmitoru (1938), te suautor planinarsko-etnografskog filma o Durmitoru (1930). Član HPD već 1919. zatim suosnivač i predsjednik HTK »Sljemec«; prvi je predsjednik PDZ (1948) i PSH (1948).

nismo se ni zaklupčali u sebe poput sebeljubivih samoživaca ili pesimističkih dešperate. Znači, nismo još dotučeni snobovskom pseudokulturom ni poltronskim kukavičlukom. Još oko nas prosijava vedrina i struji optimizam. I to nas hrabri, održava i drži.

Da je sve to zaista tako, pored ostalih relevantnih činilaca bitno važan udjel vedrom životnom optimizmu i dragocjenoj životnoj radosti pridonose dva elementarna prirodna faktora, kojima naša domovina ne oskudijeva: **more i planine**. Dakle: **priroda**. Dodajmo odmah i ne zaboravimo: priroda je temeljni zdravstveni i rekreacioni činilac, ona je posvuda zanimljiva i lijepa, samo tu njezinu rekreacionu vrijednost, njezinu životvornost lijepa, samo tu njezinu rekreacionu vrijednost, njezinu zanimljivost i ljepotu treba znati uočiti, poznavati, razumjeti i — voljeti. **Suvremeni čovjek, prvenstveno stanovnik industrijskog naselja i grada, osjeća potrebu odmora, mira i rekreacione okrepe**. Dakle, traži osvježenje i olakšanje. Planinari, napose organizirani planinari najbolje znaju, da će svršishodno, korisno i potrebitno osvježenje i olakšanje prvenstveno naći u svježoj i još nedevastiranoj planinskoj prirodi.

U planini pronalazimo ono što nam nedostaje u gradu, na njegovom asfaltu i u njegovu smogu. U planini spoznajemo davno već izrečenu istinu, da je kretanje u planinskoj prirodi s izrazitim oznakama racionalnog planinarenja individualno nadasve vrijedno i korisno. U suvremenu svijetu, hipertrofirano mehaniziranom i motoriziranom, planinarsko kretanje i pješačenje napose je potrebno. Kao što sve ovo nije projicirano na papir i pisano kao neka naročita planinarska rasprava ni

sociološka studija, tako su i ove misli izrečene doduše bez nekih osobitih pretenzija, spontano i samo fragmentarno, no ipak s nastojanjem i željom, da podsjetite na potrebu boravka u planini, na rekreacionu vrijednost umjerenoga kretanja i svršishodnost racionalnog pješačenja i penjanja u planinskoj prirodi. U tome smislu, s tim i takvim poimanjem nepisanih temeljnih načela planinarske djelatnosti, bio je prožet i bogato ispunjen sadržaj tridesetogodišnjeg života i rada Planinarskog društva »Zagreb-Matica«.

Usprkos činjenici, da naše društvo proslavlja ove godine svoju tridesetogodišnjicu, premda su neka planinarska (izvanzagrebačka) društva opravdano već slavila ili namjeravaju proslaviti svoje životne pedesete i još starije godišnjice, ipak je **Planinarsko društvo »Zagreb-Matica« tradicionalno najstarije planinarsko društvo u Hrvatskoj i Jugoslaviji**. Tu prividnu anomaliju slobodno je objektivno istaći, a potrebno je i logički argumentirano obrazložiti.

Za bolje razumijevanje ove tvrdnje potrebno je (makar i u obliku digresije) napomenuti nekoliko ilustrativnih povijesnih i važnih društvenih istina. Općenito je poznata činjenica, da je prva planinarska organizacija u Hrvatskoj i na jugoistoku Europe osnovana 15. listopada 1874. u Zagrebu. Bilo je to Hrvatsko planinarsko društvo, u kome su prije malone šezdeset godina, neposredno poslije prvog svjetskog rata, bili članovi Viktor Šestina, Čiro Bronić, Ivo Lipovčak, Vladimir Blašković, Većeslav Zrnc, danas još uvijek

Lipovščak Ivo, dr (Zagreb 30. 11. 1889 —), diplomiранi pravnik i umirovljeni upravni rukovodilac; svestrani sportski reprezentativac i aktivni planinar, član HPD 1922, propagator planinarskog skijanja, funkcionar mnogih sportskih foruma. U prvom svjetskom ratu dobrovoljac je u Dobrudži (1916) odakle dolazi na Solunski front (1918) i borac je na Kajmakčalanu. Poslije drugog svjetskog rata predsjednik je Planinarskog odbora Zagreba (1945—48), predsjednik PDZ (1948—49) te osnivač i predsjednik Skupine seniora PDZ od 1954. do danas. Autor je mnogih planinarskih članaka i stalni pisac planinarskih vijesti u zagrebačkom »Vjesniku«. Prvi je počasni član PDZM.

planinarski aktivni članovi PD »Zagreb-Matica«. Osim njih u PDZM ima još nekoliko desetaka bivših članova HPD (neki od njih s višegodišnjim članskim stažom u HPD), a opće poznato je i to, da je **najveći broj bivših članova HPD danas učlanjen u sadašnje PDZM**. Ta činjenica nije nimalo beznačajna. Ona je čak bitno značajna i važna za pitanje o kontinuitetu i tradiciji planinarske društvene djelatnosti u Zagrebu. I tu se roje mисли, naviru povijesne istine i nužno se nameće spoznaja o vremenu i danima prošlostnih početaka organiziranoga hrvatskoga planinarstva.

Malena Hrvatska živjela je tada osiromašena i raskomadana u društveno-političkom okviru i državnim stegama tudinske sile i velevlasti. Usprkos nepovoljnem stanju i prisilama Hrvatska je ipak pridonosila dragocjenim zrnacima u riznicu evropske i svjetske kulture. Prisjetimo se samo velikoga eruditete Matije Vlačića Ilicika (1520-75), najplodnijeg pisca i dosljednog borca Reformacije; zatim Jurja Križanića (1618-83), autora opsežne »Politike« (ili »Politične dumí«), djela još i danas ljubomorno čuvanog u Sovjetskom Savezu i u cijelosti nepristupačnog proučavanju; tu je i genijalni znanstvenik, otkrivač neuklidovske geometrije, relativiteta i teorije kvanta Ruder Bošković (1711-87), pa fascinantni pronalazač i lucidni otkrivač prirodnih tajna, Ličanin Nikola Tesla (1856-1943), koji je kao istinski dobrotvor čovječanstva svojim dostignućima bio daleko ispred svoga i današnjega vremena ističući uvijek i svadje s ponosom, da mu je majka Srpskinja, a domovina Hrvatska.

Neka ne bude pogrešno protumačeno kao svojevrsna i nehinjena neskromnost, ali treba istaći, da osnutak planinarske organiza-

cije prije sto godina na ovoj našoj jugoistočnoj evropskoj političkoj vjetrometini, što su je izbrzdale osvajačke silnice imperijalističkih zavojevača u staro, srednje, novo i najnovije povijesno doba, također nije društveno beznačajna pojava. Doduše, maleno je to ali ipak dragocjeno zrnce u riznici hrvatske, jugoslavenske i evropske kulture. Taj značajni kulturni doprinos uvjetovale su **tri temeljne i po planinarski humanizam bitno važne oznake: ljubav prema prirodi, znanstvenost i rodoljublje**. Osnutak HPD-a bila je logična posljedica formalno neorganiziranoga planinarenja u Hrvatskoj, koje je prethodilo značajnoj godini 1974. Korijeni smisla i ljubavi za planinsku prirodu Hrvatske sežu u daleku prošlost, a svjedoči o tome i klasično djelo Petra Zoranića »Planine« ispisano »V Ninu Gradu« godine 1536. Daleki i duboki korijeni sežu, eto, u prvu polovicu 16. stoljeća, a možda (i vjerojatno) još i dalje.

U sto godina života i rada organiziranoga hrvatskog planinarstva nagomilani su raznovrsni rezultati jedne posebno značajne kulturne djelatnosti, jedne osobite društvene aktivnosti protkane istinskim humanitetom, nešebičnim druželjubljem i zdravom težnjom upoznavanja i svladavanja prirodnih osobitosti i rijetkosti. Mijenjajući što je nužno mijenjati, planinarstvo živi i danas kao što je postojalo i živjelo jučer. Ono nije petrificirano i u njemu se reflektira dijalektika prirode i društva. Zbog toga i živi, pa i treba da postoji usprkos epochalnim povijesnim zbivanjima, usprkos političkim plimama i osekama, što ih proživljava klasno podijeljeni Svet u ovome stoljeću. U tome Svetu nalazi se i naša domovina: tisućljetna Hrvatska i pola-stoljetna Jugoslavija.

Blašković Vladimir, dr (Karlovac 22. 4. 1901 —), geograf i prirodoslovac, profesor i prodekan Ekonomskog fakulteta (u miru), prvi doktor ekonomsko-geografske u Jugoslaviji. Istaknuti je planinarski pisac i autor historiografskih radova »Planinarstvo u Hrvatskoj« (1955) i »Povijest hrvatskoga planinarstva« (1974). Član HPD od 1921, osnivač HPD »Bilo« u Koprivnici (1928), član POZ-a (1945—48) suosnivač PDZ i njegov predsjednik (1940—52), član uprave PSH (1949—50) te višegodišnji član uredništva i savjeta časopisa »Naše planine«. Počasni je član PDZM i PD »Bilo« Koprivnica.

U takvome spletu povijesnih činjenica i vremenskog stvaranja organizacionih planinarskih društvenih mogućnosti, postoji i put čvrste hridi strži znanstvena istina: Hrvatsko planinarsko društvo prva je moderno i potpuno organizirana hrvatska i jugoslavenska planinarska društvena zajednica, osnovana godine 1874. u Zagrebu. Poslije drugog svjetskog rata i naše epohalne narodnooslobodilačke borbe (1941—45), **prvo poslijeratno planinarsko društvo i prva samostalno organizirana planinarska društvena zajednica u oslobođenoj Hrvatskoj**, a sljedstveno tome i stvarni nasljednik i čuvar planinarske tradicije Zagreba sadašnji je naš tridesetogodišnji jubilarac Planinarsko društvo »Zagreb-Matica«. Pravidnu anomaliju, što neka planinarska društva u Hrvatskoj proslavljaju pedeset i više godina svoga postojanja i rada, a mi u Zagrebu, eto, zadovoljavamo se sa »samo« trideset godina, lako je objasniti.

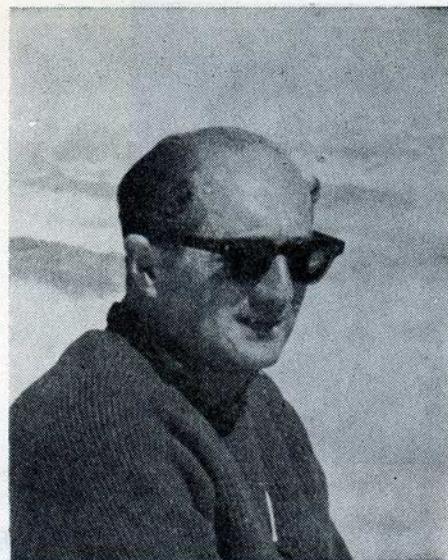
U novim, revolucionarno izmijenjenim i prevrednovanim društvenim uvjetima, hrvatsko planinarstvo — jednako kao i slovensko, srpsko i cjelokupno jugoslavensko — našlo se neposredno poslije rata temeljito rasparčano, razdrobljeno i organizaciono razbijeno unutar tada novoformiranih oficijelnih organizacija fizičke kulture. I sport, i šah, i planinarstvo — sve pod jednom kapom, jer, eto, veoma je širok pojam fizičke kulture. Sve je to bilo najprije sjedinjeno u Fiskulturnom odboru Jugoslavije (FOJ) i malo затim u Fiskulturnom savezu Jugoslavije (FISAJ). Uskladeno s federalnim načelima Ustava, analogno FISAJ-u, hrvatski su se planinari našli organizaciono povezani u Fiskulturnom savezu Hrvatske (FISAH), ali samo kao članovi sportskih ili takozvanih fiskulturnih društava. Tko hoće i može, neka

sada zamisli i opravda društvenu radnu zajednicu sportske »plemenite vještine« snažnog boksačkog razbijača čeljusti i smirenu altruističku racionalnost planinarskog entuzijastice i visokogorskog penjača ili alpiniste.

Razumljivo je, da se takva organizaciona sportsko-planinarska mezalijansa nije mogla održati i doskora, početkom 1948., uz punu mjerodavnu suglasnost društveno-političkih faktora i foruma, uspjelo je ostvariti organizaciono osamostaljenje planinarske društvene zajednice, ali pod tada odlučno istaknutim uvjetom: **u svakome mjestu ili gradu samo jedno planinarsko društvo**. Time se nastalo sprječiti nezdravu i društveno štetnu pojavu nesolidne konkurentnosti, ekskluzivnosti, sektašenja i zatrovanih međudruštvenih odnosa, što se negativno i podosta manifestalo u predratnom planinarskom životu. **Tako je i u Zagrebu osnovano samo jedno društvo: Planinarsko društvo Zagreb**. Tako su se već u početku postojanja jednog i jedinstvenog planinarskog društva u Zagrebu (PDZ) u njemu našli ne samo mnogobrojni članovi bivšega HPD-a nego, uz posve novo članstvo, i članovi ostalih predratnih planinarskih društava Zagreba (Prijatelj prirode, Runolist, Sljeme i još neka brojčano mala i manje značajna društva).

Doskorašnjim ublaženjem prvobitne organizacione krutosti »jedno mjesto — jedno društvo« i kasnijim osnivanjem novih (i većeg broja) samostalnih planinarskih društava u većim mjestima i velikim gradovima, osnovana su i u Zagrebu nova planinarska društva (kojima je u većini srž činilo članstvo bivših sindikalnih sekcija PDZ-a), ali većina bivših članova HPD-a ostao je i nadalje u PDZ-u dajući tome svome maitčome društву ne samo planinarsku, napose alpinističku

Lučić-Roki Petar (Vis 26. 10. 1916 —), šef računovodstva Veterinarskog fakulteta, istaknuti planinarski pisac i alpinista, vrstan fotograf i predavač. Prijе rata član je HPD »Mosor« u Splitu i Matice HPD Zagreb; član je POZ-a (1945—48), a PDZ od osnutka do danas; prvi je pročelnik Alpinističke sekcije PDZ i predsjednik društva (1952). Od osnutka PSH član je njegove uprave i glavni urednik »Naših planina« (1949—58). Bio je predstavnik hrvatskoga planinarstva na stručnim zasjedanjima u domovini i inozemstvu. God. 1967. redigirao je reprezentativnu fotomonografiju »Planine Jugoslavije«.

iskustvenu vrijednost i sadržajnu radnu solidnost nego i stvarno pravo čuvanja i njeđovanja svijetlih i najplemenitijih tradicija zagrebačkoga planinarstva. Konstatirajući te činjenice bilo bi veoma pogrešno, pa i nečasno, obescijeniti ili ma kako umanjiti i obezvrijediti rad bilo koje druge planinarske organizacije u našem gradu, ponajmanje pak Planinarskog saveza Hrvatske, koga opravданo i logično smatramo kao sporazumno i potrebnu asocijaciju i nosioca tradicije svih planinarskih društava Hrvatske.

Takav splet povijesnih društvenih zbivanja planinarskih organizacija u Zagrebu i Hrvatskoj uvjetovao je, da u Zagrebu ni jedno planinarsko društvo ne može (zasad) formalno slaviti više od trideset godina svoga postojanja i rada, dok su u drugim gradovima i mjestima, zbog preuzetih naslijednih starih svojih imena (bilo kao podružnice HPD-a ili inače) i nedubioznog čuvanja mjesnih planinarskih tradicija, moguće jubilarne društvene proslave »starije od Zagreba«. Međutim, to nije nikakva nevolja ni nesreća. Kako god okretali društvenu kolajnu Planinarskog društva »Zagreb-Matica«, ona je svijetla, časna, društveno-politički besprijeckorna i plodna društveno korisnom planinarskom djelatnosti. To je ono, što nas ispunja smirenim zadovoljstvom, da možemo ne samo planinarskoj nego i ostaloj javnosti bez ikakve strepnje i stida prezentirati rezultate našeg tridesetogodišnjeg života i rada.

Veoma složeni bili su uvjeti rada zagrebačkih planinara u prvim poslijeratnim godinama, kad smo 20. svibnja 1948. održali osnivačku skupštinu Planinarskog društva Zagreb,

prvog poslijeratnog planinarskog društva u Hrvatskoj. Sadašnji je to tridesetogodišnji jubilara PD »Zagreb-Mtaica«. Slijedećeg dana, 21. svibnja, održana je konstituirajuća i prva radna sjednica novoizabrane uprave društva, i kako je tada počeo obnovljeni poslijeratni planinarski rad tako on nije prestao ni bio prekinut ni jednoga dana sve do danas.

Taj rad zaista nije bio beznačajan. Nije pretenciozno ni preuveličano ustvrditi, da je taj rad usprkos povremenim plimama i osečkama, koje neminovno nadolaze u svim društvenim i radnim organizacijama, ipak u svojoj konačnici bio plodonosan i takav, da se njime može ponositi. On je bez sumnje na čast sveukupnom hrvatskom i jugoslavenskom planinarstvu. Budući da ne bi bilo u skladu s dobrim običajima civilizirana svijeta ovaj prigodni historiografski pregled i osvrt preopteretiti mnogim detaljima i opširnim prikazom društvenoga rada u proteklih trideset godina, neka bude dovoljno sada i ovdje sažeti iznijeti nekoliko najosnovnijih historiografskih konstatacija i bitno važnih i značajnih činjenica iz veoma raznolikog i stručno dobro organizirane društvene djelatnosti. Pritom autor ovoga jubilarnog priloga neće pogriješiti i neka mu ne bude zamjereno, ako se posluži ponešto izmijenjenim i skraćenim, a ponegdje i popunjениm svojim tekstom i prikazom rada PD »Zagreb-Matica«, objavljenim prije pet godina u »Našim planinama« (XXV, 1-2, Zagreb 1973).

Prvi upravni odbor PDZ-a bio je sastavljen ovako: predsjednik akademik prof. dr Branimir Gušić, prvi potpredsjednik dr Ivo Lipovščak, drugi potpredsjednik Josip Mesarić, prvi tajnik Slavo Brezovečki, drugi (profesionalni) tajnik Stjepan Piljek, blagajnik Janko Zupanc, ekonom Vlado Hladnik, pročelnik

Pačkovski Ivan (Gornji Vakuf 13. 7. 1918 — Zagreb 25. 11. 1959), diplomirani pravnik, član PDZ od osnutka i njegov zaslužni predsjednik (1952—59) radeći mnogo na dovršenju i unutarnjem uređenju doma na Puntijarki, koji nosi njegovo ime. Bio je član Izvršnog odbora PSH i Nadzornog odbora PSJ.

Alpinističke sekcije Pero Lučić-Roki, pročelnik Kulturno-prosvjetne sekcije prof. Vladimir Blašković, pročelnik Sekcije za vodiče i markacije Vlado Kalanj, pročelnik Foto-sekcije Ivan Franić, pročelnik Građevinske sekcije ing. Pavao Godek, referent za pravne poslove dr Zlatko Majtin; odbornici bez posebnog zaduženja: ing. Lota Arh, Drago Belačić, Josip Grubanović, Vinka Ivasović, Alekса Lehpamer, Darinka Nagy i Viktor Šetina. U nadzornom su odboru bili: predsjednik Stjepan Brlečić te članovi Karlo Acman, Frido Jamšek, Branko Kiralji i Tomislav Šicel. Međutim, ubrzo nakon konstituiranja došlo je do znatne izmjene u tom prvom odboru. Najprije se zahvalio na povjerenju i časti predsjenika akademik Gušić, motivirajući svoju ostavku preopterećenjem ostalim dužnostima (bio je glavni tajnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, dekan Medicinskog fakulteta i još nekoliko društvenih izvanplaninarskih funkcija), a dužnost predsjednika preuzeo je njegov prvi zamjenik **dr Ivo Lipovščak**, koji je tako postao i stvarno bio predsjednik društva u prvoj radnoj godini.

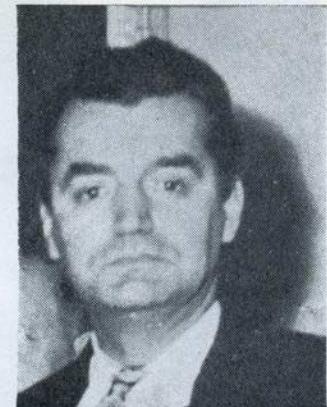
Malo zatim došlo je do dalnjih promjena u upravi PDZ-a. Osnivanjem Planinarskog saveza Hrvatske (20. lipnja 1948, dakle mjesec dana poslije osnutka PDZ-a), zbog preuzimanja dužnosti u Savezu prestali su biti članovi uprave PDZ-a Josip Mesarić, Slavo Brezovečki, Janko Zupanc, Pero Lučić-Roki, dr Zlatko Majtin i prof. Vladimir Blašković, a u upravu PDZ-a kooptirani su: Haso Drljević, Zlata Halmi, Mirko Markulin, ing. Branko Matić, Andrija Orlić, ing. Prosper Sarjanović, Martin Slezak, Zlata Šantek i Anči Štefanek. Povećanje broja odbornika bilo je uvjetovano naglim povećanjem društvenih članova i proširenjem planinarske djelatnosti, napose osnivanjem stručnih sekcija, a posebno još (kao osobita novost) **planinarskih sindikalnih grupa**. Pri kraju prve radne godine (do ljeta 1949) postojalo je u PDZ-u 114 sindikalnih

planinarskih jedinica s 3375 članova, što je tada bilo oko 30% organiziranih zagrebačkih planinara. Neosporno, planinarstvo je ozivjelo i svaki slobodni dan — nedjelja, praznik ili blagdan — bio je u znaku skupnih izleta i posjeta planinama, a sve to bilo je smisljeno, organizirano i ostvareno u PDZ.

Vjerodostojna povjesna dokumentacija o društvenom radu sadržana je prvenstveno u sačuvanim izvještajima i zapisnicima godišnjih skupština, odborskih sjednica, sekcijskih i ostalih sastanaka. Na žalost, ta dokumentacija u mnogo čemu je nepotpuna, a nije uvijek ni dovoljno pouzdana, bilo zbog nevjesta pisca i sastavljača ili zbog nedovoljne tehničke usavršenosti sastavljanja, pisanja i (napose) prepisivanja izvještaja (najčešće su nedostajali stenogrami, a nije bilo ni mikrofonskih traka). Taj nedostatak ipak je moguće djelomično nadoknaditi, napose za prve godine društvena života, kako pamćenjem živih još članova-svjedoka tako, i još više, dragocjenim osobnim bilješkama i uredno vodenim dnevnicima nekolicine planinarskih entuzijasta. Primjer takve vrijedne pisane riječi i vjerodostojne dokumentacije sadržan je i u sačuvanoj »kronici društva« nedavno preminuloga mirnog, skromnog i savjesnog planinarskog radnika, rođenog Zagrepčanina Stjepana Piljeka (1912-75), prvog profesionalnog tajnika PDZ-a. Evo nekoliko sažetih i veoma zanimljivih podataka iz Piljekove »kronike«.

Prvih dana postojanja PDZ-a Piljek bježi, da je osnivačka skupština društva održana (20. V.) u prostorijama KUD »Vladimir Nazor« (bivše »Kolo«), a slijedećega dana prva odborska sjednica u Ilici 21. Prostorije za poslovnicu i sastanke sekcija preuzete su 23. svibnja u Marićevu prolazu. **Prvi društveni izlet PDZ-a održan je 23. svibnja na Sljeme**, a u ponedjeljak, 24. V., počelo je redovito uređovanje u poslovnicu. Delegati društva Slavo Brezovečki i Janko Zupanc prisustvovali su

Stefanac Ivan (Maglaj 1915 — Zagreb 25. 5. 1977), diplomirani pravnik, miran i veoma solidan planinarski aktivista, član PDZ i njegov odbornik; poslije smrti Pačkovskoga njegov nasljednik na odgovornoj dužnosti predsjednika društva (1959—61).

6. lipnja u Ljubljani osnutku Planinske zvezde Slovenije. **Alpinistička sekcija** — prva društvena sekcija — osnovana je 8. VI, sekcija za markacije 10. VI, foto-sekcija 11. VI, a kulturno-prosvjetna 14. VI. Alpinistička sekcija markirala je put na Okić 20. lipnja i čistila stijenu Okića za potrebe alpinističkih vježbi. Istoga dana održana je osnivačka skupština Planinarskog saveza Hrvatske, a Markacijska sekcija organizirala je svoj prvi radni izlet na medvedničku Hunjku. Osnivanju Planinarskog saveza Jugoslavije u Beogradu, 17. srpnja, prisustvovali su kao delegati Hrvatske članovi našega društva, ujedno članovi PSH prof. Vladimir Blašković i Slavo Brezovečki. Prethodnim razgovorima o osnutku PSJ u Beogradu prisustvovao je Pero Lučić-Roki.

Toliko i tako Stjepan Piljek u svojoj zanimljivoj kronologiji s time, da je pribilježio još jedan osobiti podatak: PDZ je 12. lipnja preuzeo na korištenje planinarsko-ugostiteljski objekt privatnika Prekratića na Medvednici. S tim objektom bilo je kasnije mnogo muke i pokore, čemu je znatno pripomogla činjenica, da se taj objekt nije nalazio na upravnom području grada Zagreba nego kotara Stubica.

U prvim godinama postojanja PDZ-a intenzivnim se radom isticao Alpinistički odjek. U njemu su — pored ostalih članova — s osobitim uspjehom djelovali najeminentniji zagrebački alpinisti (pobjojano alfabetskim redom) Brezovečki Slavo, Brlečić Stjepan, Gropuzzo Ivo, Kučan Nino, Lučić-Roki Pero, Mesarić Josip, Mihaljević Krešo, Plotnikov Makso, Rakoš Edvin, Šantek Vjekoslav, Zgaga Mirko. U prosincu 1948. održan je višednevni tečaj s alpinističkim vježbama na Kamenim svatovima u Medvednici i na Okiću. Tečaj je završen penjanjem tridesetoricu alpinista u stijeni Kleka, što je tada bio izvanredan uspjeh zagrebačkih alpinista. Kasnijih godina zapažene penjačke rezultate ostvarili su alpinisti Ivo Babić-Gjalski, Leander Kukec, Vlado Matz, Zlatko Smerke i Dragica-Dada Pirc, prva oficijelna alpinist-

kinja PSH. Posebno mjesto među alpinistima-članovima PDZ-a zauzima Miroslav Rothschild, koji je višegodišnji službeni boravak u Etiopiji alpinistički iskoristio na uspone u afričkom visokogorju. Godine 1954. uspeo se (s jednim Englezom) na Kilimandžaro (5890 m), a godine 1956. na najviši vrh Etiopije Ras Degen (Ras Dashan, 4620 m).

Povremeno slabljenje alpinističke aktivnosti uvjetovalo je, doduše, organizaciono povezivanje s ostalim sekcijama (npr. OAS = omladina, alpinisti, skijaši), ali do prekida alpinističkoga rada nije dolazilo. Čak i kritičnih godina (1964—65) bilo je radno povezano četvero alpinista i 11 pripravnika (+ 15 potencijalnih alpinista-članova PDZ) s ukupno 28 ostvarenih penjačkih uspona.

U trodecenijskoj alpinističkoj prošlosti PDZM bilo je i bolnih tragedija, bez kojih kao da alpinizam ne može biti. Prigodom penjačkih pohoda i pothvata u stijenama naših i stranih planina **smrtno su stradali**: Josip Komen (1925—48), apsolvent Tehničkog fakulteta u Zagrebu, poginuo u zapadnoj stijeni Sljeme u masivu Durmitora 29. kolovoza 1948; bila je to prva poslijeratna žrtva alpinizma u Hrvatskoj. Godine 1953. i 1954. bile su osobito nesretne — u dvije godine pet tragedija — ovim redom: Ivo Babić-Gjalski (1927—54), asistent teoretske fizike na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, poginuo u stijeni Kleka; Milan-Daldo Šafran (1926—53), na povratku s Prokletija sam se otputio na Postingrad u Boki Kotorskoj i smrtno se unesrećio na Vilinskoj stijeni; zatim: dr ing. Miroslav Plotnikov (1909—54), primjeran alpinista smrtno stradao u ledenoj pukotini Bernskih Alpa; Mladen Škreb (1934—54), smrznuo se u zaledenom bespuću Prenja; Drago Belačić (mladi, 1939—54), stradao u stijeni Kleka. Nikola-Miha Mihoković (1947—67), student kemijske, alpinistički aktivista, naden je 14. listopada 1967. mrtav pod zapadnom stijenom Planjave; Miroslav Rothschild (1916—69), smrtno se unesrećio 24. srpnja 1969. prigodom pohoda grupe članova PDZM na vrh Mont Blan-

Rihtman Zvone (Sušak 22. 8. 1899 —), predsjednik Višeg privrednog suda (u miru) i član Savjeta Republike. Predratni alpinist, koji usprkos godinama još uvijek svakogodišnje penje na Triglav. Član PDZ od 1951; bio je član uprave društva, njegov potpredsjednik i predsjednik (1961—67), a više godina bio je i predsjednik Suda časti PSH. Mirnoća, staloženost i objektivnost u radu pribavila mu je sveopće priznanje i poštovanje.

ca; Vladimir Matz (1931—1977), istaknuti zagrebački alpinista, smrtno je stradao (2. I) prigodom novogodišnjeg penjanja na zasiježeni Grintavec. Devet života, devet tragedija i — neka im je trajni spomen među alpinistima i ostahim poklonicima planinske prirode.

Posebno korisnim planinarskim radom istakla se (napose u godinama 1948—54) **Sekcija za markacije**. Broj njenih članova nije bio velik, no sve su to bili marljivi planinari s osobito razvijenim smisalom i nesebičnim zalašanjem za društvenu zajednicu i akutne probleme planinarstva. Ne želete nikoga od njih na bilo koji način povrijediti ni obescijeniti, nije moguće prešutjeti imena onih pregalaca, koji su u prvim godinama obnovljene poslijeratne planinarske djelatnosti znalačkim i napornim stručnim radom bili u prvim redovima društvene aktivnosti. Među njima su prednjačili Zlatko i Zlata Juretić, Viktor Mlinarić, Vjekoslav Šantek i Stjepan Piljek. Već u prvoj godini postojanja PDZ-a markacijska sekcija označila je ili obnovila stare planinarske oznake na 25 putova i staza te markirala 135 podzemnih žlebova i kanala u raznim pećinama našega krša, napose u medvedničkoj spilji Veternici.

Kao što je osnivačka skupština Planinarskog društva Zagreb godine 1948. značila uspješan zalet i dobar početak novog i značajnog razdoblja ne samo zagrebačkog nego i hrvatskog planinarstva, tako je i **prva redovita glavna godišnja skupština** imala osobito društveno-političko značenje. Održana je 17. studenoga 1949. u dvorani Centralnog narodnog sveučilišta. Otvorio ju je i vodio dr Ivo Lipovčak. Društvena i životna zbivanja u našoj domovini bila su tada posebno složena. Bi-

lo je to u jeku staljinističkog pritiska i zlurade hajke Informbiroa na ratom opustošenu jugoslavensku zemlju. U tadašnjim prilikama i osobitim uvjetima, prigodom rješavanja bilo kakvih društvenih pitanja i održavanja godišnjih skupština društvenih organizacija, pretvodni razgovori s mjerodavnim političkim faktorima bili su razumljivi, opravdani i neophodni. Tko to ne može (ili neće) razumjeti — uzalud mu je objašnjavati. Rezultat takvih preliminarnih razgovora bio je izražen i prihvaćen u prijedlogu, da jedan član novoizabranih predsjednika PDZ-a bude u neposrednom i stalnom kontaktu s političkim rukovodstvom. (Neka se ne zaboravi: bila je to godina 1949.)

Kandidacionu listu nove uprave PDZ-a predložio je skupštini Haso Držić i ona je prihvaćena jednoglasno. Skupština je izabrala za predsjednika **prof. Vladimira Blaškovića**, koji je na konstituirajućoj sjednici nove uprave, 23. XI. predložio da mjesto ranije predviđena dva budu izabrana tri potpredsjednika, i to: prvi (predviđeno) Jura Brozičević, drugi (predviđeno) Belizar Bahorić i treći (nepredviđeno) dr Ivo Lipovčak. Nepunih mjeseci danas kasnije, na sjednici 14. XII., dr Lipovčak zahvalio se na funkciji i članstvu u upravnom odboru. Prvi potpredsjednik Brozičević, profesionalni politički radnik, čovjek plemenit i dobar, kao dobar kruh, planinar nije bio nikad ni prije ni poslije. Ako se pak planinarenjem može nazvati četverogodišnje partizansko ratovanje i veranje po urvinama, gudurama i stijenju Kapele i primorsko-goranskoga krša, onda je naš dobar drug Jura bio zaista vrstan i primjeran planinar. Drugi potpredsjednik Belizar Bahorić bio je tada još student, a danas je istaknuti kipar i profesor Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu.

Ryšlavy Josip (Kaštelir, Istra 25. 3. 1901 —), ekonomist, umirovljen kao pomoćnik direktora Imunološkog zavoda. Već kao student EKV-škole bio je aktivan planinar, a poslije rata član PDZ, za- tim njegov odbornik, potpredsjednik i predsjednik od 1971. do danas. Bio je član Glavnog odbora PSH (1971—74), član je POZ-a i njegov potpredsjednik te član konferencije SFK Zagreba. Jedan je od organizatora i stalni sudionik susreta »Bratstvo-Jedinstvo«.

navlještevi, način otvoriće se u srednjoj 212 sletimo
la otočanog je otvrdi id en stolac učinioši u
Družbeni, zimski, na Grada

Nastavljujući već ranije dobro započeti rad, PDZ proširuje stručnu djelatnost osnivanjem 15. studenoga 1949. Špiljarske sekcijske, prve planinarske speleološke organizacije u Hrvatskoj. Inicijator osnutka te sekcije bio je pasionirani speleolog-amater Vladimir Redenšek, kome su u tom organizacionom nastajanju i radu svesrdno pomagali također pasionirani speleolozi-amateri i prokušani planinari Vladimir Horvat (graditelj medvedničkih petstotina stuba) i srednjoškolski nastavnik, prirodoslovac Mirko Markulin. Poseban organizacioni status imala je već ranije, 19. travnja 1949. organizirana autonoma Planinarska grupa Narodne studentske omladine Sveučilišta u Zagrebu, osnovana sporazumno između republičkog rukovodstva Narodne omladine i PSH, ali pod patronatom PDZ-a. Doskora se ta planinarska grupa posve osamostalila i počela djelovati kao PD Sveučilišta »Velebit«. Iste godine, u ožujku 1949., osnovana je i stručna knjižnica društva s oko 750 katalogiziranih naslova u početku djelovanja knjižnice, za čije se kasnije sređenje mnogo brinuo dr Mirko Marković. Danas knjižnica ima oko 1000 brojeva evidentiranih samo stručnih naslova.

Uporedno s osnivanjem stručnih radnih sekcija i sindikalnih planinarskih grupa rastao je i broj društvenoga članstva te je od nešto preko dvije tisuće članova PDZ-a krajem godine 1948. (uplaćenih članarina bilo je 2008) taj broj povećan do kraja 1949. na 12.342, a do kraja slijedeće (1950) godine na nešto preko 19.000. Sigurno je, da je to bio i ostao do danas najveći broj članova u jednom planinarskom društvu Hrvatske, a možda i Jugoslavije. Ako je pak suditi po raznolikim oznakama

svremene društvenosti i njene perspektivnosti, taj broj neće se više u nas ponoviti. Premda je u međuvremenu uspjelo uz razumijevanje i pomoći političkog profesionalca druga Riske pronaći i osigurati nove, mnogo veće i podesnije prostorije, u kojima se društvo nalazi i danas (Bogovićeva ulica 7), ipak je toliki broj članova predstavljao osjetljivu kočnicu željenoj i planiranoj dinamici rada takvoga mamut-društva. Mučnu prostornu situaciju nisu mnogo ublažavale ni pomoćne prostorije dobrohotno stavljenе na dispoziciju društva za održavanje redovitih tjednih sastanaka (napose za planinarske sindikalne grupe) u dvo-ranama sindikalnih organizacija i nekih škola (ovo posljednje naročito zahvaljujući sretnoj okolnosti, da je predsjednik društva bio 1949—50. godine šef školstva za grad Zagreb).

Zbog toga i usprkos tada još poštovanom načelnom sporazumu inicijatora planinarske reorganizacije (god. 1948), da svaki grad ima samo jedno planinarsko društvo, prišlo se ubrzano osnivanju novih samostalnih planinarskih društava na području Zagreba. Ostvarujući u sporazumu s Planinarskim savezom Hrvatske reorganizirani plan i program otpočeo je temeljito prestrukturiranje Planinarskog društva Zagreb. Dotadašnje brojčano najjače sindikalne planinarske grupe potpuno su se osamostalile prerastajući u novoformirana planinarska društva. Taj proces počeo je u godini 1950.

Prva se od PDZ-a otcijepila najveća i planinarski najagilnija planinarska sindikalna grupa željezničara osnivajući PD »Željezničar«. Vrlo brzo su ih slijedili sveučilištarci i osnovali svoj PDS »Velebit«, a onda su poput snježnog usova slijedili u kratkim vremen-

Markulin Mirko (Križevci 27. 9. 1897 —), srednjoškolski nastavnik u miru, prije rata član HDP-a; član PDZ od 1948, suosnivač Špiljarske sekcije i njen pročelnik od 1950. do danas. Marljiv je i osobito vrijedan istraživač pecina i ostalih pojava krša, predavač je i popularizator speleologije, a objavio je i veći broj stručnih članaka.

skim razmacima eksodusi i osamostaljivanje PD »Sljeme«, zatim PD »Runolist«, pa onda PD »Grič«, PD »Grafičar«, Prijatelj prirode i tako redom. Kao što pčele radilice izljeću iz matične košnice tako su se otcjepljivala i osamostaljivala mnoga današnja zagrebačka planinarska društva. Ne sva, ali pretežan njihov broj razvio se od bivših sindikalnih grupa PDZ-a. Zbog toga je razumljivo i opravdano, da je to društvo prije trinaest godina uz punu i bezrezervnu suglasnost Planinarskog saveza Hrvatske i drugarskih planinarskih društava Zagreba proširilo svoje prvobitno ime u **Planinarsko društvo »Zagreb-Matica«**. Pri tome nije postojalo ni ranije, a daleko je i sada pomisao na bilo kakav paternalistički ili tome sličan značaj toga imena. Bio je to i ostao posve normalan i opravdan društveni razvojni proces.

Ipak, potrebno je zabilježiti, da promjena i proširenje imena PDZ dodatkom »Matica« nije proteklo bez dušobrižničkog mudrotočja. Promjena imena nije postignuta jednostavno ni lako. Misao o promjeni imena javila se već ranije povodom jubileje 80-godišnjice planinarstva u Hrvatskoj, ali ostvarenje te zamisli bilo je osjećeno. Želim, da ovo ne bude neskromno: inicijator i predlagač takve promjene bio je pisac ovoga prikaza. Ali, od prijedloga tada ništa. Suprotstavila mu se (izvan krugova PDZ-a) tipična malogradanska sitničavost loše servirana na pladnju kvaziprogresivne političke argumentacije povezujući je s iskonstruiranim nekakvim naslijednim težnjama bivših članova HDP-a. Ipak, na kraju je prevladao razum i — kao što i treba — pobijedila je istina. Neka bude jednom za svagda javno istaknuto, da su tadašnjem smirivanju duhova i prevladavanju razboritosti uvelike pomogla dvojica prerano umrlih profesionalnih političara: član našega društva i narodni heroj Veco Holjevac i tadašnji član Gradskoga

komiteta SK Zagreba Pero Pirker. Prešućivati tu činjenicu zaista ne bi bilo ni dostoјno ni pošteno.

Razvijajući planinarsku aktivnost u brojnim svojim sekcijama i odsjecima, PD »Zagreb-Matica« ostvarilo je u trideset godina svoga postojanja rezultate i stručne planinarske zadatke, koje bi u kvantifikacionim pokazateljima bilo moguće prikazati u impozantnim brojkama i grafikonima. Bili bi to signifikatori s mnogobrojnim tisućama sudionika planinarskih izleta i uspona, s višestrukim ekvatorskim dužinama propješačenih kilometara, sa stotinama savladanih i prepenjanih stijena, čitavim labirintom prokrstarenih i preplaženih podzemnih rovova, kanala i bezdanih propasti krša i još mnogo toga. Tu se nižu briljanti uspjesi odvažnih mlađih alpinista i njihovi podvizi u stjenama naših Dinarida, Rodopida, Savinjskih visokih planina i divotnih Julijaca. Tu su prave akrobatičke neustrašivih alpinista i visokogorski usponi ne samo ambicioznih omladinaca i stručno zainteresiranih vodiča i speleologa već i srednje i vješto vođene grupe »Goranin«. Tu su također i primjerno organizirani planinarsko-turistički izleti planinarskih seniora. Tu je, eto, sakupljen i zgusnuto sabran u prepun bokor planinarskih i planinskih doživljaja trodecenijski rad i napor sveukupnog članstva PD »Zagreb-Matica«.

U tim sažetim zbirnim pokazateljima sadržana su kretanja naših članova širom planinskih područja i slikovitih pejzaža dinarskog, rodopskog, alpskog i ostalog evropskog velegorja s planinarsko-turističkim uspjesima i alpinističkim triumfima na Mont Blancu, Monte Rosi, Matterhornu, Jungfrau i Eigeru, u Dolomitima i njihovom osebujnom trozubu

Kumičić Eugen (Zagreb 5. 3. 1916 —), komercijalist (sada već u miru) i jedan od najpopularnijih zagrebačkih planinara. Prije rata bio je član HTK »Sljeme«, a u PDZ je od 1948. Suosnivač je i pročelnik grupe »Goranin« od osnutka do danas ističući se uspješnim organizacionim društvenim radom, planinarskom fotografijom i veoma dopadljivim predavanjima. Stalni je član društvene uprave i višegodišnji potpredsjednik PDZM.

Tre Cime (alias Drei Zinnen), na Grossglockneru, Zugspitze, Dachsteinu i ostalim divovima vječnog leda, u češkim Krkonošama i slovačkim Tatrama, na bugarskoj Vitoši i Rili, na vulkanskim čunjevima Vezuva i Etna, na talijanskim Apeninima i španjolsko-francuskim Pirenejima i još kojekuda. Od sjeverno-ga rta Europe do jugozapadnog tjesnaca Gibraltarata. Sve to bilo je okrunjeno djevelnjem predstavnika PD »Zagreb-Matica« u zajedničkom podvigu jugoslavenskih alpinista na Kavkazu. Istoču se još usponi u području azijskog velegorja Himalaja, Ararata i Demavenda, afričkog Kilimandžara i Atlasa te južnoameričkih Anda. Posebna pažnja bila je oduvijek posvećivana planinama naše domovine, Gorskem kotaru, Velebitu, Dinari, Mosoru, Biokovu, planinskomu vijencu oko Boke Kotorske i ostalim visovima erozivno i korozivno izbrazdanog vapnenjačkoga gorja na jugoistoku Europe. Najprisniju pak planinarsku ljubav zarobila je stvarna kolijevka hrvatskoga planinarstva, stara naša Medvednica sa susednjim Samoborskim gorjem.

U bogatome spletu mnogostrukih planinarskih uspjeha naročito se ističe **prvenstveni planinarsko-skijaški prijelaz duž zasnježene grbine Velebita**, od prijevoja Prezid na jugoistoku (od ceste Gračac—Obrovac) do prijevoja Oltari na sjeverozapadu (do ceste Krasno—Jurjevo). Taj naporan pothvat s uspjehom su ostvarili od 11. do 25. veljače 1973. članovi PDZM Darko Sakar i Ivo Grašovec.

Potpunija i podrobnija kronologija planinarskoga rada sadržana je u posebnim prilozima stručnih sekcija. Ovdje pak neka je dovoljno spomenuti asmo još nekoliko relevantnijih podataka.

Predavanja su uvijek bila značajna odgojno-obrazovna metoda rada i svršishodno propagandno sredstvo. Takav način informativno-instruktivne djelatnosti uvelike je korišten i u ovom društvu od prvih dana njegova postojanja do danas. Slikovito rečeno, tu se obredala čitava brigada predavača. Od instruktivnog izlaganja o orografskom pregledu planina Hrvatske i Jugoslavije, što ga je na prvom masovnom sastanku zagrebačkih planinara, 3. lipnja 1948., održao profesor Vladimir Blašković, do sadašnjih izlaganja i planinarskih objašnjavanja vrsnih predavača, članova PDZM: Pere Lučića-Roki, Eugena Kumičića, ing. Vlade Kovačića, ing. Lote Arh. Branimira Čelapa, dr Nede Köhler-Kubelka, Vilima Strašeka, Marijana Wilhelma, dr Hinku Kahle, Nade Barbalić, Čire Bronića, Josipa Plačeka i još mnogo drugih članova i cijenjenih gostiju našega Društva. Broj predavanja, predavača i slušača trebalo bi iskazivati tro- i četveroznamenkastim brojkama. Uskladeno s vremenom i tehničkim mogućnostima, po-moćna sredstva predavanja bila su raznovrsna. Bili su to projektori raznih tipova (dia i dia+epi), film i dijapositivi. Kao predavaonice služile su različite prostorije: dvorane sindikalnih podružnica u SSRN, škole, Centralno narodno sveučilište i, najviše, vlastite društvene prostorije.

Posebno su poglavje raznovrsne **izložbe**. U trideset godina bilo ih je mnogo i neka budu ovdje spomenute samo najznačajnije. **Prva poslijeratna planinarska izložba Zagreba** održana je od 28. siječnja do 14. veljače 1952., koju je usprkos ograničenim sredstvima ipak s uspjehom organizirala grupa »Goranin«. Posebno značenje imala je **Izložba planinarske štampe**. Nju je organizirala novoosnovana

Premužić Ante (Slavonski Kobaš 17. 1. 1889 —), diplomirani inženjer šumarstva (počasno već umirovljenik u Zagrebu), osobita je pojava i časno ime u planinarstvu Hrvatske. Stručnost njegova zvanja i naklonost prema planinskoj prirodi najuže ga je povezala s planinarstvom. Nastojeći olakšati život čovjeka u kršu, gradi putove i staze, ukreće bujice, a od 1929. do 1932. ostvaruje primjerno građenu 68 km dugačku »svrhu« (tj. Premužićevu) velebitsku stazu omogućujući posjetiocima te osebujne planine hrvatskoga krša neposredno upoznavanje osobitosti i ljepota sjevernog i srednjeg Velebita. Autor je brojnih studija i članaka o kršu, a 1940. objavio je i knjigu »Seljačko gospodarstvo na Kršu«. God. 1934. izabran je za počasnog člana HPD-a, a istom počasti odlikuje ga PDZM god. 1975.

Skupina seniora PDZ povodom osamdesete godišnjice hrvatskoga planinarstva. Bila je to prva tematska izložba te vrsti u povijesti jugoslavenskoga planinarstva, održana od 29. prosinca 1955. do 3. siječnja 1956. Veliki interes izazvale su **Memorijalna izložba dra Maksa Plotnikova** pod nazivom **Ljepote planina** (godine 1956) te sadržajno veoma poučna **izložba posvećena dru Radivoju Simonoviću** (godine 1959), osobitom poznavaoцу i poštovaoцу Velebita, povodom stogodišnjice njegova rođenja.

Od obilja izložbenih manifestacija još samo dvije. Jedno je **slikarska retrospektiva dra Milana Dečaka** (godine 1959) pod naslovom **Naše planine**. Slikarski opus Milana Dečaka pretežno je ispunjen djelima trajne pikturalne vrijednosti realističkoga umjetničkoga smjera s doživljajnim prikazima naših planina od julijskoga Jalovca i sjeverne stijene Triglava preko slika punih ugodaja s Medvednice do krševitih stijena Gorskoga kotara i Velebita. Drugo je osobito uspjela tematska izložba **Planina Velebit**, održana u Povijesnom muzeju Hrvatske, u »godini Velebita« (1969), pod pokroviteljstvom predsjednika Skupštine grada Zagreba Josipa Kolarja, pasioniranoga planinara i člana PD »Zagreb-Matica«. Ova izložba održana je u suradnji s Planinarskim odborom Zagreba.

Nema planinarstva bez valjano izgrađenih i dobro opskrbljenih planinarskih domova i skloništa. Poslije drugog svjetskog rata bilo je u nas u tom pogledu povuci — potegni. Bilo je nepotrebног natezanja i žučnih dijaloga oko prava vlasništva i raspolaganja s onim domovima i skloništimi što ih nije razorio ni

uništo ratni vihor. Osobito je mučna bila situacija oko planinarskih domova na Medvednici, napose oko Tomislavova doma. Ugostiteljske zazubice s otvorenom podrškom nekih političkih faktora i »svetaca« bijahu veoma jake i širom su bile otvorene težnje za najvećim planinarskim domom na Sljemenu. Ugostitelji su ga već i preuzeli na upravljanje i korištenje, a planinarama su bile servirane dosjetke o —novom dobu. Mučnu gorčinu planinara razvedrio je nepredviđen dogadjaj. Jеднога дана iznenada se pojavio na Sljemenu drug Tito. Došao je i u Tomislavov dom, tu su se našli i predstavnici zagrebačkih planinara, razvio se srdačan i otvoren drugarski razgovor i — pitanje vlasništva Tomislavova doma bilo je riješeno. Pisac ovoga prikaza sjeća se Titovih riječi: »Čemu praviti probleme tamo gdje ih nema. Planinari su ovaj dom podigli svojim sredstvima i svojim trudom i to im treba vratiti. I, vjerujte, planinarni je (i) tada prijala čašica crnjaka. Treba još dodati: u pitanju Tomislavova doma bili su najneposrednije zainteresirani ne samo predstavnici PSH nego i PDZ i svi planinari Hrvatske. Zbog toga je taj detalj i uključen u ovu historiografiju.

Prve godine poslije oslobođenja bile su nabijene silnicama raznih životnih i gospodarskih nepredviđenosti. U takvim zamućenim i pravno nejasnim situacijama počeо je PSH raspolažati s planinskim objektom privatnoga vlasnika i ugostitelja Prekratića na Sljemenu, pa je tako »povjerio« i upravljanje s tim objektom PDZ-u. Zapravo, zahvaljujući naivnoj brzopletosti dvojice tadašnjih planinarskih rukovodilaca, PDZ se već prije onutka PSH »uselio« u Prekratićev objekt uz oprezan

Strašek Vilim (Gorica 23. 1. 1914 —), stručni učitelj Gradevinskog školskog centra i pasionirani planinar; prije rata član »Prijatelja prirode«, član PDZ od 1948. do danas. Veoma je aktivan u radu Sekcije vodiča i, kasnije, Sekcije društvenih izleta, kojoj je primjerno vrijedan pročelnik. Za svoj društveno koristan rad nagrađen je brojnim planinarskim odlikovanjima.

bezreki »blagoslov« njegova vlasnika. Bilo bi bolje da se to nije desilo. Kasniji predsjednici PDZ-a bili bi pošteđeni teških glavobolja i suvišnih briga. Bolje — ne misliti o tome.

Nova situacija nastala je godine 1950., kad je nakon preliminarnih razgovora između ministra u vlasti NR Hrvatske dra Hinka Krizmana, načelnika ministarskog odjela dra Jozipa Rasuhina i predsjednika PDZ prof. dra Vladimira Blaškovića Ministarstvo narodnoga zdravlja i socijalne politike stavilo na raspolaganje Planinarskom društvu Zagreb više gradilište studentskog oporavilišta na Puntijarki u svrhu gradnje planinarskog doma. **Izgradnja doma počela je početkom 1951. i već krajem iste godine dom je bio pod krovom.** Na Puntijarki bila je zasnovana izgradnja drugoga objekta i radovi na podizanju velikog planinarskog doma u alpinskom stilu otpočeli su početkom 1952., ali — od svega ništa. Načrt i građevinske planove za tu lijepu zamisao na Puntijarki dobrohotno i besplatno je izradio eminentni zagrebački arhitekt Lavorlav Horvat i sada ih ima sačuvane u svom arhitektonskom arhivu. Sporedno sada zašto i kako to, ali — izgrađeni već temelji ostadoše zatrpani u zemlji. Preko njih danas vodi asfaltna cestovna traka i uz nju je sada tu parkiralište automobila za posjetioce planinarskog doma »Ivan Pačkovski«, imenovanome po rano preminulome predsjedniku Ivanu Pačkovski, veoma zaslužnome za dovršenje i uređenje toga doma.

Osim doma »Ivan Pačkovski« na Puntijarki, Planinarsko društvo Zagreb, odnosno kasnije »Zagreb-Matica«, upravljalo je najprije domom »Sljeme« (bivši Prekratić), svoja sklopišta imalo je na medvedničkoj Gorščici, zatim na planini Laz u Julijskim Alpama i u

Čorkovoj uvali u okviru Nacionalnog parka Plitvička jezera, a u Nerezinama na otoku Lošinju postojalo je petnaestak godina ljetno odmaralište. Stjecajem okolnosti, ta skloništa i odmarališta društvo je moralo napustiti.

U skladu sa zahtjevima novoga vremena i s potrebama općenarodne obrane u planinarstvu se primjenjuju novi oblici i načini rada. Tu napose dolaze do izražaja **omladina, skijaši, alpinisti, speleolozi i mlađe članstvo.** Omladina i skijaši redovito sudjeluju u raznim natjecanjima. Rezultati toga i takvoga rada sadržani su u pozamašnoj zbirci raznovrsnih nagrada i mnogobrojnih trofeja, među kojima se napose ističe veliki i trajno osvojen **trofej Platak.** Pripomenimo još, da su članovi PDZM kao članovi Savjeta suradivali s Republičkim zavodom za zaštitu prirode.

Svaki organizirani rad ima svoje rukovodioce. Nije dovoljno samo nešto smisliti i predložiti. Potrebno je zamisao i prijedlog ostvariti. Bila bi zaista podugačka lista s popisom onih vrijednih i marljivih članova, koji su u bilo kome obliku i na bilo koji način pridonijeli ostvarenju mnogih društvenih osnova i zadataka. Nisu to uvijek bili samo rukovodioći. Uistinu je impozantan broj prijernih i društveno aktivnih članova PD »Zagreb-Matica«, koje ne smije mimoći ni prešutjeti nijedan objektivno sastavljen pregled i povjesni prikaz planinarskog djelovanja našeg društva. U ovom historiografskom prikazu ti i takvi zasluzni članovi našega društva nisu posebno isticani, budući da se o njima u ovoj jubilarnoj publikaciji govori na drugome mjestu, napose u pregledu planinarskih priznanja i odlikovanja. Na ovome mjestu neka je

dovoljno istaći ičnjenicu, da je za planinarske zasluge odlikovano počasnim značkama Planinarskog saveza Hrvatske i Planinarskog saveza Jugoslavije više desetaka članova našega društva. Ukupno je primljeno 260 značaka u 22 priznanja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske i Zagreba.

Ne ulazeći, kako je naprijed već istaknuto, u pobrojavanje svih zaslужnih članova i rukovodilaca PD »Zagreb-Matica« u njegovoj tridesetogodišnjoj povijesti, spomenimo ovdje kronološkim redom samo predsjednike društva: akademik, prof. dr Branimir Gušić (1948, izabran i ubrzo zatim predao ostavku), dr Ivo Lipovščak (1948–49), prof. dr Vladimir Blašković (1949–52). Pero Lučić-Roki (kraće vrijeme 1952), Ivan Pačkovski (1952–59), Ivan Štefanac (1959–61), Zvonimir Rihrtman (1961–67), Branimir Čelap (1967–71), Josip Ryšlavý (1971. do danas). Uz ovaj popis predsjednika potrebno je još istaći najstarije (po društvenom stažu) i najzaslužnije pročelnike društvenih sekcija i radnih jedinica: dr Ivo Lipovščak, pročelnik Skupine seniora; Mirko Markulin, pročelnik speleologa; Eugen Kumičić, pročelnik grupe »Goranin«; Vilim Strašek, pročelnik Sekcije (nekad vodiča, sada) društvenih izleta.

Za osobite zasluge u promicanju planinarstva kao dijelu opće narodne kulture, na gođišnjim skupštinama izabrani su počasni članovi društva. Prvi je (godine 1966) bio izabran stvarni prvi predsjednik društva i usprkos godinama još uvijek aktivan društveni radnik, diplomirani pravnik dr Ivo Lipovščak. Zatim su (godine 1975) izabrani: graditelj znamenite planinarske uzdužne velebitske staze, diplomirani inženjer šumarstva Ante Premužić i bivši predsjednik društva, prirodoslovnstvenik i planinarski pisac, redoviti sveučilišni profesor dr Vladimir Blašković. Uz ove počasne članove umjesno je posebno još istaći, da je ugledni i osobito poštovanji član PD »Zagreb-Matica« bio narodni heroj Večešlav-Veco Holjevac, dugogodišnji radni i počasni predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske, predsjednik gradske općine Zagreb, ministar savezne vlade FNRJ i prvi komandant novooslobodenih krajeva Istre i Slovenskog primorja.

Pri kraju treba još napomenuti, da su članovi PD »Zagreb-Matica« znatno pridonijeli razvoju i pravilnom poimanju planinarske misli u našoj domovini. Suradnjom u Planinarskom savezu Hrvatske i planinarskoj reviji »Naše planine« (pa i u ostalim stručnim časopisima i raznim publikacijama) omogućili su sadržajno i organizaciono posuvremenjivanje planinarstva u Hrvatskoj. Dovoljno je znano, da je inicijativa za izdavanje »Naših planina« potekla iz PDZ-a, a prvi glavni urednik toga časopisa (1949–58) bio je Pero Lučić-Roki. Udjel članova PDZM u hrvatskoj

planinarskoj publicistici prikazan je i u jubilarnom zborniku »Hrvatsko planinarstvo« što ga je povodom stogodišnjice našega planinarsva objavio PSH (Zagreb 1975). Neće biti suvišno pripomenuti još, da je PDZ izdavao godine 1956. vlastiti informativni »Planinarski glasnik«, zatim godine 1967. omladinski list »Naša gamaša«, a godine 1977. počeо je s izdavanjem povremene publikacije »Planinarski putokaz«.

Mnogo šta od naših društvenih osnova i namjera ne bi bilo moguće ostvariti, da nije bilo razumijevanja i znatne finansijske pomoći izvan užih planinarskih krugova. To treba istaći nedvosmisleno jasno i sa zahvalnošću. Među darovateljima dragocjenih finansijskih pomoći biil su: Skupština grada Zagreba, Savez za fizičku kulturu Zagreba, Planinarski odbor Zagreba, Samoupravna interesna zajednica (SIZ) općine Centar (Zagreb), Udržene samoupravne interesne zajednice (USIZ) za fizičku kulturu Zagreba. Uz iskrenu zahvalnost tu je i razumljiva želja, da PD »Zagreb-Matica« ne bude zaboravljeni ni u budućnosti.

Osobiti oblik i originalna zamisao planinarske aktivnosti, što treba posebno istaći, a što je naišlo na odjek i primjenu ne samo u ostalim gradovima Hrvatske već i u Sloveniji i drugdje, ukazuje se u organizacionom povezivanju i planinarsko-turističkom aktiviranju planinara seniora. Inicijator takve osobite aktivnosti i osnivač prve Skupine seniora je popularni planinarski pregalac dr Ivo Lipovščak. Osnivački sastanak Skupine seniora PDZ održan je 12. ožujka 1954. Ponovno se i na veoma dopadljiv način pokazalo, a doskora i spektakularno dokazalo, da poodmakle godine ne moraju značiti, a nisu ni prepreka za razboritou i godinama primjerenu planinarsku društvenu djelatnost.

Svršavajući ovaj prigodni pregled i prikaz tridesetogodišnjeg rada Planinarskoga društva »Zagreb-Matica« naviru misli, a na temelju svega prikazanoga nadire i nameće se logičan zaključak: temeljni značaj i bit sadašnjeg trodecenijskog jubileja PD »Zagreb-Matica« dominira u činjenici, da je to prvo poslijeratno planinarsko društvo u Hrvatskoj, dakle najstarije i prema tome stvarni je nosilac stogodišnje planinarske tradicije Zagreba. Ono je u mnogo čemu bilo temeljna os, oko koje se odvijao planinarski život Zagreba, a preko i putem njega i Hrvatske. Bilo je ne samo os nego i primjer, uzor. To nije nikakvo samoljublje ni samohvala nego je to povijesna istina. To se napose očitovalo u prvim poratnim godinama i u prvim godinama obnovljene planinarske organizacione samostalnosti.

Celap Branimir (Zagreb 30. 6. 1922 —), diplomirani pravnik i direktor izdavačko-knjžarskog poduzeća »Prosvjeta«, planinar i alpinist s veoma bogatim sadržajem planinarsko-alpinističkih uspona u domovini i inozemstvu; vrstan planinarski fotograf i predavač. Član PDZ od 1949. i njegove grupe »Goranin«; član uprave društva i predsjednik (1967—71); bio je potpredsjednik PSH (1961—64) i predsjednik savezne Komisije za planinarske veze s inozemstvom.

Odražavalo se to i očitovalo u vrijeme i dane, kad se mučno ali i zdušno obnavljao samostalan planinarski rad, kad je trebalo smišljeno raskršćiti zakorovljene planinarske društvene putove i staze te odlučno raskinuti s malogradanskim slabostima i konformističkom dvoličnošću političkog reakcionarstva. Bile su to godine, kad je nakon poraza okupatorske sile i bezdušnog nasilja trebalo hrvatskom planinarstvu vratiti njegove nekadašnje jasne, humane i napredne smjernice društveno korisnoga rada.

Uz Planinarsko društvo Zagreb vezani su počeci naše poslijeratne alpinistike i planinarske speleologije, naše je društvo istaknuti pobornik zaštite prirode i kulturnih narodnih dobara, a kao originalna novost javlja se i organizaciono povezivanje planinarskoga senio-

rata. To i takvo naše društvo bilo je uviјek aktivni suradnik u svim značajnijim planinarskim akcijama Hrvatske, aktivni sudionik u pronalaženju novih oblika i metoda planinarske djelatnosti imajući u vidu našu narodnu i društveno-gospodarsku stvarnost temeljenu na rezultatima herojske i pobjedonosne narodnooslobodilačke borbe. U društvenom radu bila je uviјek jasna potreba punog angažiranja planinara u realnom vrednovanju planinarstva kao potrebne, korisne i turistički značajne komponente u životu čovjeka i društva. Zbog toga sadašnji retrospektivni osvrт na minulih trideset godina života i rada Planinarskoga društva »Zagreb-Matica« radosno nas ispunja osjećajima zadovoljstva i opravdanog ponosa.

Grupa Goranin

EUGEN KUMIČIC

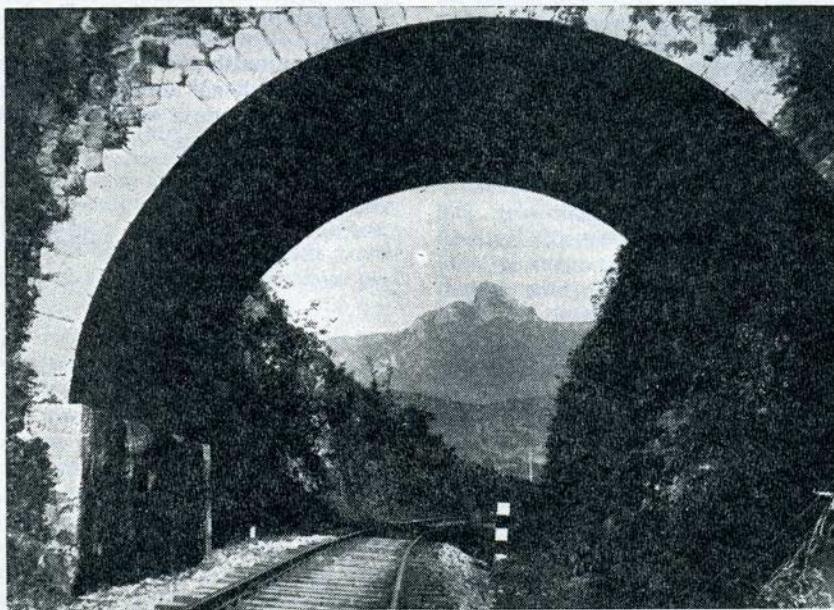
Odlukom upravnog odbora Planinarskog društva Zagreb prestala je u jesen 1949. godine svojim radom »Visokogorska sekcija«. Njeni dotadanji članovi sastajali su se i dalje uglavnom na izletima. Tu je niknula ideja o stvaranju nove sekcijske, koja bi bolje povezivala članove i mogućila organizirano djelovanje.

Stvoren je inicijativni odbor, a **7. veljače 1951. održan je osnivački sastanak**, koga je u ime inicijativnog odbora otorila Zerlina-Pika Prikril, dok su prvo radno predsjedništvo sačinjavali Ismet-Puba Baljić, Tonka Vučko i Eugen Čavlek. Upravu društva zaštitao je Veljko Lipovac. Zapisičar sastanka bijaše Manja Bošnjak, a ovjerovitelji Andrija Modrić i Zdenka Papac. Eugen Kumičić je održao referat o osnutku i ciljevima sekcijske pa je **na sastanku zaključeno da se ona prozove grupa »Goranin«** u želji propagiranja izleta u Gorski kotar i da donekle podsjeća na naziv »visokogorska«. Pročitan je i prodiskutiran pravilnik grupe, koji je u toku dugogodišnjeg neprekidnog rada nadopunjivan i preradijan, tako da danas regulira ne samo sva pitanja unutar grupe već je poslužio i mnogim drugim sekcijskim i društvinama kao uzorak njihovih pravilnika.

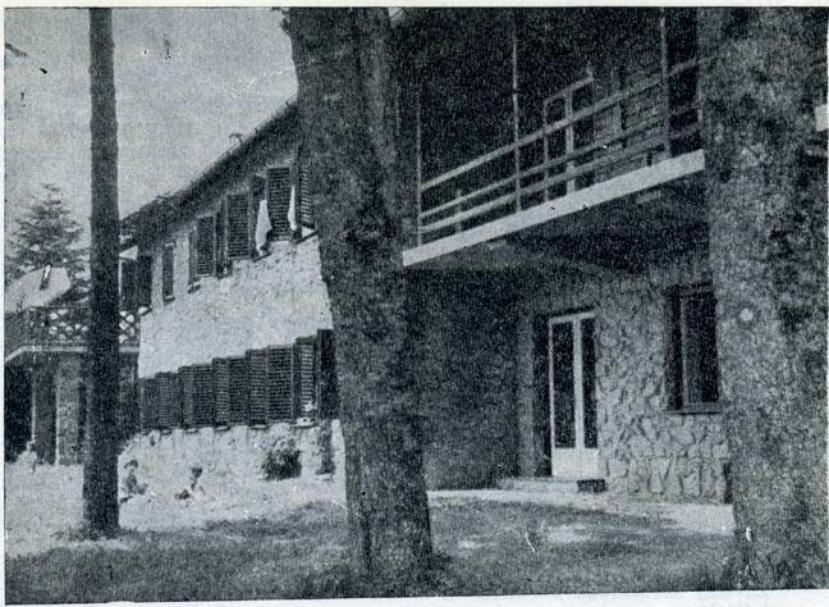
U prvi odbor grupe birani su Eugen Kumičić kao pročelnik, Lota Arh-Lipovac kao tajnik, Drago Ukmarić za blagajnika, Ismet-Puba Baljić kao tehnički referent, Radislav Stipić kao referent za propagandu, dok je statističar bila Zerlina-Pika Prikril, a oruđar Stanislav-Braco Božić. Prvi nadzorni odbor sačinjavahu dr. Glogatčki, Đuro Papac i Vlado Gensberger. Tako je nastala grupa »Goranin« i započela svojim radom.

U početku nije bilo lako, jer nije bilo prostorija, budući da su ove bile svakodnevno popunjene sastancima ostalih sekcijskih društava. Zbog toga su neko vrijeme sastanci grupe održavani u jednoj prostoriji Hidrometeorološkog zavoda na Griču br. 3, dok se ipak nije konačno dobilo utorak u našim današnjim prostorijama u Bogovićevoj ulici, gdje se neprekidno svakog utorka održavaju sastanci osim u ferijalnim mjesecima. Odmah nakon osnovačkog sastanka održan je i prvi izlet na Medvednicu s preko 40 učesnika pod vodstvom Andrije Modrića.

Nepuna tri mjeseca po osnutku grupe osnovana je i putna blagajna kao samostalno tijelo. Prvi joj pročelnik bijaše Josip-Puba Majer. Te prve godine gledalo se na putnu blagajnu s nekom skepsom, pa je od 63 čla-

Stjenovita glava Kleka u Kapeli videna kroz željezničku građevinsku skladnost
(Foto: Vilim Strašek)

Planinarski dom na Puntijarki u prvim godinama postojanja

na grupe u njoj bilo začlanjeno svega 11. Svoj prvi izlet održala je putna blagajna na Begunjščicu plaćajući svojim članovima putne troškove. Već u slijedećoj godini (pročelnik Branko Lugomer) pristupa putnoj blagajni sve više članova grupe, a godine 1955. (pročenik dr Marijan Florschütz) stapa se putna blagajna s grupom u jedno tijelo i tako ostaje do današnjih dana. Sada su, u pravilu, svi članovi grupe i članovi putne blagajne.

Članovi grupe prisustvjuju uvijek u velikom broju značajnim planinarskim dogadjajima: otvaranju planinarskih domova na Platu, u Vugrovcu, na Bilogori i na Strahinjšći; planinarskom sletu na Plitvičkim jezerima, gdje neki djeluju i organizaciono prigodom proslave osamdesetogodišnjice planinarstva u Hrvatskoj; trećem sletu planinara na Velebitu i četvrtom u Jasenku pri proslavi 100-godišnjice hrvatskog planinarstva, jednom riječju na svim priredbama i akcijama kako društva tako i Planinarskog saveza Hrvatske ili Jugoslavije.

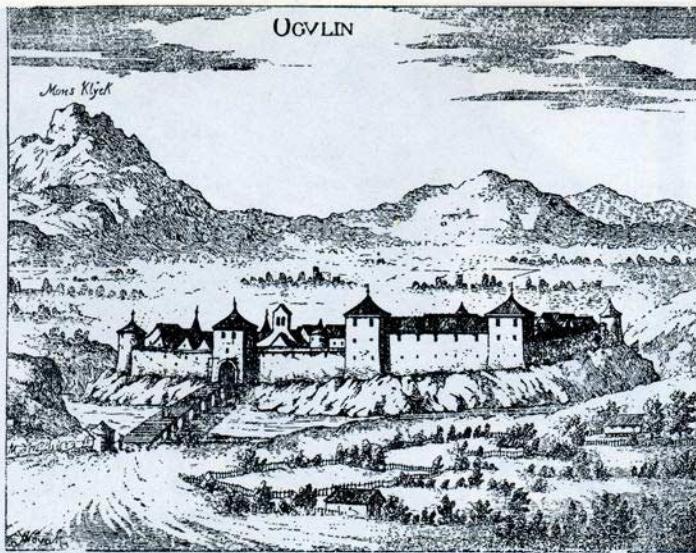
Od 28. siječnja do 14. veljače 1952. održana je izložba prve godine rada s fotografijama, grafikonima i crtežima. Bila je to prva poslijeratna planinarska izložba ne samo u našem društvu nego i u Zagrebu, doduše skromna i tako reći »lokalnog karaktera«, ali zato ipak prva. Više od 550 posjetilaca upisalo se u knjigu utisaka. Nakon te prve izložbe priredila je grupa »Goranin« još dvije vlastite izložbe: uz desetogodišnjicu rada (4. do 30. 4. 1961) i prigodom dvadesetipetogodišnjice (10. do 21. 2. 1976). Posjet izložbi bio

je dobar što svjedoče u knjizi utisaka mnogi potpis, pohvale i priznanja.

Grupa je u svojim prvim godinama bila često inicijator nekih planinarskih akcija koje su kasnije prihvatile i druge sekcije ili društva u Zagrebu. Tako je uz prvu izložbu grupa »Goranin« počela na tada nedovoljno poznatom predjelu Medvednice, u baraci uz gradilište doma, održavati »čajne kuhinje« noseći iz grada na ledima sav potreben materijal, da se nešto zaradi za putnu blagajnu i tom propagandom su planinari i izletnici počeli sve više dolaziti u taj kraj, koji je danas tako popularan i gdje se danas nalazi dom našega društva »Ivan Pačkovski«. No nije se samo kuhalo i dvorilo planinare. Na takove nedjelje, a bilo ih je mnogo, pomagalo se oko izgradnje doma, na uređenju okoliša i kod svih poslova koji su bili potrebni. Tako je 20. 4. 1952. postavljen prvi solidni stol da za njim niknu mnogi ostali.

Godine 1953 (18. 10) organizira grupa orientaciono hodanje po Medvednici za sva zagrebačka planinarska društva sa 42 učesnika što je za ono vrijeme bio veliki uspjeh. I slijedeće godine (12. 12. 1954) upriličeno je ekipno orientaciono hodanje te je usprkos lošem vremenu sudjelovalo 25 ekipa raznih planinarskih društva.

Da bi se namaknulo što više sredstava za finansiranje izleta putne blagajne održane su u toku godine u gradu četiri javne planinarske zabave uglavnom u prostorijama nekadanije kavane »Astoria« u Draškovićevoj ulici (danas restoran samoposluživanja). Uopće bavilo se raznim poslovima kako bi se

Zavičaj hrvatskoga planinarstva — Tri stoljeća stari crtež Ogulinia
i Kleka (Valvasor. 1669)

pridobila potrebna novčana sredstva za održavanje što boljih izleta. Tako se prodavalao znakove-naljepnice, šivalo i raspačavalо suknene cvijjetice, izradivale čestitke, igrale tombole i luke sreće, skupljalo prazne boce, organiziralo buffete nakon glavnih godišnjih skupština društva, dobivalo provizije od ubranih članarina ili za dobivene oglase za časopis »Naše planine« i slično.

U toku života grupe obidoše članovi tako reći sve planine Hrvatske i čitave Jugoslavije, pa je danas teško naći iole značajniju planinu na kojoj nisu bili članovi grupe »Goranin« bilo skupno bilo pojedinačno. Isto tako prvo sporadično, a onda smirivanjem prilika sve više pohađaju članovi grupe inozemne planine po čitavoj Evropi, počevši od Visokih Tatra preko austrijskih i švicarskih Alpa te Dolomita do Mont Blanca i dalje u Pirineje ne zaboravivši niti škotske vrhove (pok. M. Rotschild); na jugoistoku Europe planine Bugarske (V. Lipovac) i Grčke (Ing. V. i Z. Kovačić), da se konačno otisnu i na druge kontinente: u Afriku na Visoki Atlas i Hogar (dr B. i dr N. Kubelka), na iranski Demawend i trekking u Himalaju, a u najnovije vrijeme i u južnoameričke Ande (B. Čelap i Ing. L. Arh). U zadnjih par godina grupa je godišnje održala po jedan dobro posjećeni petodnevni izlet u Dolomite odnosno u austrijske Alpe.

Upričeno je (tehnički referent Mr. Miroslav Filić) i nekoliko uspјelih planinarsko-automobilističkih izleta: na Kalnik, na Bjelolasicu, na Čemšeniku planinu, na Velebit i u Gorski kotar. U prvih desetak godina rada gajilo se uvelike planinarsko skijanje

no starenjem članstva svelo se danas zimsko visokogorsko skijanje i planinarenje na nekoalicinu mlađih.

Svi izleti, osobito oni putne blagajne, zabilježili su u tri grupne izletne knjige pune raznih lijepih uspomena, pune fotografija i žigova, a raznolikost rukopisa i stilova dokazuju da su na tome radili svi članovi.

Broj članova mijenja se od godine u godinu (60 do 100) no imade tridesetak članova koji su skoro svi od početka i koji čine srž i okosnicu grupe. Tako su i mnogi drugi niz godina na pojedinim funkcijama: Ing. Lota Arh 7 godina, a Smiljka Švagel 17 godina tajnica, ili Josip-Frico Plaček 14 godina na blagajničkom mjestu, pa Slavica Marković 8 godina, Ante Rukavina čak 21 godinu u nadzornom odboru, dok Eugen-Genči Kumčić kao pročelnik vodi grupu kroz sve godine. Iz redova članstva grupe poteklo je nekoliko predsjednika društva (Branko Čelap, Ivo Štefanac), potpredsjednika i ostalih funkcionara u upravnom ili nadzorom odboru našega društva kao i u raznim komisijama Planinarskog saveza Hrvatske.

Na četvrtom sletu planinara u Jasenku (27. do 29. 7. 1962) bio je veliki broj članova odlikovan znakovima Planinarskog saveza Hrvatske i Jugoslavije. I u kasnijim godinama dobiva se sve više priznanja te sada imade 20 članova odlikovanih brončanim znakom PSH, 27 srebrnim i 13 zlatnim. Po trojici posjeduju srebrni odnosno zlatni znak PSJ. Neki su članovi dobili priznanje SOFK-e, a jedan (J. Plaček) i orden rada sa zlatnim vijencem.

Na grupnim sastancima, a bilo ih je preko 1120, čulo se skoro dvjestotine predavača na 690 predavanja uz približno 50.000 dijapositiva. Od godine 1966. uvedeni su takozvani »vedri utorci«, a to je svaki prvi utorak u mjesecu, kad nema pravog predavanja nego sastanak prolazi u nevezanom razgovoru i dogovorima o izletima. Manje-više redovito svake godine održava se u domu »Ivan Pačković« na Puntjarki planinarska kostimirano-maskirana zabava (do sada 16), a sprovele se i mnoge zajedničke ispraćaje starih godina u raznim planinarskim domovima.

Uz dvadesetpetogodišnjicu rada grupe izdan je metalni emajlirani znak, koji je vanredno primljen, tako da je bila potrebna i druga edicija. Naših najljepnica s istim znakom može se naći u knjigama najtežih i najviših vrhova i najudaljenijih i najteže pristupačnih planinarskih kuća i domova. Među članovima imade veliki broj vrsnih

fotografa, tako da su izleti ovjekovječeni mnogim fotografijama, dijapositivima i filmovima.

Odanost prema grupi ispoljila se i u preko 2500 razglednica s pozdravima naših sadašnjih i bivših članova iz tako reći čitavog svijeta s njihovih putovanja, izleta i godišnjih odmora. I mnogi koji su iz bilo kojeg razloga napustili grupu još se rado sjećaju vremena kad su joj pripadali i kasnije često pišu ili nas prigodom boravka u Zagrebu posjećuju. U 27 godina neprekidnog rada odgojila je grupa niz dobrih planinara, koji su naučili uživati i cijeniti šetnju obroncima Medvednice ili Samoborskog gorja isto tako kao i najtežu alpsku turu, pa je to ono što u planinarstvu tražimo: nije nam cilj samo pusto hodanje i penjanje nego uživanje i razumijevanje prirode i svih onih najmanjih sitnica koje nam ona svojim ljepotama pruža.

Knjižara »PROSVJETA«

ZAGREB, Trg bratstva i jedinstva 5

(kod kina »Zagreb«)

Pored bogatog assortimana knjiga iz svih područja znanosti i umjetnosti raspolaže i s velikim izborom planinarske literature kao i drugim stručnim knjigama koje zanimaju svakog planinara.

Na zahtjev dostavljamo popise knjiga za pojedina tematska područja.

Sekcija društvenih izleta

VILIM STRAŠEK I LJERKA LAPUCH

U prvoj godini djelovanja Planinarskog društva Zagreb, početkom 1949. godine, formirana je Sekcija vodiča. Povod tome bio je porast članstva, pa je trebalo imati razrađen plan izleta i amatere vodiče iz naših redova. Već prvi aktiv vodiča brojao je oko 20 planinara, a prvi pročelnik bio je drug Kalanj (iz željezničke radionice Zagreb). Tada su bili jednogodišnji mandati za upravne odobre Sekcija, pa je već slijedeće godine izabran za pročelnika ing. Peharec Zvonko i dalje, redom, drugovi Tudaković Muharem, Bobek Ivan i Bon Ernest, koji je čak 10 godina bio pročelnik. Nakon ovog posljednjeg mandata formirana je Sekcija društvenih izleta, a Sekcija vodiča je time prestala radom 1963. godine. Uporedo sa Sekcijom vodiča razvijale su se u PDZ i brojčano vrlo jake sindikalne grupe, koje su dosegle brojku oko 18.000 članova, zajedno s ostalim članovima izvan sekcija.

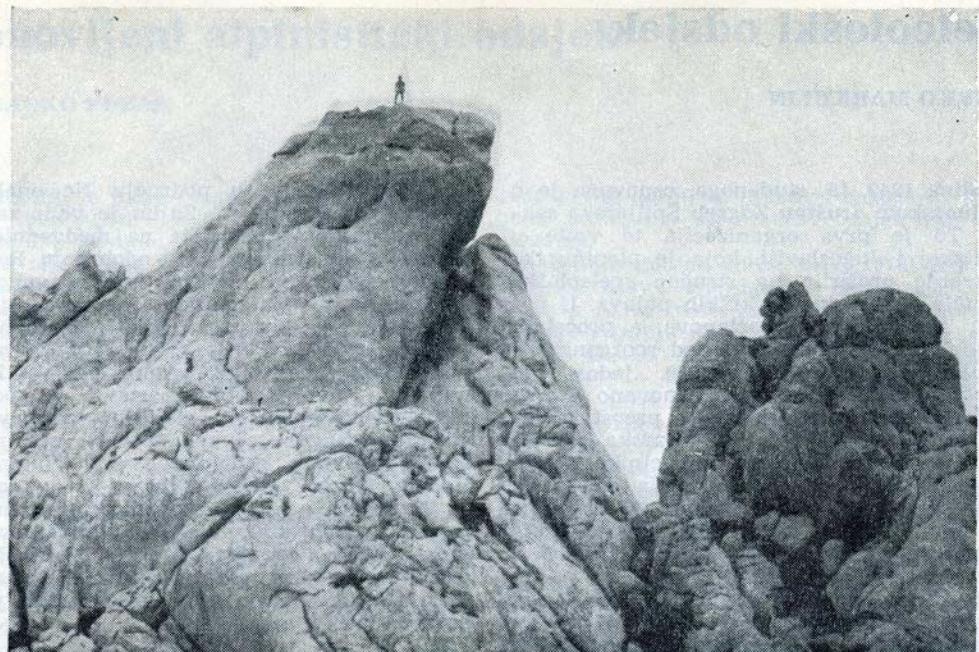
Vodiči su od početka imali vrlo velike grupe na izletima, a jedan od najuspješnijih bio

je izlet na Plitvička jezera sa 200 učesnika. Rado se sjećamo i naših izleta u Gorski kotar i na Klek. Tada smo se često služili prijevozom vlakovima, ali i kamionima s vrlo neudobnim smještajem. Ipak, svrha i ciljevi bili su postignuti. Od najvrednijih pohoda ističemo sjeverni i srednji Velebit — uvijek povezano s radnom akcijom za uzdržavanje domova i markiranje putova. U početku nije bilo ni tečajeva ni školovanih vodiča, ali je Savez i tu organizaciono pomogao, te privremenim statutima imenovao vodiče. Nakon ispita u PDZ izvršena je prva podjela značaka za vodiče, koje su bile brončani trokuti s amblemom Kleka. Prvi vodiči i aktivisti bili su: Glavač Albert, pročelnik sindikalnih grupa, dr Erega, Pačkovski Ivan, Strašek Vilim, Matz Vlado, Hlebec Alfred, Boričević Ivan, Gvozdenović Mladen, Novak Stanko, Kovačić Vlado, Mlinarić Vlado, te drugarice Peršić Agneza, Pric Dada, Ružić Margita, Maligner Zlata. Veće akcije kod kojih su vodiči sudjelovali jesu: postavljanje sletskih logora

Tipičan vrtačasti pejzaž dinarskoga krša — Cvijić ga je nazvao »boginjav«, a staro mu je hrvatsko ime »kozičav krš«. Motiv s Pivske planine

(Foto: Željko Poljak)

Detalj Velebita: Na vrhu Kize (1278 m)

(Foto: Željko Poljak)

na Plitičkim jezerima, u Fužinama, na Štirovcu, Papuku kod Velike, Petrovom vrhu kod Daruvara te Slavonskoj Orahovici i Jasenku. Sekcija vodiča brinula je o skloništu kod Kaptolske lugarnice na Medvednici.

Administracija sekcije bila je sve obilnija, pa su u rad bili uključeni još drugovi: Derkač Ivan, Marčelja Mira, Veselko Vilko, Hribar Marija i Prohaska Zvonko. Na godišnjem sastanku prigodom osnivanja Sekcije društvenih izleta (1963) svi članovi Sekcije vodiča nastavili su rad u novo osnovanoj sekciji, pa je bilo mnogo lakše raditi, jer su istovremeno bila formirana nova zagrebačka planinarska društva — iz redova našeg članstva — čime je smanjen prevelik broj članova PDZ-a. Prvi pročelnik Sekcije društvenih izleta je drug Vilim Strašek, koji je tu funkciju zadržao svih petnaest godina do danas. Novi sadržaji rada su sekcijski sastanci s programom i projekcijom kolor-pozi-tiva naših vodiča s najuspjelijih izleta, zatim planinarski filmovi iz »filmoteka 16« te izvještaji o proteklim planinarskim akcijama i izletima. Članovi sudjeluju u izradi plana izleta te o dežurstvu naših članova u domovima. Osnovana je i služba posudbe geografskih karata, odnosno kartografska zbirka, koju je vodio naš član Mesinger Vlado, a poslije njega, istu kolekciju preuzima Alpinistički odsjek našega društva.

Naša sekcija sudjelovala je i na izložbama planinarskih fotografija (Velebit, Medvedni-

ca itd). Naš član mr. ph. Kašpar Željko istakao se kao fotograf planinarske flore te izlaže svoje dijapositive na sjamu cvijeća, gdje je bio i nagrađen, a istakao se i kao predavač u planinarskim društvima. Sekcija ima veoma obilnu foto-dokumentaciju s kolekcijom od pedesetak albuma, koji obuhvaćaju snimke s izleta i akcija sekcije i društva.

Karakteristika rada Sekcije je, masovnost. Planira se i ostvaruje godišnje oko pedeset većih izleta s prosječno četrdeset sudionika, a članski sastanci su vrlo dobro posjećeni kako zbog dobrih filmova tako i zbog vrlo popularnih predavača, koji su svaki iz kruga naših društvenih aktivista. Često su sastanci toliko brojni da organiziramo javna predavanja u dvorani Kluba samoupravljača ili SSRN na Kaptolu, gdje se daju informacije o najvažnijim planinarskim akcijama ne samo našeg društva nego i šire. Na izletima smo također svake godine i u planinama susjednih zemalja, a društvene veze održavamo s planinarama i društvima u Gracu, Celovcu i Beljaku. Najmilija nam je planina Velebit, ali često posjećujemo i planine Bosne i Hercegovine te Slovenije. Raspolažemo s projekcionim aparatima za dijapositive i ton-filmove, a uređujemo i propagandne oglasne ormarice u Bogovićevoj ulici i na Dolcu. Pored rada pročelnika Vilija Strašeka valja istaći rad tajnice Ljerke Lapuch i mr. ing. Gregorina Zvjezdane za vrijednu stručnu suradnju.

Speleološki odsjek

MIRKO MARKULIN

Godine 1949, 15. studenoga, osnovana je u Planinarskom društvu Zagreb Špiljarska sekcija. To je prva organizacija te vrste u Hrvatskoj i Jugoslaviji, koja je planinarsko djelovanje proširila na stručno speleološko područje našega krša i krških pojava. U početku imala je oko 30 članova, a pročelnik bio je Vlado Redenšek. Usljed reorganizacije planinarstva, godine 1950. jedan dio članstva prešao je u novo osnovano Planinarsko društvo »Željezničar«, a preostali članovi radili su dalje kao Špiljarska sekcija PD Zagreb pod vodstvom pročelnika Mirka Markulina. Do godine 1954. imala je sekciju stalno oko 30 članova. Odlukom PSH godine 1956. promijenjeno je ime Špiljarske sekcije u Speleološki odsjek PD »Zagreb-Matica« i pod tim naslovom djeluje do danas.

Čitavo to vrijeme, gotovo 30 godina, rad odsjeka bio je svestran i obilan. U prvim godinama vršilo se upoznavanje speleoloških objekata, održavale su se stručne vježbe na terenu, održavana su i brojna stručna predavanja na sastancima članova te vršilo škоловanje novih članova za speleološki rad. U suradnji sa Speleološkim odsjecima PD »Željezničar« i PD S »Velebit« odsjek bio je stalno aktivran u stručnom radu. Od godine 1954. naročito je aktivno suradivao sa Speleološkim društvom Hrvatske u svim njihovim akcijama. Gotovo punih 30 godina odsjek je na taj način izvršio ili sudjelovao u istraživanju preko 500 spilja i pećina: na području Medvednice, Samoborskog gorja, Hrvatskoga zagorja, zatim okoline Karlovca, Plitvičkih Jezera, kao i čitavom području Gorskih kotara i Like, djelomično Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Dalmacije, Slovenije i Srbije. Osim toga izvršena su i tri stručna izleta u inozemstvo, u Austriju i Švicarsku. U isto vrijeme izvršeno je posebno preko 300 izleta po krškim predjelima naše zemlje radi upoznavanja krša i života na njemu.

Godine 1958. odsjek je izvršio adaptaciju planinarskog skloništa u Šumarskom domu

u Čorkovoj uvali u području Nacionalnog parka Plitvička jezera. Zatim je vršio radeve oko uređenja skloništa na medvedničkoj Gorščici. Niz godina, a po odobrenju Republičkog zavoda za zaštitu prirode, vršio je predradnje za turističko uređenje spilje Veternice, a poslije smrti Vladimira Horvata vršio je radeve za održavanje »500 Horvatskih stuba« i okoline. Na poticaj Odsjeka Planinarski odbor Zagreba postavio je godine 1963. spomen-ploču i od toga doba svake godine organizira se spomen-izlet planinara do tih stuba na godišnjicu smrti Vladimira Horvata. Svake godine Odsjek je izvršio 20 do 30 radnih akcija oko uređivanja i održavanja speleoloških objekata Medvednice i bliže okolice Zagreba, na što je utrošeno više tisuća radnih sati na čišćenje prilaznih puteva staza i ulaza radi lakšeg posjeta planinara i posjetilaca.

Na članskim sastancima, koji se održavaju svakog tjedna, održano je preko 300 stručnih predavanja uz projekciju dijapositiva radi stručnog usavršavanja članova. Odsjek je sudjelovao u svim planinarskim i speleološkim manifestacijama, posebno na speleološkim kongresima u zemlji i inozemstvu. Danas Odsjek ima 32 člana. Od toga jedan ima naziv »Speleolog-planinar«, sedam članova sa završenom speleološkom školom imaju naziv »Speleolog-pripravnik«, a ostali su članovi suradnici. Svi rade vrlo aktivno naročito posljednjih nekoliko godina, kad je odobrenjem upravnog odbora društva nabavljenu suvremenu speleološku opremu. Time je omogućeno, uz stalno vježbanje članova izvršavanje većih akcija na istraživanju speleoloških objekata, koje odsjek ima u svojem planu rada. Od početka do danas dužnost pročelnika Odsjeka vrši Speleolog-planinar Mirko Markulin. Sveukupno djelovanje Odsjeka prožeto je željom da svi poštovaoci i ljubitelji prirode što bolje upoznaju prirodne ljepote podzemlja naše domovine, najklasičnije evropske zemlje krša.

Obnovljeni alpinistički odsjek

BRANKO PUZAK

Potrebno je prije svega objasniti što znači riječ »obnovljeni« AO, da bi se otklonile eventualne zabune. Alpinistička aktivnost u PDZM nije nikad prestajala ni posve zamrla. Alpinistički odsjek (u dalnjem tekstu AO) nije formalno nekoliko godina postojao kao samostalna radna jedinica, ali alpinistička aktivnost se obavljala u okviru sekcije OSA (Omladinsko-Skijaška-Alpinistička sekcija).

U toku godine 1973. alpinistička klima u sekciji OSA postaje sve povoljnija. Zainteresiranost članova za penjanje raste i grupica entuzijasta (na čelu sa Adanić Zlatkom, Kuže Draganom, Medenica Miroslavom, Medenica Zoranom, Sakar Darkom) shvaća da je došlo vrijeme da alpinizam u našem društву ponovo stane na vlastite noge.

Osnivački sastanak tako obnovljenog alpinističkog odsjeka održan je 12. XII. 1973. u 19 sati u prostorijama društva. Bilo je prisutno 11 zainteresiranih članova, te predsjednik društva Josip Ryšlavý, pročelnik Kapsh, zatim Vladimir Mesarić i gosti iz AO PDS «Velebit». Za pročelnika AO-a za 1974. godinu izabran je Adanić Zlatko. Prvi sekcijski izlet obnovljenog odsjeka (tj. sekcije), jer ne ispunjavamo uvjete za statut odsjeka — nemamo ni jednog aktivnog alpinistu, već su svi pripravnici bio je 27. I. 1974. god. na Gorsko Zrcalo. Bilo je prisutno 7 članova sekcije.

Te godine (1974) 9 aktivnih penjača ispenjalo je 39 čovjek-smjerova. Ti relativno skromni rezultati predstavljaju zapravo uspjeh, ako se uzme u obzir da je to tek period buđenja veće alpinističke aktivnosti. Dva člana su te godine završila alpinističku školu (Burić, Stanić). Nadu u bolju budućnost odsjeka uliva i dolazak grupe mlađih zainteresiranih planinara, koji se aktivno uključuju u rad odsjeka (Čulek, Mesarov, Strmecki, Sviben, Puzak, Zagorac).

1975. godine »stariji« pripravnici (naročito se ističu Adanić, braća Medenica, Sakar) zajedno sa »mladim snagama« uspjevaju od AO-a stvoriti jednu jaku, aktivnu, homogenu sekciju. Te godine (1975) postignuti su i prvi značajni rezultati (u našim okvirima). Alpinističku školu završilo je 10 članova (Čulek, Mesarov, Sviben, Puzak, Simić, Buljan, Strmecki, Zagorac, Lauber, Tajić). Na republičkom logoru u dolini Vrata bilo je čak 17 naših članova. Ispenjano je sveukupno 232 čovjek-smjerova, što predstavlja velik uspjeh. To je djelo 24 aktivna penjača. Odsjek inače broji te godine 29 članova (rukovodstvo je bilo: pročelnik Adanić Zlatko, tajnik Kerčmar Jasna, blagajnik Puzak Branko, oružar Medenica Zoran). Sekcija dobiva i

svog prvog alpinistu (Sakar Darko) te i službeno postajemo alpinistički odsjek (ne više sekcija).

Narednih godina (1976, 1977, 1978) AO doživljava pravu alpinističku eksploziju. Broj članova AO-a raste, sudjelujemo na mnogim velikim republičkim akcijama, ukratko, postajemo najaktivniji odsjek u SR Hrvatskoj (1977. god. — 420 čovjek-smjerova najviše u povijesti hrvatskog alpinizma do sada). Godine 1976. naša aktivnost je još uvjek orijentirana uglavnom na Klek, što je i razumljivo s obzirom na naše iskustvo. Međutim, već 1977. god. raste broj izleta u Alpe (Julisce, Kamničke, Centralne), a također raste i broj kvalitetnih uspona.

I u ovoj godini (1978) AO pokazuje trend porasta aktivnosti i kvalitete. Ni jedna veća alpinistička akcija više se ne može zamisliti bez sudjelovanja naših članova, a naša uloga na tim akcijama više nije sporedna. Kvantitet je dao i značajan kvalitet te imamo grupu penjača sposobnih za najteže alpinističke podvige. Konkretno:

Butković — Sviben na međunarodnom skupu mladih alpinista u Čehoslovačkoj penju najteže smjerove, ocjena VII (klasična ljestvica teškoća ide od I—VI).

Butković u Prokletijama penje prvo ponavljanje ekstremnog uspona »Prvo kopljje« (VI, A2, A3).

Medenica, Puzak — u Centralnim Alpama svladavaju južnu stijenu Devit de Geant (4013 m) — V, A1, A2.

Butković u sjevernoj stijeni Triglava penje »Skalcešku s lođom«. Medenica u Javorcu penje »Raz Jalovca«.

Puzak — Božić (APB Klek) na Čvrsnici, u Velikom kuku penju prvenstveni uspon »Desni kamin« ocjena V.

Na Kleku su ispenjani svi najteži smjerovi (Ždralov stup, Brankova, Željezničarski ZO).

Naši alpinisti sudjeluju u radu alpinističkih škola kao instruktori. Značajno priznanje našem radu dala nam je Komisija za alpinizam PSH, povjeravanjem organizacije republičkog alpinističkog logora u Centralnim Alpama (skupina Mt. Blanc). Logor je uspješno završen. Voda logora je bio B. Puzak. Alpinističku aktivnost smo proširili i izvan našeg društva osnivanjem alpinističkog pododsjeka pri PD »Klek« u Ogulinu. Voda AP-a je Božić Josip.

U ovoj jubilarnoj godini, u prvih 9 mjeseci ispenjano je otprilike oko 350 čovjek-smjerova, što ukazuje da naša aktivnost ne je nijava, već naprotiv raste. Odsjek danas broji oko 50-ak članova, a pročelnik AO-a u ovoj jubilarnoj godini je Branko Puzak.

Skupina seniora

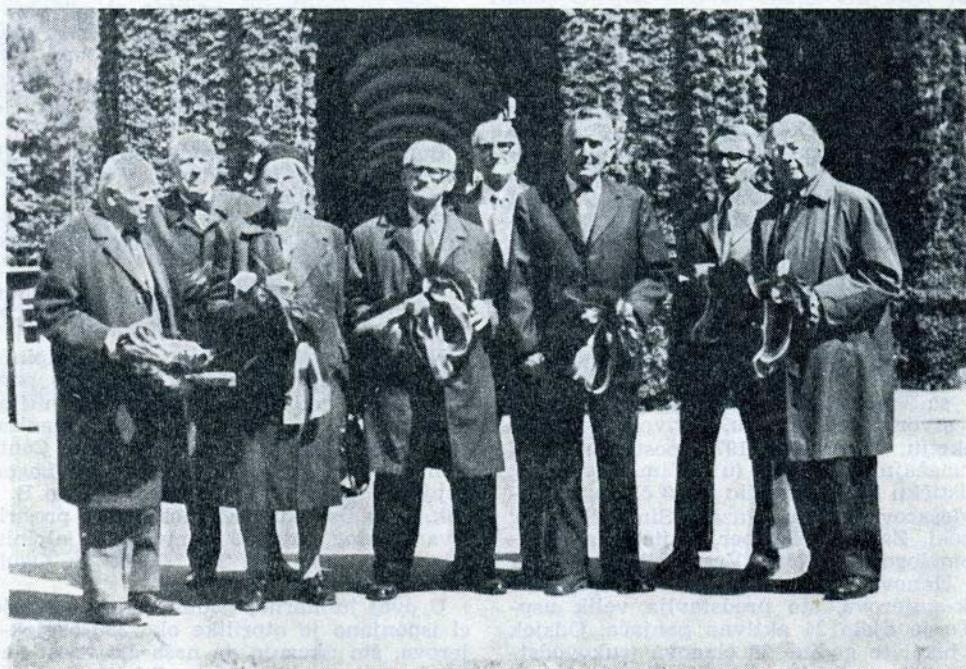
VLADIMIR BLAŠKOVIĆ

Vjerodostojna povjesna dokumentacija o formalnom početku života i rada Skupine seniora sadržana je u okružnici, u kojoj je istaknuto, da »stariji planinari, članovi Planinarskog društva Zagreb, osnivaju unutar ovog društva, a u okviru proslave 80-godišnjice osnutka prvog hrvatskog planinarskog društva, posebnu skupinu planinarskih seniora«. Osnivački sastanak održan je 12. ožujka 1954. Pozivnu okružnicu na prvi sastanak sastavio je i potpisao u ime grupe osnivača Skupine seniora njen inicijator i glavni zaštitnik čitave akcije, prvi i do danas jedini pročelnik Skupine seniora PD »Zagreb-Matica« dr IVO LIPOVŠČAK.

Takav je, dakle, bio formalni početak društvenog djelovanja Skupine seniora, no stvarni počeci sežu ipak nekoliko godina unazad. Oni se isprepleću s manje-više redovitim svakonedjeljnim izletima i šetnjama po grbini, grebenima, proplancima, stazama i bespućem stare i povijesno značajne Medvednice, kad su se u prijatnom časkanju i ugodnim razgovorima intimnih starih planinarskih drugova i prijatelja osvježavale

uspomene i prepričavala sjećanja na bližu i dalju zagrebačku i hrvatsku planinarsku prošlost. Razgovaralo se tada o sadržaju planinarskog rada u okviru novonastale društvene aktivnosti, o rekreativno korisnoj ulozi u revolucionarnom procesu društvenog preobražaja naše zemlje i o pozitivnom doprinosu starije generacije u dinamičnom razvojnom procesu novoga društva. Tako su razgovarali tada već stariji planinari, svojevrsno već rashodovani, neki od njih neopravdano zaboravljeni, a ponegdje čak i nedostojno obescenjivani.

Današnja seniorska planinarska stvarnost ipak je u mnogo čemu drukčija. Stvarnost je razbila i svojevremenu ignoranciju obescenjivača starosti potvrđujući doskora seniorskom aktivnošću pravilnost materijalističko-marksističkog učenja, da svaka napredna misao i djelatnost crpe svoju snagu u ravnopravnim i poštenim ljudskim odnosima i nalazi korijenje svoje bitnosti u naprednoj vlastitosti svoje narodne prošlosti. Planinarstvo, kao živ društveni organizam, ne može se (ni ne smije) nalaziti izvan tak-

Članovi PDZM odaju na Mirogoju počast osnivačima HPD-a prilikom stoljetnice osnutka 1974. godine

Detalj s Horvatovih 500 stuba

(Foto: Vladimir Horvat)

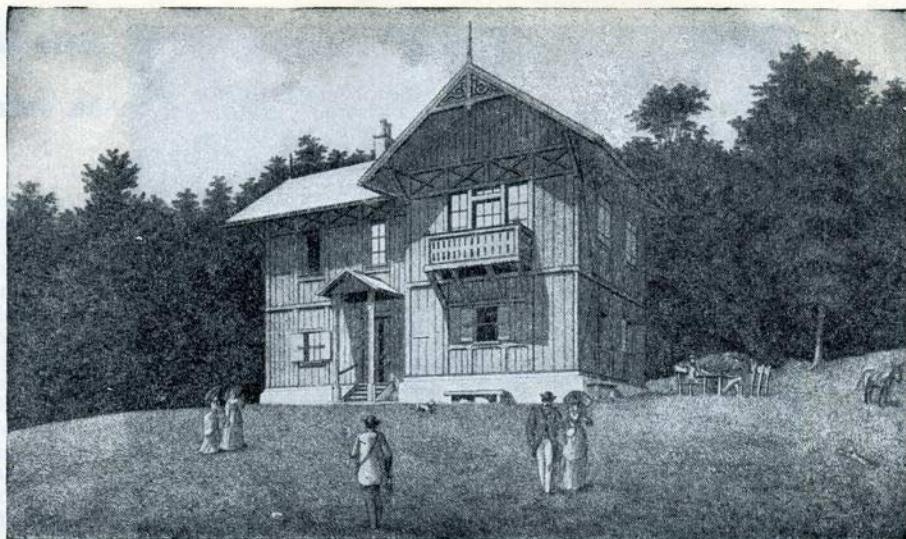
vih spoznajnih istina. Starost nije (i ne mora) uvijek i svagdje biti samo senilna slabost i društveni teret.

Rad Skupine seniora PD »Zagreb-Matica« ne samo da je stalno napredovao nego je nailazio na opće priznanje u planinarskim krugovima širom zemlje. Posljedice toga odražavaju se danas u postojanju brojnih seniorskih skupina i odsjeka unutar planinarskih društava Zagreba, Hrvatske i Jugoslavije. Većina njih osnovana je i organizirana po uzoru na Skupinu seniora PDZM, s kojom mnoge od njih održavaju trajne drugarske veze.

Prikazati sveukupnu društvenu aktivnost Skupine seniora u ovakvom prigodnom pregledu moguće je samo najsažetije, pri čemu neka bude dovoljna konstatacija činjenice, da je ta aktivnost premašila prvobitne namjere i očekivanja te dala nov doprinos funkcionalnom obogaćenju sadržaja i oblika planinarskog života. REDOVITI SASTANCI održavani su isprva petkom, pa onda neko

vrijeme srijedom, a doskoar zatim četvrtkom i tako je ostalo do danas. Sveukupno je održano oko 1200 seniorsko-skupinskih sastanaka, od čega u prvom desetljeću 455, u drugom 520 i ostatak u sadašnjem nepotpunom još petogodištu. Od 30 prisutnih osnivača Skupine seniora na prvom sastanku (12. III. 1954) broj članova i prisutnih na sastancima ubrzano je rastao tako da je doskora proširena društvena prostorija postala premalena. Sastanci su se brzo metamorfozirali u dvodjelne planinarske sjednice. Prvi dio ima radni značaj s izvještajima o izletima, raspravljanjem o raznim pitanjima planinarskoga značaja i s predavanjima uz projekciju dijapositiva i filmova. Drugi dio ugodni su domjenci u znaku osvježujuće relaksacije adekvatne životnoj dobi seniora.

Veoma razvijen oblik seniorske aktivnosti jesu PREDAVANJA. Ona su prvenstveno planinarskog i putopisnog značaja, no često su i općeg kulturnog ili umjetničkog značenja poprimajući ponekad informativno-i-

Prvobitna »gradska kuća« na Sljemenu (godine 1877)
Bio je to ujedno i prvi planinarski dom na Medvednici

struktivna obilježja ne zaboravljujući pri tome staru istinu i spoznaju, da se čovjek uči dokle god živi. Dosad je održano ukupno 780 predavanja, prvih godina pretežno s epidijaskopskim, zatim samo s dijaskopskim ili filmskim projekcijama, a neke su projekcije bile popraćene glazbenom pratnjom adekvatnom sadržaju filma ili dijapozitiva. Potrebno je istaći, da su predavanja bila pretežno na znanstvu, a često i na visokom stručnom i predavačkom stupnju, što ne iznenađuje, jer su predavači bili eminentni planinarski stručnjaci, a među njima i mnogi ugledni znanstvenici, kulturni radnici i javni društveni pregaoci Zagreba. Sveukupno je seniorima predavalo 150 predavača, neosporno imponantan broj.

IZLETI I PUTOVANJA stalni je i veoma vrijedan oblik planinarske aktivnosti i dokaz seniorske vitalnosti. Usprkos godinama života izleti se održavaju redovito čitave godine. O njima postoji posebna knjiga evidencije. Skupina seniora ostvarila je do jeseni 1978. godine 1320 izleta i planinarsko-turističkih putovanja, od toga u prvom desetljeću 410, u drugom 710, ostalo u sadašnjem petogodištu. Velik broj izleta (prividno nerazmjerno prema broju tjdana u godini) posljedica je paralelnog organiziranja po dvije (nekad čak i tri) izletničke skupine, tako da su članovi mogli birati onaj izlet ili skupinu, koji im je s ozbirom na fizičke mogućnosti ponajbolje odgovarao. Od pobrojanih 1320 izleta bilo je 1237 jednodnevnih, 63 višedневних i 20 velikih planinarsko-turističkih putovanja u inozemstvo.

Jednodnevni su izleti obuhvatili najčešće područje Medvednice i Samoborskoga gorja, zatim Hrvatsko zagorje, Kalnik, Moslavинu,

Slavonsko gorje (Psunj, Papuk), Gorski kotar, Plitvička jezera s Ličkom Plješivicom, Žumberak sa slovenskim Zasavjem (ili Preddalpe). Posebna seniorska ljubav (ili »slabost«) bio je div naš Velebit. Na prostorno udaljenije izlete odlazilo se autobusom u obliku kružnih putovanja u svrhu upoznavanja šireg područja posjećivanih planina i vrhova. Većinu jednodnevnih izleta vodio je pročelnik Skupine dr Ivo Lipovščak, a vodici su bili još Rudolf Svačina, Većeslav-Slavko Zrnc, dr Hinko Kahle, prof. dr Vladimir Blašković, Iva Lovrečki, Lujza Dečak i druge.

Posebno poglavje seniorske aktivnosti jesu višednevni izleti i planinarsko-turistička putovanja po domovini i u inozemstvo. Inicijator takvih izleta i putovanja bio je autor ovoga prikaza. Prvi izlet bio je u proljeće 1955. u Postojnu i okolicu, zatim 1956. u Istru, 1957. u Makedoniju i kako je tada počelo tako to nije prestajalo do danas. Slobodno je ustvrditi, da je izletničko-turistički putovana čitava Jugoslavija.

Godine 1964. seniori su se otisnuli u inozemstvo. Prvi su na redu bili Dolomiti, zatim 1965. Italija na jug do Pompeja i Sorrenta, a 1966. alpsko područje Austrije, Švicarske, Francuske i Italije te u jesen iste godine još Bugarska i Rumunjska. Godine 1967. seniori su bili u Bugarskoj i Turskoj (s prijelazom na maloazijsku stranu), slijedeće 1968. godine ponovno u Italiji, Švicarskoj i Austriji, 1969. u Madžarskoj i Čehoslovačkoj, 1970. dva puta u Italiji, zatim u Francuskoj i Švicarskoj, 1971. opet u Austriji, Italiji, Švicarskoj i Njemačkoj, 1972. u Italiji i Austriji, 1973. u Čehoslovačkoj i Austriji, a ove godine, 1978., ponovno u Madžarskoj. Dva od

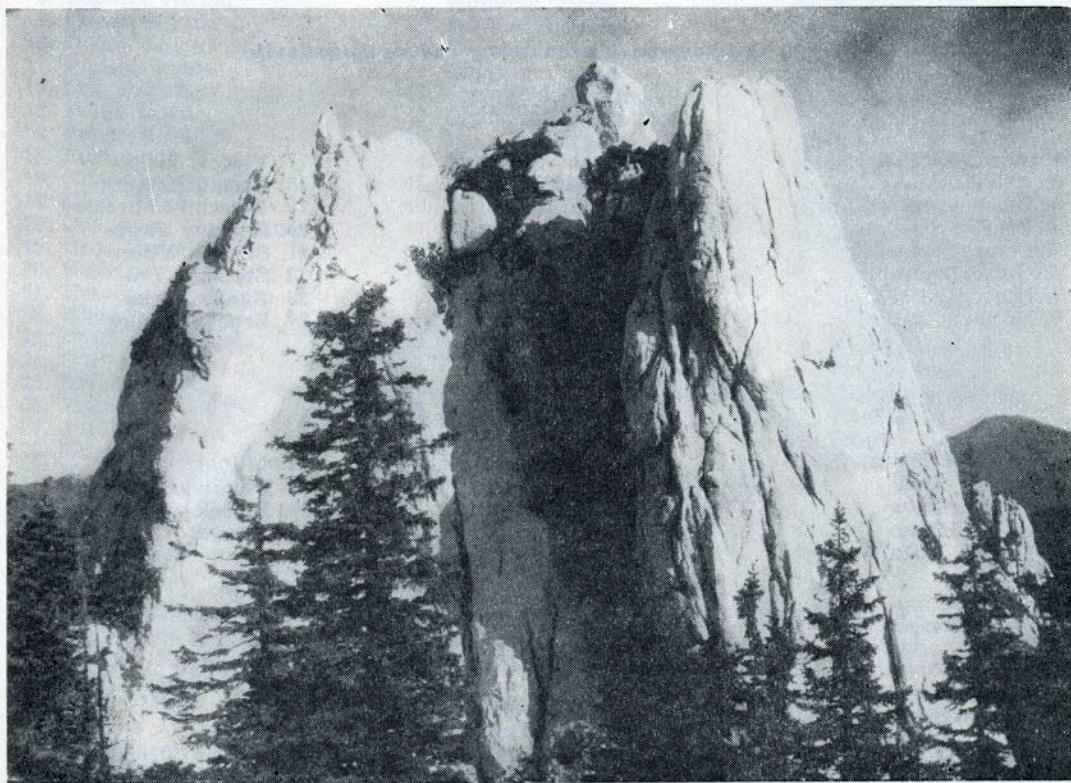
ovih mnogobrojnih izleta vodio je Ivo Lipovčak (u Rumunjsku i Čehoslovačku, godine 1967. i 1969), sve ostale Vladimir Blašković. Ne ulazeći u pojedinosti neka je dovoljno reći, da ne postoji ni jedan znatniji alpski vrh u Evropi, u čijem se okrilju nisu našli članovi Skupine seniora PDZM. Tu su Mont Blanc i Monte Rosa, Matterhorn, Jungfrau, Eiger, Zugspitze, Grossglockner i koliko još drugih alpskih i evropskih planinskih divova (Lomnički štit u Tatrama, Vitoša, Rila itd.).

Značajan sadržaj rada Skupine seniora bile su IZLOŽBE. Osim nekoliko manjih i pretežno prigodnih izlaganja bilo je izložba većeg formata i eksponicionog dometa, od kojih treba istaći prvu tematsku izložbu planinarske štampe (1955), zatim izložbu posvećenu stogodišnjici rođenja dra Radivoja Simonovića (1958), retrospektivu slikarskih djela dra Milana Dečaka (1959) i slikarski amaterski opus ing. Dušana Njegovana (1972). U okviru seniorskog umjetničkog djelovanja zavreduje spomenuti povremene KONCERTE GUDAČKOGA KVARTETA, što ih je organizirala članica uprave Skupine seniora i uzorna planinarka Marija Maček, članica

društvenog orkestra Hrvatskoga glazbenog zavoda.

Skupina seniora organizirala je i svoja ODMARALIŠTA. Prvo ljetno odmaralište bilo je uređeno godine 1959. u Mrkoplju pod rukovodstvom Dragutina Pavina, višegodišnjeg blagajnika Skupine seniora. Dvije godine kasnije (1961), upornim zalaganjem pročelnika dra I. Lipovčaka, organizirano je odmaralište u Nerezinama na otoku Lošinju i ono je s uspjehom djelovalo petnaest godina, kad je zbog otkazivanja ugovora od strane vlasnika iznajmljenoga ubikacionog objekta moralo prestati s radom. Osim seniora odmaralište u Nerezinama koristili su i ostali članovi PD »Zagreb-Matica«.

U seniorskim godinama, punima životnih iskustava i spoznaja, da raznorodnost osobnih shvaćanja i pogleda na život i ljude ne smije biti zapreka vrijednoj društvenoj suradnji, svijest o potrebi najšire tolerancije i koegzistentne društvenosti uvjetovala je i pridonijela, da rezultati četvrtstoljetnog postojanja i djelovanja Skupine seniora PD »Zagreb-Matica« mogu biti — i jesu — na čast i ponos ne samo članovima te planinarske skupine nego i njenome matičnome društvu.

Istočne stijene Velika Kozjaka (1620 m) u Velebitu

(Foto: Željko Poljak)

Odlikovanja i priznanja

DURO FILIPS I ZVJEZDANA GREGORINA

Vrijedna i osobito zapažena planinarska djelatnost članova našega matičnog društva u minula tri desetljeća najbolje se očituje u mnogobrojnim javnim priznanjima i **planinarskim odlikovanjima**, što su ih podijelili Planinarski savez Jugoslavije i Planinarski savez Hrvatske. Prva takva priznanja u obliku nagradnih značaka podijelio je Planinarski savez Jugoslavije godine 1955. povodom 80-godišnjice organiziranoga planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji, a od godine 1962. takvim odlikovanjima nagrađuju zaslужne planinare i Planinarski savez Hrvatske. Osim ovih vrhunskih planinarskih organizacija naše zemlje javna priznanja zaslужnim planinarama podjeljuje također Savez za fizičku kulturu Hrvatske i Savez za fizičku kulturu Zagreba.

Da broj takvih priznanja i odlikovanja nije malen ni beznačajan neka posvjedoči ovaj zbirni pregled i popis **planinarski odlikovanih članova PDZM**, sastavljen prema podacima pohranjenima u arhivima Planinarskog save-

za Hrvatske i Planinarskog društva »Zagreb-Matica«. Posebno **valja istaći, da se ovdje radi samo o planinarskim odlikovanjima**, a sva ostala priznanja i odlikovanja — naša i inozemna državna, društvena, znanstvena, umjetnička i druga — u ovome pregledu nisu došla u obzir. Da se u pobrojavanju imena makar i nehotice ne bi pogriješilo ni bilo koga povrijedilo (a pogreške su posvuda moguće), ovaj popis sastavljen je alfabetskim redoslijedom bez posebnog isticanja znanstvenih, akademskih i ostalih naslova, sve to bez ikakvih namjera nakaradne uravnjilovke, već sa željom čestite drugarske jednakosti i planinarskog bratstva. Ukoliko se ipak prokrala kakva omaška ili greška, molimo to dobrohotno uvažiti i popraviti.

(Redoslijed u ovome pregledu: 1. odlikovanja planinarskih saveza A — Jugoslavije, B — Hrvatske; 2. priznanja saveza za fizičku kulturu, C — Hrvatske, D — Zagreba.)

A) Odlikovanja Planinarskog saveza Jugoslavije

1. Zlatni znak:

1. Abrus-Žic Tonka	9. Horvat Vladimir	17. Plaček Josip
2. Arh Lota	10. Ivanović Boško	18. Premužić Ante
3. Blašković Vladimir	11. Juretić Zlatko	19. Rothschild Miroslav
4. Brlečić Stjepan	12. Kumičić Eugen	20. Rýšlavý Josip
5. Čelap Branislav	13. Lipovšćak Ivo	21. Strašek Vilim
6. Gušić Branimir	14. Lučić-Roki Petar	22. Štefanac Ivo
7. Hlebec Alfred	15. Modrić Andrija	23. Zgaga Mirko
8. Holjevac Većeslav	16. Piljek Stjepan	24. Zrnc Većeslav

2. Srebrni znak:

1. Barbalić Nada	6. Kivač Dragutin	11. Mlinarić Viktor
2. Bronić Ciril	7. Kumičić Eugen	12. Pavlović Milutin
3. Čurčić Slava	8. Lisac Radovan	13. Plaček Josip
4. Kahle Hinko	9. Maček Marija	14. Strašek Vilim
5. Kirigin Božo	10. Markulin Mirko	15. Sušnić Stjepan

B) Odlikovanja Planinarskog saveza Hrvatske

1. Zlatni znak:

1. Abrus-Žic Tonka	5. Bedenko Tomislav	9. Brlečić Stjepan
2. Arh Lota	6. Bišćan Cecilija	10. Bronić Ciril
3. Badovinac Zvonimir	7. Bišćan Dragutin	11. Cihlar Zlata
4. Barbalić Nada	8. Blašković Vladimir	12. Čelap Branislav

13. Dean Katarina
14. Dečak Milan
15. Dečak Lujza
16. Filip Š Đuro
17. Graborov Mira
18. Gregorina Zvjezdana
19. Heneberg Ruža
20. Hitrec Jelka
21. Hlebec Alfred
22. Holjevac Većeslav
23. Horvat Zlatko
24. Horvat Zorka
25. Hribar Marija
26. Juretić Zlatko
27. Kahle Hinko
28. Kamenar Viktor
29. Kovačić Vladimir
30. Krempeler Ernest

31. Kubelka Neda
32. Kumičić Eugen
33. Lipovščak Ivo
34. Lovrečki Branko
35. Lovrečki Iva
36. Maček Marija
37. Maričić Mijo
38. Marković Mirko
39. Markulin Mirko
40. Matz Vlado
41. Mihoković Nikola
42. Mladineo Ante
43. Mlinarić Viktor
44. Modrić Andrija
45. Njegovan Dušan
46. Piljek Stjepan
47. Pirc Dragica
48. Plaček Josip

49. Podgornik Dinko
50. Prohaska Zvonimir
51. Radimir Dragutin
52. Ramuščak Ivan
53. Rihtman Zvone
54. Rotschild Miroslav
55. Rukavina Ante
56. Ryšlavý Josip
57. Strašek Vilim
58. Sušnić Stjepan
59. Svačina Rudolf
60. Šprem Tugomil
61. Švagelj Smiljka
62. Trojan Pavao
63. Vukelić Katarina
64. Zrnc Većeslav
65. Župić Klara

2. Srebrni znak

1. Aranicki Ema
2. Aranicki Fedor
3. Arh Lota
4. Bakran Hrisanta
5. Bauzer Katarina
6. Batalo Milan
7. Bronić Ciril
8. Čepinac Nenad
9. Čupan Nikola
10. Dečak Lujza
11. Derkač Ivana
12. Filić Miroslav
13. Filip Š Đuro
14. Fridrich Drago
15. Furtinović Olga
16. Georgijev Ivo
17. Glad Hilda
18. Gregorina Zvjezdana
19. Gros Čedomil
20. Heneberg Ruža
21. Hessheimer Franjo
22. Hlebec Alfred
23. Hoffiller Mihaela
24. Horvat Stanko
25. Hribar Marija
26. Jovanović Željko
27. Juretić Zlatko
28. Knafljić Vera
29. Kocjančić Olga

30. Kovačić Vladimir
31. Köhler Neda
32. Krajčović Mara
33. Krempeler Ernest
34. Kristan Melanija
35. Kubelka Borivoj
36. Kumer Berta
37. Kumičić Vjera
38. Lankaš Slavica
39. Lederer Adam
40. Lipovac Veljko
41. Lipovščak Matija
42. Lipovščak Zlata
43. Lovrečki Branko
44. Lovrečki Ivo
45. Luckars Nevenka
46. Lugomer Ana
47. Lugomer Branko
48. Majer Josip
49. Malbohan Marija
50. Marčelja Mira
51. Maričić Mijo
52. Marković Slavica
53. Martinov Andrej
54. Mesinger Vladimir
55. Mladineo Ante
56. Modrić Andrija
57. Novak Stanko

58. Njegovan Dušan
59. Pavin Dragutin
60. Peršić Agneza
61. Petrušić Berislav
62. Pintarić Mladen
63. Pirc Dragica
64. Prikril Zerlina
65. Prohaska Zvonimir
66. Puhovski Stjepan
67. Radimir Dragutin
68. Radovinović Luka
69. Rajić Veljko
70. Ramuščak Ivan
71. Ramuščak Vjekoslava
72. Rasuhin Josip
73. Rukavina Ante
74. Sachs Blanka
75. Sušnić Blaženka
76. Sušnić Stjepan
77. Svačina Rudolf
78. Šagovac Rudolf
79. Švagelj Smiljka
80. Tramšek Danica
81. Trojan Pavao
82. Valadžija Branko
83. Vovk Julija
84. Vukelić Katarina
85. Živičnjak Branko

3. Brončani znak

1. Adanić Zlatko
2. Andrašević Zlatko
3. Armano Emin
4. Bakran Hrisanta
5. Bardić Mirko
6. Bilinska Mara
7. Bon Ernest
8. Boričević Ivan
9. Borković Iruda
10. Branica Anita

11. Bratić Mira
12. Buchmann Hilda
13. Burić Zvonimir
14. Cikuša Jelka
15. Čermak Jelena
16. Dobravec Ankica
17. Dumbović Pero
18. Ernst Marija
19. Filić Miroslav
20. Fridrich Drago

21. Gajer Ljudevit
22. Gavrilović Andrija
23. Gavrilović Irena
24. Gensberger Vladimir
25. Georgijev Ivo
26. Gobec Davor
27. Grašovec Milan
28. Gros Čedomil
29. Horvat Stanko
30. Hribar Marija

31. Juretić Zlata
 32. Kieranović Hamdija
 33. Korečan Zlata
 34. Krivokapić Zoran
 35. Kumer Berta
 36. Ladavec Olga
 37. Lankaš Slavica
 38. Lapuch Ljerka
 39. Lederer Štefica
 40. Luckars Nevenka
 41. Lugomer Ana
 42. Lugomer Branko
 43. Majer Josip
 44. Marčelja Mira

45. Marković Slavica
 46. Marović Stjepan
 47. Medenica Miroslav
 48. Medenica Zoran
 49. Melinac Hinko
 50. Morović Martin
 51. Nöthig Srećko
 52. Pacek Miško
 53. Paljan Josip
 54. Peršić Agneza
 55. Pleše Mery
 56. Premer Antun
 57. Primuž Joža
 58. Primuž-Rade Marija

59. Ramuščak Vjekoslava
 60. Sakar Darko
 61. Sakar Zdenko
 62. Sikulin Jasna
 63. Stanić Radmila
 64. Smuk Božena
 65. Smuk Zdenko
 66. Stefan Ljubica
 67. Tepeš Ana
 68. Tramšek Danica
 69. Veselko Vilko
 70. Vidatić Branko
 71. Wolf Emil

C) Priznanja Saveza za fizičku kulturu Hrvatske

Zlatne plakete (godine 1962)

Badovinac Zvonimir
 Blašković Vladimir
 Bukovinac Božena
 Horvat Vladimir
 Lipovščak Ivo
 Lučić-Roki Petar
 Rihtman Zvonimir

Diploma povodom 100-godišnjice hrvatskoga planinarstva (godine 1974)

Vladimir Blašković

Plaketa — (godine 1976)

Ivo Lipovščak

Plaketa — (godine 1977)

Mirko Markulin

D) Priznanja Saveza za fizičku kulturu Zagreba

(godine 1968)

Arh Lota
 Hlebec Alfred
 Kumičić Eugen
 Markulin Mirko

Mlinarić Viktor
 Pirc Dragica
 Ryšlavý Josip
 Radovanović Luka
 Sušnić Stjepan

Strašek Vilim
 Zrnc Večeslav

(godine 1970)
 Branislav Celap

* * *

Osim naprijed pobrojanih odlikovanja i priznanja mjerodavnih društvenih organizacija za planinarstvo i fizičku kulturu u Hrvatskoj i Jugoslaviji, posebna priznanja za tridesetogodišnje članstvo u Planinarskom društvu »Zagreb-Matica« podijeljena su na svečanom plenumu društva, 19. svibnja 1978. slijedećim članovima (i ovdje vrijedi načelo alfabetskoga redoslijeda bez posebnih naslova):

Arh Lota, Baljić Zorica, Beze Anton, Bišćan Olga, Blašković Vladimir, Blašković Zlata, Burić Zvonimir, Dečak Lujza, Deduš Vladimir, Dobronić Ljelja, Domjanić Nikola, Dumbović Petar, Fridrich Hinko, Gašparović Vera, Gašparović Zlatko, Gayer Ljudevit, Georgijev Ivo, Golub Ljubo, Gospodnetić Ante, Glič Aleksandar, Herceg Velimir, Hirš Feliks, Hlebec Alfred, Horvat Josip, Horvat Sofija, Jagarić Vladimir, Jonke Ljudevit, Jonke Nada, Juretić Zlata, Juretić Zlatko, Klasinc Ani-

ta, Klasinc Viktor, Kobeščak Branko, Korenčan Zlata, Kumer Berta, Kumičić Eugen, Kumičić Vera, Lipovac Veljko, Lipovščak Ivo, Lučić-Roki Melita, Lučić-Roki Pero, Majer Josip, Malčić Marija, Malešević-Plotnikov Mira, Maričić Mijo, Markulin Mirko, Martak Jakov, Martinović Antun, Mesinger Justa, Metzger Božo, Metzger Ruža, Miklavčić Engelbert, Modrić Andrija, Pacek Miško, Peršić Agneza, Petir Alojz, Petričić Ruža, Pirc Dragica, Prohaska Zvonimir, Resanović Nikola, Rukavina Ante, Sajko Božica, Sajko Branko, Salzberger Željko, Strašek Vilim, Szenczi Miroslav, Šestić Augusta, Šetina Viktor, Ščedrov Oleg, Sohaj Janka, Šrepel Branka, Tišljarić Marijan, Tramšek Danica, Trojan Pavao, Zrnc Večeslav, Žitnik Zvonimir, Živičnjak Branko, Župić Klara. Sveukupno: tridesetogodišnji članski staž u PDZM ima sedamdesetosmero članova. Pa — ni to nije malo.

LEPE TI JE ZAGORJE ZELENE

Kao koračnica

The musical score consists of four staves of music. The first three staves are in common time (indicated by 'C') and the fourth staff is in 6/8 time (indicated by 'G7'). The key signature changes between C major, F major, and G major. The lyrics are written below each staff. The first staff starts with 'Le-pe ti je, le-pe ti je'. The second staff continues with 'Za-gor-je ze- le-ne,'. The third staff continues with 'le-pe ti je, le-pe ti je'. The fourth staff concludes with 'vu-jnem vsa-ki dan.' A dynamic 'f' is indicated at the beginning of the fourth staff.

Le-pe ti je, le-pe ti je Za-gor-je ze- le-ne,

Za-gor-je ze- le-ne, Za-gor-je ze- le-ne,

le-pe ti je, le-pe ti je Za-gor-je ze- le-ne,

ve- se- le je vu-jnem vsa-ki dan.

2. Još je lepše, još je lepše, odkad po gericaj jake fučka črni ajzliban.
3. Sira, putra, vrhnja, mleka, jajec i krumpira, vse to moreš lehko prodat sad.
4. Čim se sedneš, čim se sedneš več mašina tira, pak te pela v beli Zagreb grad.
5. Beži Jajnke, beži Jajnke, cug ti bu pobegel, ne buš videl beli Zagreb grad.
6. Naj pobegne, naj pobegne, karta mi je v žepu, pak bum videl beli Zagreb grad

PLANINARSKE KNJIGE I ZNAČKE

PLANINARSKI SAVEZ HRVATSKE, 41000 ZAGREB, KOZARCEVA 22

EDICIJE

- »Hrvatsko planinarstvo», više autora, izdanje PSH 1976. g., povijesna gada, din. 100
- »Planinarstvo i alpinizam», autor inž. Zlatko Smerke, izdanje PD »Ravna gora« 1975. g., udžbenik, din. 120
- »Učka« vodič, autor dr Željko Poljak, izdanje PSH 1967. g., din 10
- »Voda puta i izletnici«, autor Ante Grimani, izdanje PO Dalmacija 1974. g., udžbenik, 10 din
- »Uspon na Kilimandžaro«, autor Rade Kušić, izdanje Kolarčev narodni univerzitet, din. 5
- Dnevnik jugoslavenske planinarske transverzale »Po planinama Jugoslavije«, din. 40
- Dnevnik republičke transverzale »Po planinama Hrvatske«, din. 40
- Dnevnik »Velebitski planinarski put«, din. 40
- »Planinarske kuće i domovi u BiH« autor Šefko Hadžialić, izdanje PSBiH 1972. g., din. 15
- Transverzalni vodič »Po planinama BiH«, autor Mehmed Šehić, izdanje PS BiH 1975. g., din. 50
- »Stijene Jugoslavije« I. dio, autor ing. Zlatko Smerke, izdanje PD »Ravna gora« 1977, alpinistički vodič, din. 100
- »Velebit«, planinarsko-turistički vodič, autor dr Željko Poljak, izdanje PSH 1977, din. 35

- »Medvednica«, planinarsko-turistički vodič, auto: dr Željko Poljak, izdanje PSH 1976, din. 30
- »Gorski koter«, planinarsko-turistička karta, višebojna, mjerilo 1:75.000, izdanje Fonda knjige »Gorski kotar«, 1977, din. 60
- »Biokovo«, planinarsko-turistički vodič, izdanje PD »Biokovo« Makarska 1978, din. 15

ZNAČKE

- Serija od sedam značaka s velebitskim motivima, četverobojne, plastificirane, po din. 20: Zavižan, Rožanski kukovi, Paklenica, Vaganski vrh, Kožjak, Visočica, Tulove grede
- Značka PSH, četiri boje, emajlirana, pozlaćena, din. 30
- Razglednice color, tri vrste s motivima Sj. Velebita, po din. 3

SPOMEN KUVERTE

- Klek, otvorenenje proslave 100. obljetnice 1974. din. 3
 - Delnice, Generalna skupština UIAA, 1974. g., din. 3
 - Platak, Slet planinara Jugoslavije 1974. g., din. 5
- Napomena:** Za nabavku iznad 5 primjeraka planinarskim društvima se odobrava rabat za edicije 20%, a za značke 10%. Pojedincima šaljemo naručene knjige ili značke peucuzćem.

Preplata u 1979. godini 150 dinara

Kako smo već prije godinu najavili (oglasom na str. 256 u broju 11/12), preplata u 1979. godini iznosi 150,00 dinara (u 1978. bila je 120,00 dinara). Našem apelu da oni koji su u mogućnosti platiti ekonomsku pretplatu od 150,00 dinara već u 1978. godini odazvao se neobično velik broj naših planinara i na ovom im mjestu izričemo zahvalnost za pokazano razumijevanje.

No isto tako moramo izraziti čuđenje i nezadovoljstvo što ima i takvih koji su ostali dužni za pretplatu pa čak i nakon pismenih opomena. Sudimo li naše planinare po takvom kriteriju, oni se dijele na tri izrazito različite skupine:

- one koji dobrovoljno pomažu časopis,
- one koji su korektni pretplatnici i
- one koji nam svojim dugovanjem čine velike neprilike.

RAZMISLITE U KOJU SKUPINU VI SPADATE!?

U idućoj godini iznenadit ćemo naše čitaocu nekim grafičkim poboljšanjima (svremeniji uvez, cmot od debljeg papira za umjetni tisak i više ilustracija). Molimo sve naše suradnike da ubuduće šalju priloge sa što više uspjelih fotografija (poslije upotrebe vraćamo ih vlasnicima).

Ujedno molimo autore da uz prilog pošalju na posebnom listu papira broj svog žiro-računa u banci (radi honorara) i broj i naziv računa svoje općine na koju uredništvo treba poslati porez na honorar.